

TAMPEREEN YLIOPISTO

Heidi Pelander

RAPORTOINTIA KÄRSIVÄN RINNALLA
Robert Fiskin toimintafilosofia journalistin tehtävistä sodassa

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2010

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

PELANDER, HEIDI: Raportointia kärsivän rinnalla. Robert Fiskin toimintafilosofia journalistin tehtävistä sodassa.

Pro gradu -tutkielma, 111 sivua, 3 liitesivua.
Tiedotusoppi

Toukokuu 2010

Tämä pro gradu -työ hahmottelee britannialaisen Lähi-idän-kirjeenvaihtaja Robert Fiskin toimintafilosofian sotatilanteessa. Fiskin näkemyksiä peilataan ammattikunnan yleiseen keskusteluun journalistin tehtävistä sodassa ja tutkitaan, miten Fiskin vahvat eettiset näkemykset toteutuvat hänen raportoinnissaan vuoden 2003 Irakin sodan ensimmäisen kuukauden aikana. Lisäksi tutkimuksessa pohditaan, miten journalistien kaanon, eli yleisesti arvostettujen journalistien joukko muodostuu, ja miksi Fisk on osa tätä joukkoa.

Sotakirjeenvaihtajan tehtäviä ja arvoja pohdittaessa journalistinen objektiivisuus toimii keskustelun punaisena lankana. Tutkimuksessa pohditaan objektiivisuuskäsitysten eroja Atlantin kummankin puolin ja valotetaan objektiivisuuden problemaattisuutta sotatilanteessa. Brittijournalistin Martin Bellin lanseeraama sitoutuneen journalismin teoria ja sen provosoimat ärhäkät reaktiot valottavat, miten erilaisia objektiivisuuskäsityksiä sodasta kirjoittavilla journalisteilla on.

Fiskin toimintafilosofia määritellään hänestä kirjoitettujen artikkeleiden ja kirja-arvioiden, sekä Pariisissa kesällä 2009 tehdyn haastattelun perusteella. Hänen toimintaansa tutkitaan käytännössä laadullisen artikkelianalyysin avulla. Analyysia ohjaavat tutkimuksen tausta- ja teoriaosasta nousseet teemat.

Fiskin toimintaa ohjaavaksi filosofiaksi paljastuu raportointi kärsivän rinnalla, ruohonjuuritasolta vankkaan tieto- ja kokemuspohjaan sekä todistajuuteen nojaten. Fisk ei hyväksy sotautisoinnin muuttumista moraaliseksi ristiretkeksi, mutta ilmaisee suuttumuksensa viattomien sodan uhrien äärellä. Artikkelianalyysi vahvistaa Fiskin toimintafilosofian siirtyvän suoraan hänen artikkeleihinsa. Vaikka Fisk sekoittaa artikkeleissaan monia genrejä, hän piirtää raportoinnilleen objektiivisuuden rajat, joiden avulla lukija voi arvioida hänen kertomaansa totuutta sodan kulusta. Fiskin työtavan eettinen perusta on vahva, mutta hänen ylimielinen suhtautumisensa muihin sinänsä päteviin, mutta etäisempiin tapoihin kirjoittaa sodasta jättää tilaa kritiikille. Fisk on ansainnut paikkansa journalistisessa kaanonissa, koska hän on eettisesti ehdoton, hänellä on poikkeuksellista ilmaisuvoimaa ja koska hänen Lähi-idän-tietoutensa on vertaansa vailla.

Asiasanat: sotajournalismi, sotakirjeenvaihtaja, sitoutunut journalismi, objektiivisuus, sodan kuva, Irakin sota, journalistien kaanon.

Tämä pro gradu -tutkimus on saanut tukea C. V. Åkerlundin säätiöltä.

Alkusanat

"In the end, what you're doing is like a great, tragic novel, War and Peace, Anna Karenina. And you're reading it late at night in bed: just one more chapter...I'll just finish this chapter...ah, just one more chapter. And before you know it, you see the day break in between the curtains. You've read all night. Because you want to know what happens next. That's what it's about."

Robert Fisk urastaan Lähi-idän-kirjeenvaihtajana

Sisällysluettelo

1. Tutkimusmotivaatio ja tutkimusongelma.....	1
2. Taustaosa.....	6
2.1 Robert Fisk.....	6
2.2 Näin tekee Fisk.....	8
2.3 Palkittu ja ihailtu – halveksittu ja pilkattu.....	15
2.4 Terroristi-iskuista Irakin sotaan.....	20
2.5 Media Irakissa.....	21
2.6 Robert Fisk Irakissa.....	28
3. Teoriaosa.....	31
3.1 Journalistinen objektiivisuus: historiallinen yleiskatsaus.....	31
3.2 Journalistinen objektiivisuus sotautisoinnissa.....	40
3.3 Martin Bell – journalism of attachment.....	43
3.4 Reaktioita Bellin teoriaan.....	45
3.5 Sodan uhrit, kuolema ja ruumiit – sodan todellisuus?.....	49
3.6 (Sota)journalistien kaanon – mikä se on ja kuka sinne pääsee?.....	50
3.7 Keskustelun loppuksi.....	54
4. Metodiosa.....	58
4.1 Tutkimuksen metodologinen lähestymistapa.....	58
4.2 Temaattinen analyysi: kontekstualisointi tärkeimpänä metodina.....	59
4.3 Tutkimusartikkeleiden valinta ja <i>the Independent</i> julkaisuareenana.....	61
4.4 Luotettavuuden ja paikkaansa pitävyyden kysymyksiä.....	62
5. Analyysi.....	65
5.1 Tutkimusartikkeleiden esittely.....	65
5.2 Objektiivisuuden rajat.....	67
5.3 Sodan kuva.....	77
5.4 Lähi-idän analyysi.....	83
5.5 Mediakritiikki ja itsereflektio.....	91
5.6 Kanonisia tunnusmerkkejä.....	98
6. Loppupäätelmät.....	101
6.1 Sotajournalismin ytimessä.....	101
6.2 Ehdotuksia jatkotutkimukselle.....	106
7. Lähteet.....	108
8. Liite 1: Tutkimusartikkelit aikajärjestyksessä.....	112

1. Tutkimusmotivaatio ja tutkimusongelma

Yli 30 vuotta Lähi-idästä raportoinut brittijournalisti Robert Fisk on työlleen intohimoisesti omistautuva mies. Fiskin nimi oli minulle ennestään tuttu, mutta kiinnostukseni heräsi todella vasta luettuani miehen kirjoittaman kirjan hänen urastaan Lähi-idässä. Kirja uhkuu raivoa politiikkaa kohtaan, jota länsivallat USA:n johdolla ovat vuosikymmeniä Lähi-idässä harjoittaneet. Lukuisin esimerkein Fisk osoittaa, miten historia toistaa itseään alueella. Hän kertoo monen sodan ja sorron keskellä elävän, tavallisen ihmisen tarinan. Toistuvasti, peittelemättä ja piinaavan yksityiskohtaisesti hän kuvaa, mitä Lähi-itää repivissä sodissa tapahtuu siviileille.

Käsitykseni Robert Fiskistä vahvistui, kun tapasin hänet Pariisissa kesällä 2009. Vastassa oli oman arvonsa selvästi tunteva, mutta kohtelias mies. Haastattelun alkumetreiltä asti oli selvää, että tämä 63-vuotias kirjeenvaihtajaveteraani ei anna eettisistä periaatteista keskustellessa tuumaakaan periksi. Journalistisia ydinarvoja läpikäydessä Fisk naputti kahvilan pöytää sanojensa tahdissa, korotti ääntään ja lävisti katseellaan. Keskustelua sävyttivät lukuisat tarinat, joista kuvastui ylpeys omasta urasta ja into olla todistamassa monimutkaisen alueen tapahtumia, ”tekemässä historiaa”. Toisaalta Fisk myönsi, että Lähi-idän-kirjeenvaihtajan elämä on kova ja yksinäinen. Hänestä näkyi tietynlainen kyynisyys, jonka Lähi-idän-vuosien lukuisten julmuuksien ja epäoikeudenmukaisuuksien todistaminen on eittämättä aiheuttanut.

Harva Fiskiä lukenut kieltää hänen reportterintaitonsa. Tapahtumien kuvaus on vangitsevaa, värikästä ja herkullisen yksityiskohtaista. Fiskin provokatiivinen, journalistin todistajanroolia korostava tyyli herättää kuitenkin keskeisiä kysymyksiä siitä, miten sodasta voi kirjoittaa. Millä perusteella journalisti päättää, mistä näkökulmasta kirjoittaa? Mikä on mielipiteiden ja tunnereaktioiden paikka sotauutisoinnissa? Mitä tapahtuu journalistisen objektiivisuuden ideaalille sotatilanteessa? Kuka luo sodan narratiivin? Nämä kysymykset mielessä lähdin kehittämään tätä pro gradu -tutkielmaa.

Vuonna 2003 alkaneen Irakin sodan uutisointia on tutkittu paljon. Suuressa osassa tutkimuksia arvioidaan tavalla tai toisella uutisoinnin objektiivisuutta ja muiden journalististen perusarvojen toteutumissa sotajournalistin poikkeuksellisissa työolosuhteissa. Tutkimuksissa kysytään usein,

miten sodan uutisoinnissa onnistuttiin. Suuren huomion on saanut esimerkiksi sotajoukkoihin sijoitettujen journalistien artikkeleiden ja työtapojen arviointi, toteuttihan USA Irakissa tarkasti organisoidun ja massiivisen journalistien sijoitusoperaation. Toisaalta sotajournalistien työtapojen ja ajattelun sisälle on yritetty päästä haastattelemalla toimittajia ja heidän esimiehiään. Myös journalistien työolot ja sotaraportoinnin mahdolliset traumatisoivat vaikutukset ovat saaneet huomiota.

Irakin sodan uutisoinnin tutkimusta leimaa abstraktius: artikkelitutkimuksissa otos valitaan usein tietyistä valtalehdistä tietyltä aikaväliltä. Tutkija tekee analyysinsä perusteella yleisiä johtopäätöksiä sotajournalismin tilasta ja uutisoinnin onnistumisesta, mutta artikkeleiden takana olevat journalistit jäävät huomiotta (Ks. esim. Kuypers & Cooper 2005). Haastattelututkimukset taas antavat arvokasta tietoa journalistien tai heidän esimiestensä työprosessista ja ajatusmaailmasta, mutta eivät yleensä juurikaan vertaa haastattelemiensa journalistien antamia lausuntoja heidän kirjoittamiinsa artikkeleihin (Ks. esim. Fahmy & Johnson 2005).

Tämän tutkimuksen kantava voima on yhdistää haastattelu ja artikkelianalyysi, jotta analyysissa ja arvioinnissa olisivat läsnä sekä sotajournalisti arvomaailmoineen ja työtapoineen, että hänen kirjoittamansa artikkelit. Tutkimus keskittyy Robert Fiskiin, ja hänen vuoden 2003 Irakin sodan ensimmäisen kuukauden aikana kirjoittamiinsa artikkeleihin brittiläisessä *Independent*-sanomalehdessä. Fiskin artikkeleissa yhdistyvät uutismainen reportaasi, pääkirjoitusmainen poliittinen analyysi, mediakritiikki, historiallinen analyysi ja raivokas kommentointi. Kesällä 2009 tehdyn haastattelun ja Fiskin Irakin sodasta kirjoittamien artikkelien lisäksi gradun keskeistä tutkimusaineistoa on Fiskin kirjoittama yli 1300-sivuinen järkäle *The Great War For Civilization: Conquest of the Middle East*. Teos kertoo Lähi-idän raadollisen historian lisäksi Fiskin työtavoista, ammattietiikasta ja hänen tavastaan hahmottaa alueen tapahtumia ja politiikkaa. Teoksen arvosteluja ja Fiskistä tehtyjä lehtihaastatteluja lukiessaan saa käsityksen siitä, mitä journalistinen ammattikunta sekä kansainvälisen politiikan tutkijat ajattelevat hänestä ja miten hänen ajatuksensa ja työtapansa peilautuvat yleiseen keskusteluun sotajournalismista.

Tällä tutkimuksella on kaksi päämäärää. Ensimmäisenä tavoitteena on määritellä Robert Fiskin toimintafilosofia. Mitkä periaatteet ohjaavat häntä sodan raportoimisessa? Miten hän perustelee

valitsemansa toimintafilosofian? Miten Fiskin kansainvälisestäikin melko harvinainen asema Lähi-idän tapahtumien itsenäisenä ja omaleimaisena raportoijana ja kommentaattorina vaikuttaa Fiskin toimintatapoihin ja ajatteluun? Entä miten hän suhtautuu journalisteihin, jotka valitsevat toisenlaisen lähestymistavan? Tutkimuksen toinen päämäärä on peilata Fiskin toimintafilosofiaa ammattikunnan ja tutkijoiden käymään yleiseen keskusteluun sotajournalismista. Eri käsitykset journalistisesta objektiivisuudesta toimivat keskustelun punaisena lankana. Löytyykö ammattikunnasta yhteisymmärrystä siitä, miten tärkeä arvo objektiivisuus on sotauutisoinnissa? Koska tutkimuksen kohteena on eräänlainen ulkomaanjournalismin "legenda", voidaan samalla myös pohtia, miten "journaliset ikonit" syntyvät ja pääsevät osaksi tietynlaista "journalistien kaanonin", eli arvostettujen ja siteerattujen journalistien joukkoa. Miksi Robert Fisk on mukana tuossa kaanonissa?

Alla gradun keskeiset tutkimuskysymykset kerrattuna:

- 1) Millainen on Robert Fiskin toimintafilosofia?
- 2) Miten tämä toimintafilosofia vertautuu yleiseen keskusteluun sotajournalismin toimintatavoista ja arvoista, erityisesti objektiivisuudesta?
- 3) Miten Fisk toteuttaa toimintafilosofiaansa käytännössä Irakin sodasta kirjoittamissaan artikkeleissa?
- 4) Miksi Fiskistä on tullut osa sotajournalistien kaanonin – aikansa ja ammattikuntansa keskeinen ja kiistelty hahmo?

Tutkimuksen taustaosassa kerrotaan, kuka on Robert Fisk ja miten hän päätyi asemapaikkaansa Libanonin Beirutin seuraamaan Lähi-idän tapahtumia. Kappaleessa hahmotellaan Fiskin keskeiset toimintaperiaatteet ja hänen perustelunsa niille. Fiskistä kirjoitettujen lehtiartikkelien ja Fiskin kirjan arvostelujen kautta poraudutaan toimittajakunnan ja tutkijoiden ajatuksiin tästä kirjeenvaihtajaveteraanista. Mitä hänen tyyliinsä ihailaan, mitä kavahdetaan ja miksi? Taustakappaleessa hahmotellaan myös tutkimusaikavälin konteksti, eli millainen tapahtumaketju johti vuoden 2003 Irakin sotaan ja millaiset lähtökohdat medialla oli raportoida sodan tapahtumia. Sodan ensimmäisestä kuukaudesta tuli ennennäkemätön mediatapahtuma, joihin suuret televisioyhtiöt budjetoivat miljoonia euroja. Yhdysvaltain hallinto valjasti sotaa varten valtavan journalistien sijoitusjärjestelmän, jossa toimittajat seurasivat sotaa sotilaiden rinnalta. Fiskin kaltaisia itsenäisiä journalisteja oli Irakissa huomattavasti vähemmän, eikä USA:n hallinto katsonut heidän läsnäoloaan hyvällä.

Jotta voidaan arvioida objektiivisuuden tärkeyttä sotauutisoinnissa, pitää tutkia sen monivivahteista historiaa journalistisen ammattikunnan kehityessä. Teoriakappaleessa esitellään, miten ja miksi objektiivisuuskäsitykset kehittyivät Yhdysvalloissa ja Euroopassa. Lisäksi selvitetään, miten Britannian ja USA:n nykyjournalismin objektiivisuuskäsitykset eroavat toisistaan. Tämän jälkeen poraudutaan siihen, mitä tapahtuu objektiivisuuskäsityksille, kun journalisti raportoi sodasta. Kuka pitää kiinni perinteisestä objektiivisuudesta ja miksi? Mitä haittaa siitä voi olla? Entä millä perusteilla toiset journalistit ottavat tunteensa, kokemuksensa ja persoonansa mukaan raportointiin? Brittijournalisti Martin Bellin sitoutuvan journalismin (*engl. journalism of attachment*) periaatteet ja niistä käyty intohimoinen keskustelu valottavat hyvin journalistisen objektiivisuuden problematiikkaa sodassa. Teoriaosan päätteeksi esitellään, mikä on journalistien kaanon ja kenellä sinne on asiaa. Mitkä kriteerit tekevät journalistista ammattikunnassaan arvostetun ja yleisesti siteeratun henkilön?

Yksi tutkimuksen tavoitteista on pohtia, miten Robert Fiskin toimintafilosofia toteutuu hänen artikkeleissaan. Kontekstualisointi on tässä tutkimuksessa tehdyn artikkelianalyysin tärkein metodi. Tämä tarkoittaa sitä, että kahden ensimmäisen kappaleen avainasiat ja toisaalta Fiskin kirjoittamista Irakin sodan artikkeleista nousseet teemat ohjaavat laadullista artikkelianalyysia. Nämä teemat esitellään ja perustellaan metodiosassa, jossa kerrotaan, miten artikkelianalyysi tehdään käytännössä. Kappaleessa pureudutaan myös laajemmin tutkimuksen tieteenfilosofisiin lähtökohtiin ja pohditaan tutkimuksen luotettavuutta.

Viidennessä kappaleessa eritellään ja analysoidaan Robert Fiskin Irakin sodassa kirjoittamia artikkeleita ja pohditaan, miten hänen toimintaperiaatteensa näkyvät käytännössä. Analyysissa saadaan selville, mitkä ovat objektiivisuuden rajat Fiskin monia genrejä sekoittavissa artikkeleissa. Lisäksi pohditaan, millaisen kuvan Fisk antaa sodasta ja miten hän tämän myötä käyttää valtaa toimittajana. Fisk on artikkeleissaan vahvasti läsnä koko persoonallaan, kokemuksillaan ja historiantuntemuksellaan. Sodan tapahtuminen ohella hän esittää vahvaa ja roiskivaa mediakritiikkiä, sekä miettii itsensä ja muiden toimittajien työoloja ja onnistumista Irakin raportoisissa. Mediakritiikkiä käsittelevä osa antaa aineksia laajempaan pohdiskeluun siitä, kuka sodan kuvan piirtää ja millaisin perustein. Määrittelevätkö uutistoimistot ja isot televisioyhtiöt

sodan narratiivin, jota mediat ympäri maailmaa seuraavat?

Kuudennessa kappaleessa nivotaan yhteen tutkimuksen tärkeimmät johtopäätökset ja pohditaan, missä Fisk onnistuu ja mitä hänen toiminnassaan voi kritisoida. Pohdinnan keskeinen kohde on Fiskin journalistisen etiikan luonne. Miten vahva ja omapäinen toimintafilosofia peilautuu yleiseen keskusteluun journalistin tehtävistä sodassa? Kappaleen ja koko tutkimuksen päätteeksi esitetään ehdotuksia jatkotutkimukselle.

2. Taustaosa

Tämän kappaleen ensisijainen tarkoitus on vastata edellä esitettyyn ensimmäiseen tutkimuskysymykseen eli selvittää, millaisin eettisin ja toiminnallisin perustein Robert Fisk tekee työtään Lähi-idän-kirjeenvaihtajana. Kappaleessa hahmotellaan myös Fiskiin kohdistuvaa kritiikkiä, mikä jo osaltaan valottaa sitä, mitä journalistien ammattikunta Robert Fiskistä ajattelee ja miksi. Lopuksi pohditaan, miten ja miksi USA liittolaisineen päätyi hyökkäämään Irakiin, ja missä olosuhteissa sijoitetut ja itsenäiset journalistit sotatantereella toimivat.

2.1 Robert Fisk

Brittiläinen journalisti Robert Fisk (s.1946) on raportoinut eri konfliktialueilta Lähi-idästä yli 30 vuoden ajan ensin lontoolaiseen *Times*-sanomalehteen ja myöhemmin *Independent*-sanomalehteen. Fiskin kokemus Lähi-idästä hakee vertaistaan: Hän on ollut läsnä muun muassa Afganistanin sodassa ja Iranin ja Irakin välisessä konfliktissa 1980-luvulla, Kuwaitissa 1991, kahdessa palestiinalaisten kansannousussa, Afganistanissa 2001 ja Irakissa 2003. Hän on haastatellut terroristiryhmittymä al Qaedaan johtajaa Osama bin Ladenia kolmesti ja seurannut Libanonin 15-vuotista sisällissotaa yli vuosikymmenen. Hän on vastaanottanut enemmän palkintoja kuin kukaan ulkomaankirjeenvaihtaja.

Fisk asuu Libanonin pääkaupungissa Beirutissa. Hän on omien sanojensa mukaan viettänyt suurimman osan elämästään sodissa, mistä hänen nyt jo edesmennyt isänsä oli kovasti huolissaan ja minkä hänen äitinsä on hyväksynyt kohtaloonsa tyytyen. (Fisk 2006:xvii) Fisk on halunnut ulkomaankirjeenvaihtajaksi siitä asti, kun hän näki 12-vuotiaana Alfred Hitchcockin elokuvan *Foreign Correspondent*. Tästä lähtien hän luki sanomalehdet kannesta kanteen pikkumaisen tarkasti, eikä kukaan pystynyt enää kääntämään nuoren Fiskin päätä – ei edes äiti ja isä, jotka toivoivat hänestä lääkäriä tai juristia. (mt. 2006:xix)

Fisk opiskeli kielitieteitä ja klassista kirjallisuutta Lancasterin yliopistossa (Cooke 2008) ja aloitti valmistumisen jälkeen uransa *Newcastle Evening Chroniclesta* edeten pian tabloidi *Sunday Expressin* kolumnistiksi. Kolmen vuoden päästä Fisk pääsi töihin *Timesiin*, joka lähetti hänet

kirjeenvaihtajaksi Belfastiin. Viiden vuoden päästä vuonna 1976 lehti tarjosi 29-vuotiaalle Fiskille Lähi-idän-kirjeenvaihtajan paikkaa. Lehden silloinen ulkomaantoimituksen esimies Louis Heren tarjosi ”mahtavaa tilaisuutta, hyviä juttuja, paljon matkustamista ja auringonpaistetta”. Sitten Fisk on todennut, että vaikka jutut ovat journalistisesti hyviä, ne ovat usein osoittautuneet myös kauhistuttaviksi. Matkustaminen osoittautui pyörryttäväksi ja Lähi-idän auringonpaiste julmaksi kuin miekka. Nuoruuden innolla hän kuitenkin ajatteli Foreign Correspondent -elokuvan henkeen olevansa "osana historioitsijoiden pientä armeijaa, jotka kirjoittavat historiaa tykinsuun viereltä". (Fisk 2006:xix-xx)

Kesällä vuonna 1988 Fisk erosi *Times*-lehdestä, koska lehti ei suostunut julkaisemaan hänen artikkeliaan alkuperäisessä muodossaan. Fiskin mukaan amerikkalaiset pommittivat iranilaista matkustajalentokonetta kesäkuussa 1988. Fisk ei pitänyt amerikkalaisten selityksiä onnettomuudesta vakuuttavina. Hän keräsi tietoa onnettomuudesta ja pystyi omien sanojensa mukaan todistamaan artikkelinsa avulla, että USA oli vastuussa tragediasta. Fiskin *Timesille* lähettämää artikkelia ei julkaistu lehden ensimmäisessä painoksessa, ja sensuroitu versio artikkelista painettiin lehden seuraavaan painokseen. Kun Fisk sai kuulla tästä, hän jätti eroanomuksensa ja haki töihin *Independent*-lehteen. Hän kertoo valinneensa *Independentin* siksi, että lehden työntekijöiden ei tarvitse miellyttää poliitikkoja tai virkamiehiä. He saavat harrastaa tutkivaa journalismia missä tahansa maailman kolkassa. He voivat myös vapaasti kirjoittaa analyysi- ja kommenttiartikkeleita. (Jack 2006)

Tutkimuksen julkaisuaikaan toukokuussa 2010 63-vuotias Robert Fisk raportoi edelleen *Independentille* Lähi-idästä. Vuoden 2009 elokuussa käydyssä puhelinkeskustelussa Fisk ei anna selvää vastausta siitä, milloin hän aikoo jäädä eläkkeelle. Polveilevasta vastauksesta voi päätellä, että mikäli miehen terveys kestää, hänen raporttejaan saatetaan lukea vielä seitsemänkin vuoden päästä *Independentistä*. Fiskin mukaan hän ei ole koskaan tehnyt niin paljon töitä kuin nyt – reporterintyön ohella vierasluennot ja kirjaprojektit vievät miestä ympäri maailmaa. Hän arvelee jäävänsä eläkkeelle pikkuhiljaa, jolloin työpanos siirtyy vähitellen kirjojen kirjoittamiseen. Fisk on ehdottomasti sitä mieltä, että niin kauan kuin hän kirjoittaa tai puhuu Lähi-idästä, hänen täytyy asua Beirutin-vuokra-asunnossaan.

”Jos aikoo jatkaa Lähi-idästä paasaamista, täytyy asua siellä. Heti jos kirjoittaa Lontoosta, Pariisista tai Washingtonista, muuttuu tyhmäksi vanhaksi pieruksi, joka kirjoittaa roskaa” (Fisk 2009b)

2.2 Näin tekee Fisk

Fisk on pakkomielteisen kiinnostunut historiasta ja hänen mielestään journalistien tulisi ainakin yrittää olla puolueettomia historiankirjoittajia, ensimmäisenä paikalla. Hän korjaa määritelmää kirjassaan keskusteltuaan arvostamansa israelilaisen *Ha'aretz* -lehden toimittaja Amira Hassin kanssa, jonka mielestä journalistin tärkein tehtävä on valvoa vallan keskittymiä.

“Luulen, että se on paras journalismin määritelmä, minkä olen koskaan kuullut: haastaa kaikki vallan keskittymät varsinkin silloin, kun hallitukset ja poliitikot vievät meidät sotaan, kun he ovat päättäneet, että he tappavat ja toiset kuolevat. ” (2006:xxiii)

Fisk kieltää jyrkästi olevansa sotajournalisti tai sotakirjeenvaihtaja, vaan hän korostaa kirjoittavansa Lähi-idästä: ”Olen ollut monissa sodissa, olen ollut kirjeenvaihtajana monissa sodissa, mutta en ole sotakirjeenvaihtaja.” (Fisk 2009a) Maailmansodat kiehtovat Fiskiä. Hän on lukenut tuhansia kirjoja niistä, koska Fiskin mukaan maailmansodat ovat määrittäneet maailman, jossa elämme nyt. Hän myös korostaa, että hän on Lähi-idässä maailmansotien takia. Fisk ihailee esimerkiksi Richard Dimblebya, Ed Murrow’ta ja William Shirea, jotka ovat kaikki toisen maailmansodan aikaisia legendaarisia toimittajia. Fisk toteakin, että toinen maailmansota on vaikuttanut merkittävästi hänen tapansa hahmottaa sotaa ja kirjoittaa siitä. (mt.)

Robert Fiskin kiinnostus (maailman)sotiin juontaa eittämättä juurensa hänen isäänsä Bill Fiskiin, joka taisteli ensimmäisessä maailmansodassa. Bill Fisk vei nuoren poikansa joka vuosi katsomaan ensimmäisen maailmansodan ratkaisevia taistelutantereita Ranskan Sommeen ja Verduniin, sekä Belgian Ypresiin. 14-vuotiaana Fisk osasi ulkoa kaikki tärkeimpien hyökkäysten nimet. Hänen isänsä kuoltua 93-vuotiaana Fisk peri tämän sotamitalit, joista yhden taakse oli kaiverrettu sanat ”suuri sota sivilisaation puolesta” (*engl. the great war for civilisation*). Fisk nimesi kaiveruksen mukaan elämäntyöstään kertovan kirjansa. Hän näkee, että myös ne lukuisat sodat, joita hän on uransa aikana Lähi-idässä seurannut, on sodittu eri sivilisaatioiden puolesta. (Fisk 2006:xvii) *Guardianin* lehtihaastattelussa Fisk on järkkymättömästi sitä mieltä, että hänen uransa ei ole

jonkinlaista hyvitystä siitä, ettei hän ja hänen sukupolvensa ehtinyt olla mukana sodassa. Fiskin elämäntyöllä ja Bill Fiskin elämällä on kuitenkin yhteys: Fisk nuorempi on seurannut Lähi-idän ihmisten kärsimyksiä niiden rajojen sisällä, jotka luotiin vuonna 1918 ympärysaltojen voitettua ensimmäisen maailmansodan. (Cooke 2008)

Fisk on ”vanhan koulun” reporteri. Hän ei käytä internetiä, eikä häntä siis voi lähestyä sähköpostein. Hänestä internet varastaa journalistin aikaa ja riistää tämän ihmisten ja kirjojen parista, joista saatava tieto on helposti arkistoitavissa. Fiskiin otetaan usein yhteyttä *Independentin* kirjastosta ja kysytään, olisiko hänen arkistoissaan tiettyä tietoa. Internetistä puuttuu Fiskin mukaan paperiarkistojen tarkkuus, jolloin virheellistä tietoa pääsee artikkeleihin helpommin. Tietoa saadakseen Fisk menee mieluummin ”kentälle”, puhuu ihmisten kanssa ja hankkii tietonsa heiltä. (Jack 2006)

Fisk ei käytä internetiä myöskään siksi, että se on hänen mielestään ”kommunikaatiovihan lähde”. (Campbell 2008) Jos hän kumoaisi kaikki häneen ja hänen artikkeleihinsa liittyvät virheelliset lainaukset, tahalliset vääristelyt ja epärehelliset kommentit, hän ei omien sanojensa mukaan saisi yhtään töitä tehtyä. Toisaalta Fisk on tietoinen siitä, että miljoonat amerikkalaiset lukevat hänen artikkeleitaan, koska ne ovat nähtävissä internetissä. (mt.)

Raportointia kärsivän rinnalla. Fisk on objektiivisuuskäsityksessään ehdoton. Hänen mielestään journalistien objektiivisuuden tulee olla ”objektiivisuutta, neutraaliutta ja ennakkoluulotonta raportointia niiden rinnalla, jotka kärsivät”. (Fisk 2009a) Määritelmänsä perään Fisk lisää, että on kärsivä irakilainen, palestiinalainen, amerikkalainen tai kuka tahansa, näin tulee toimia. Fisk ei tällä toimintafilosofiallaan ole mielestään puolueellinen, valitse tiettyä puolta. Hän korostaa, että journalistit ovat ihmisiä: ”Työmme on olla myötätuntoisia kanssaihmissä kohtaan. Se on velvollisuutemme.” (mt.)

Libanonilaisen *Asharq Al-Awsat*-lehden haastattelussa Fisk sanoo, että on helppoa todeta, että journalisti heijastelee omia näkemyksiään artikkelissa. Hän kuitenkin korostaa, että kirjeenvaihtaja on paikanpäällä syystä ja muodostaa ajatuksensa kentällä kokemuksiinsa nojaten, jolloin ei ole kysymys puhtaasti mielipiteestä. (Jack 2006)

Amerikkalaisen *Progressive*-lehden haastattelussa hän kertoo uskovansa, että sodissa kuolleet viattomat ihmiset olisivat halunneet riippumattomat journalistit paikalle kertomaan totuuden siitä, mitä heille tapahtui. Hän pitää ongelmana sitä, että erityisesti amerikkalaiset journalistit pelkäävät olla tapahtumien todistajina, oman artikkelinsa lähteinä, vaan asioita kommentoi esimerkiksi anonyymi diplomaatti. (Rothschild 1998)

Fisk kertoo, miten hänelle opetettiin uran alussa 50-50 -journalismin (*engl. fifty-fifty-journalism*) periaatteet. Newcastle'n paikallislehdessä journalistin tuli antaa saman verran aikaa kummallekin osapuolelle esimerkiksi kiistoissa päättäjien ja kansalaisten välillä. Fisk kuitenkin korostaa, ettei Lähi-itä ole mikään ”helvetin jalkapallo-ottelu”, vaan valtava verinen tragedia, johon liittyy ihmisten elämät ja lasten ja viattomien kuolemat. Fiskin mielestä journalisti ei voi olla välittämättä tästä. Hänen mielestään journalismin tulisi olla kutsumusammatti. ”Jos pommi räjähtää kadulla ja näen jonkun pään putoavan, ja olen nähnyt tämän tapahtuvan, olen tyrmistynyt! Miksen voisi ilmaista tyrmistystäni lehdessäni?” (Fisk 2009a)

Fisk kertoo, miten hän teki juttua Sabran ja Shatilan pakolaisleireillä tapahtuneesta joukkomurhasta vuonna 1982, jossa kuoli sadoittain libanonilaisia ja palestiinalaisia pakolaisia. Vaikka varsinaisen veriteon tekivät Libanonin kristityt falangistijoukot, Israelia pidettiin osasyllisenä tapahtumaan, sillä pakolaisleiri oli Israelin armeijan valvonnassa. Fisk ei antanut jutuissaan tilaa Israelin armeijan puhemiehelle, vaan selviytyneille ja heidän tarinoilleen. Fisk korostaa, että hänellä on ”moraalinen omatunto”, velvollisuus totuudelle ja myötätuntoa ihmisille, jotka kärsivät. (mt.)

Fiskin mielestä journalistilla pitäisi olla mahdollisuus ilmaista tunteensa kirjoittamissaan artikkeleissa, vaikka hän tiedostaakin, että moni ei tätä ajatusta hyväksy. Hän ei pidä itseään neutraalina sivusta seuraajana, vaan hän myöntää avoimesti suuttuvansa ja tyrmistyvänsä asioista, joita hän näkee. Ja ”koska hän on ihminen”, hän myös kirjoittaa tyrmistyksensä artikkeleihinsa. Fisk ei usko, että lukijat haluavat lukea tietotoimistojen raportteja verilöylyistä. ”He haluavat lukea tyypistä, joka on paikalla ja näki kaiken, ja siitä, mitä hän näkemästään ajatteli.” (mt.)

Kuolema on sodan todellisuutta. Fiskin mielestä lukijan täytyy tietää, mistä sodassa on kysymys.

Tämän takia hän kirjoittaa kuolemasta ja kärsimyksestä graafisen yksityiskohtaisesti. Jos journalisti näkee jotain kamalaa, se tulee Fiskin mukaan raportoida lääketieteellisen raportin tarkkuudella. Jos ihmiset näkisivät sen, minkä Fisk näkee sodissa, he eivät Fiskin mukaan kannattaisi sotaa. Hän korostaa, että journalistien itsesensuuri on kuolettavaa, koska se mahdollistaa sodan kannattamisen. Tällä hän viittaa esimerkiksi britannialaisiin televisioyhtiöihin, jotka kieltäytyivät näyttämästä Irakin sodan kuvamateriaalia kaikessa kauheudessaan. Asiaa perusteltiin muun muassa sillä, ettei moisia kuvia voida tuoda ihmisten aamiaispöytään, ja sodassa kuolleita tulee kunnioittaa. Fiskin mukaan televisioyhtiöt olivat täysin hallinnon talutusnuorassa peittäessään, mitä ”me” teimme viattomille ihmisille, ja Blair pystyi tällä tavalla esittämään britannialaisille sodan ilman kuolemaa, Irakin verettömänä hiekkakuoppana. (mt.)

Fisk ei usko huoleen siitä, että länsimaiset lukijat väsyisivät kuulemaan sodan kauheuksista. Fiskin mukaan kauheuksien pitäisi nimenomaan herättää ihmiset, koska juttujen idea on saada kauheet loppumaan. Fisk huomauttaa, että olisi erittäin onnellinen, jos voisi lopettaa veriteoista kirjoittamisen: ”Ideana ei ole sanoa ”Voi Luoja, taas uusi kuolema”, vaan lopettaa kuolemat!... Heti kun lopetamme kuolemista kertomisen, tappaminen jatkuu suuremmissa mittakaavassa.” (mt.)

Sotien, kidutuksen ja diktaattoreiden Lähi-itä. Pitkän Lähi-idän-uransa takia Robert Fiskiä pidetään myös alueen asiantuntijana. Työnsä ohessa hän matkustaa ympäri maailmaa luennoimassa kokemuksistaan Lähi-idässä. Fiskin ajattelutavassa korostuu vahvasti historiallisten syy-seuraussuhteiden etsiminen. BBC:n mukaan yksi Fiskin Lähi-idän-analyysien teemoista on historian syklinen luonne alueella eli se, että poliittiset johtajat toistavat edeltäjiensä virheet. Fisk myöntää tämän ja muistuttaa, että Ranska ja Britannia loivat Lähi-idän rajat ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Hän on viettänyt koko uransa seuraten, miten ihmiset palavat näiden rajojen sisällä. Fiskin mukaan hänen työssään on kysymys historian ja nykyisen yhteen liittämistä. Seikkailuntäyteiseksi ja jännittäväksi povattu kirjeenvaihtajan ura onkin ollut Fiskin mukaan ”aluetta riivanneista epäoikeudenmukaisuuksista, kidutuksesta, diktaattoreista ja sodista raportoimista”. (BBC 2005)

Yli 30-vuotisen kokemuksensa tuloksena Fisk on pessimistinen Lähi-idän tapahtumien ja alueen tulevaisuuden suhteen. Hän on kirjoittanut, että Lähi-idässä ei ole ”hyviksiä” (*engl. good guys*). (Rothschild 1998) Tällä hän tarkoittaa, ettei ole törmännyt moneen ”hyvikseen” alueen

valtaapitävissä. Hän luettelee muutamia rehellisiä ja lahjomattomia ihmisiä, joilla on valtaa mutta huomauttaa, että kirjoittamalla että ”hyviksiä” ei ole, hän kritisoi amerikkalaisen journalismin tapaa päättää, ketkä ovat ”hyviksiä” ja ketkä ”pahiksia”, minkä jälkeen voidaan kertoa, mitä alueella tapahtuu. Hänen mielestään Lähi-idässä ei sodita kunniallisia sotia. (mt.)

Fiskin vuoden 2009 elokuussa esittämät näkemykset Irakin tulevaisuudesta heijastelevat hyvin hänen pessimististä Lähi-idän-ajatteluaan. Kun kysytään, onko Fisk optimistinen Irakin tulevaisuuden suhteen, vastaus on tyyli: ”En ole optimistinen minkään suhteen Lähi-idässä. En ole ollut moneen vuoteen, eikä ole mitään syytä aloittaa nyt.” (Fisk 2009b) Fiskin mukaan irakilaisia voidaan toki auttaa esimerkiksi opettamisessa, koulutuksessa, tietotekniikassa ja maataloudessa, mutta muiden maiden sotilaat täytyy vetää maasta pois. Fisk ei usko näin tapahtuvan, vaan on vakuuttunut siitä, että Yhdysvalloilla on aikomus hallita Irakia hamaan tulevaisuuteen sotilaallisesti tai ainakin taloudellisesti. (mt.)

Journalististen genrejen sekamelska. Fiskin jutut ovat sekoitus suorasukaista raportointia, analyysiä ja kommentteja. Fisk ei ymmärrä, mitä tarkoitan journalistisella genrellä. Selitän, että sillä tarkoitetaan journalistista kategoriaa, esimerkiksi uutista, analyysia, pääkirjoitusta tai kommenttia, ja että yleensä ne erotetaan toisistaan sanomalehdissä. Fisk ei ymmärrä, miksi nämä kategoriat pitäisi erottaa toisistaan – näkevähän ihmiset, että Robert Fisk on kirjoittanut artikkelin ja ”he tietävät, mitä tulevat saamaan”. (Fisk 2009a) Fisk arvelee, että lukijat lukevat persoonallisia artikkeleita melko mielellään, koska he haluavat tietää, mitä on meneillään. Fisk huomauttaa, että jos he eivät pidä hänen artikkeleistaan tai he eivät ole hänen kanssaan samaa mieltä, saatavilla on monia muitakin lähteitä.

Fisk kertoo kirjoittavansa juttunsa kuin päiväkirjan. Hänen mielestään jutun kirjoittaminen on kuin kirjoittaisi kirjeen ystävälle: ”Tässä on näkemäni. Voitko uskoa? Voitko uskoa, että näin tapahtui? Nämä helvetin roistot tekivät tämän!” (mt.)

Fisk arvelee, että *Independent* tekee erotteluja eri genrejen välillä lähinnä taitollisista syistä. *Independentissä* kyse ei ole toimituksellisesta moraalista, mutta muissa lehdissä hän arvelee näin olevan. Hän kertoo esimerkin eri genrejen rajanvedosta amerikkalaisesta *Wall Street Journal* -

lehdessä (WSJ). Afgaanipakolaiset hakkasivat Fiskin Afganistanin sodan aikaan vuonna 2001, kun Fisk oli tekemässä juttua sota-alueella. Antamissaan haastatteluissa Fisk painotti, että nämä ihmiset olivat juuri menettäneet perheensä ja korosti, että hän olisi heidän tilanteessaan toiminut samoin. WSJ julkaisi Mark Steynin kirjoituksen aiheesta otsikolla ”*Hate me crimes: a self-loathing multiculturalist gets his due*”. Artikkelissa Steyn vihjaa Robert Fiskin saaneen ansionsa mukaan. (2001) Vähän artikkelin julkaisun jälkeen WSJ:n kirjeenvaihtaja Daniel Pearl kidnapattiin Saudi-Arabiassa. Yksi WSJ:n päätoimittajista soitti Fiskille ja pyysi häntä allekirjoittamaan adressin Daniel Pearlin vapauttamiseksi. Fisk muistutti päätoimittajaa artikkelista, jossa toivottiin, että hänet olisi hakattu hengiltä. ”Sehän oli kommenttiartikkeli, meillä on palomuri uutisten ja kommenttien välissä”, päätoimittaja vastasi. Fisk ei allekirjoittanut adressia mutta kirjoitti *Independentiin* artikkelin, jossa hän toivoi bin Ladenin vapauttavan Daniel Pearlin. Fisk kertoo olevansa varma, että artikkeli luettiin myös Saudi-Arabiassa. Myöhemmin selvisi, että Pearl oli tuolloin jo kuollut. (Fisk 2009a)

Fisk on kirjoittanut *Independent*-lehteen kauan ja hän kuvaa omaa asemaansa lehdessä etuoikeutetuksi. Hän saa kirjoittaa lauantaikolumninsa mistä aiheesta tahansa. Lisäksi hän voi kirjoittaa niin monta analyysia kuin haluaa. Journalistisen genren määrittäminen on Fiskin artikkeleiden kohdalla erityisen hankalaa, koska hän kirjoittaa mielipiteensä myös uutisartikkeleihin: ”Kun kirjoitan uutisia, voin myös ilmaista näkemykseni ja sanoa ’näin tapahtui, tämä on hirveää, tämä on inhottavaa, olin kauhistanut’”. (mt.)

***Independentin* hermopäätte Lähi-idässä.** Fiskin mukaan *Independentin* ulkomaantoimitus pitää häntä lehden ”hermopäätteenä” ja ”kenttämiehenä” Lähi-idässä. Toimituksessa halutaan kuulla, mitä Fiskillä on alueen tapahtumista sanottavana. Fisk korostaa, että *Independentissä* ei ole toimituksen ohjeita (*engl. editorial guidelines*), vaan esimiehet odottavat reporterin kertovan, miten asia on. ”Siitä journalismissa on kysymys. Kerro meille mistä on kysymys. Kerro mitä näit.” (mt.)

Fisk huomauttaa, että kuka tahansa voi kirjoittaa lehden yleisönosastoon. Hänen mukaansa lehden ansiokkaimmat ja toisaalta häijyimmät yleisönosastokirjoitukset ovat reaktioita hänen artikkeleihinsa. Hänelle ei ole ongelma, että häntä kuvataan jossain kirjoituksessa sanoilla ”tämä inhottava, häpeällinen reporteri nimeltään Robert Fisk”, mutta juutalaisvihaajaksi häntä ei saa

kutsua – siitä tulee haaste oikeuteen. (mt.)

Fisk korostaa, että hänen asemansa *Independentissä* perustuu molemminpuoliseen luottamukseen hänen ja ulkomaantoimituksen esimiehen Simon Kelnerin välillä. Fisk kuvaa Kelneriä läheiseksi ystäväkseen. Kirjeenvaihtajavuosiensa aikana hän on kutsunut kaikki esimiehensä Lähi-itään, jotta he näkevät hänen työympäristönsä: Egyptiin, Israelin rajalle ja Libanoniin tapaamaan Hizbollahia ja sen johtajaa Hassan Nasrallahia. Fisk korostaa, että luottamus ei tule itsestään: ”Et voi vain sanoa että ’minulla on oikeus puhua totta, esimieheni ei saa muuttaa minua’, vaan molemminpuolisen luottamuksen täytyy olla olemassa.” Fisk lisää kuitenkin heti perään, miten tärkeää on, että lehti luottaa siihen, mitä journalisti kirjoittaa: ”...loppujen lopuksi ei ole mitään järkeä vaarantaa henkeään lehden takia, joka ei pane mainettaan alttiiksi julkaistakseen sen mitä kirjoitat.” (mt.)

Lähi-itä on journalistin valinta. Fisk korostaa, että journalistin tulee olla erittäin vahva ja sitkeä voidakseen työskennellä Lähi-idässä. Fiskin mielestä idea journalistista traumatisoituneena, kiihkeänä totuuden marttyyrinä on roskaa. Kun Fiskiltä kysyy, miten hän selviää kaikesta näkemästään, hän vastaa, ettei selviä vaan on erittäin vihainen. Jos journalisti haluaa raportoida sodista, hänen on Fiskin mukaan turha puhua selviytymismekanismeista tai selviytymisestä ylipäänsä. Hän painottaa, että kyseessä on journalistin valinta ja että todella traumatisoituneet ihmiset ovat sodan keskellä, vailla mahdollisuutta paeta: ”Nämä ovat ihmisiä, joiden tyttäret on siepattu, vaimot tapettu ja joiden veljiä on saatettu kiristää ja murhata. Näistä ihmisistä meidän tulisi olla huolissaan, ei suhteellisen hyvin palkatusta journalistista, joka lentää kotiin bisnesluokassa lasi samppanjaa kädessään.” (mt.)

Fisk ei vietä pahemmin aikaa muiden kirjeenvaihtajien kanssa, koska hänen mielestään ulkomailla olemisen tarkoitus on olla maissa asuvien ihmisten kanssa, libanonilaisten, arabien ja niin edelleen. Hänestä journalisti voi kirjoittaa varteenotettavasti alueen asioista vain jos tämä asuu alueella pysyvästi: ”kun pysyy [Lähi-idässä] pitkään, alkaa kirjoittaa varmuudella, jota ei voi saavuttaa kolmessa tai neljässä vuodessa.” (mt.) Fiskin mukaan sanomalehdillä on tapana siirtää kirjeenvaihtaja seuraavaan paikkaan kolmen vuoden välein, juuri kun tämä alkaa oppia kielen, saada hyviä kontakteja ja ymmärtää alueen tapahtumia. Fisk päätti pysyä Lähi-idässä, koska hän ei halunnut vaihtaa paikasta toiseen ja päätyä lopulta toimituksen esimieheksi, joka ”tietää kaiken ei-

mistään ja ei mitään kaikesta”. (mt.)

2.3 Palkittu ja ihailtu – halveksittu ja pilkattu

Fiskistä kirjoitetut lehtiartikkelit ja kirja-arvostelut piirtävät kuvan arvostetusta, mutta mielipiteitä jakavasta toimittajasta. Useimpien mielestä Fiskin saavutukset ja kokemus Lähi-idän kirjeenvaihtajana ovat kiistattomia. Fiskillä on laajin kokemuspohja kaikista länsimaisista toimittajista Lähi-idän konfliktien raportoinnissa. Fisk on myös saanut brittiläisistä kirjeenvaihtajista eniten alan palkintoja. (Maluf 2006) Fiskin selvinä vahvuuksina pidetään hänen suoraa ja vaikuttavaa journalistista kerrontatapaansa ja raportointitaitojaan. (esim. Miles 2005, Hardy 2005, Norton 2006, Bronner 2005, Cooke 2008)

BBC:n Hardyn mielestä Fiskillä on kaksi poikkeuksellista ominaisuutta: hänen herpaantumaton energiansa ja pakkomieltainen tarpeensa olla sodan uhrien todistajana. (2005) Liberaalin amerikkalaislehti *Progressiven* Rothschildin mukaan Fisk paljastaa työssään valheellisuuksia ja tuo esiin epäoikeudenmukaisuutta. (2001) *The Nationin* Nortonin mielestä Fisk on ollut erityisen peloton hallinnon petosten paljastaja. (2006) *The Observerin* Rachel Cooke kuvaa Fiskin loistavana ja rohkeana reporterina, jolla on silmää kertoville yksityiskohtille. (2008) Uusiseelantilaisen indymediasivuston toimittajan Gordon Campbellin mukaan Fiskin analyysin intohimoisuus ja laajuus, sekä etulinjaraportoinnin laatu tekevät Fiskistä hyvän toimittajan. Campbellin mielestä Fiskin ”henkilökohtainen näkökulma” tekee hänestä sekä kallisarvoisen että kiistanalaisen toimittajan. Campbellin mukaan ”kysymys siitä, mitä journalismi on, ruumiillistuu Fiskissä”. (2008)

Fiskin kiistanalaisesta asemasta ammattikunnassa kertoo se, että kuvauksissa kehu ja niiden kääntöpuoli ovat usein samassa yhteydessä: ”[Fisk on] yksi harvoista lehtitoimittajista, jolla on jumaloivia faneja ja yhtä intohimoisia panettelijoita” (Norton 2006) Fiskiä ihaillaan siksi, että hän suhtautuu pakkomieltäisen tarkasti yksityiskohtiin ja on työssään poikkeuksellisen rohkea. Fiskin kriitikot puolestaan tuomitsevat hänet, koska hän suhtautuu avoimen vihamielisesti Israelia, Yhdysvaltoja ja länttä kohtaan. (Wheatcroft 2005)

Fiskin kirjoittelussa on monesti läsnä hänen vihansa ja tunteensa sodissa tapahtuvia vääryyksiä

kohtaan, eikä Fisk säästele sanoja ilmaistessaan raivoaan. Cooken mukaan Fiskille journalismi onkin syyllisten nimeämistä seurauksista välittämättä. (2008) Wheatcroft huomauttaa, että journalistit ovat tuntevia ja tiedostavia ihmisiä, ja muinainen saksalaisten tiedemiesten peräänkuuluttama itsensä pyyhkiminen pois teksteistä on hänen mielestään illuusio. (2005) Tästä huolimatta Fiskin ”raportoidaan asenteella –brändi” on monella tapaa ongelmallinen, eikä tällä tavalla voi Wheatcroftin mielestä kirjoittaa ”pätevää historiaa”. (mt.) Hänen mielestään Fisk sopii *Independentin* toimittajaksi ”erittäin mukavasti”. Lehti on Wheatcroftin mielestä päivittäin ilmestyvä versio näkökulmia tarjoavista aikakauslehdistä (*engl. viewspapers*), koska se käyttää etusivuaan enemmän kampanjointiin ja debatteihin kuin kovien uutisten esittämiseen. Wheatcroft kertoo *Independentin* toisesta kirjeenvaihtajasta, joka kritisoi jälkeinpäin oman lehtensä vihaista puolueellisuutta (*engl. angry partisanship*), jolla lehti uutisoi 1990-luvun Balkanin konfliktia. Wheatcroftin mielestä ”angry partisanship” sopisi melkein Robert Fiskin ”heraldiseksi motoksi” (mt.)

Robert Fiskin taidoista Lähi-idän tapahtumien analytiikkona ollaan montaa mieltä. *New York Timesin* Ethan Bronner arvioi, että huolimatta siitä, että Fisk omaa harvinaisen yhdistelmän kokemusta, akateemista tietoa ja tarmoa, hänestä on tullut ”jonkinlainen itsensä irvikuva”. (2005) Näin on käynyt Bronnerin mukaan siksi, että Fisk parjaa Israelia ja Yhdysvaltoja, haukkuu kollegoidensa työtä pelkurimaiseksi ja epärehelliseksi ja pyrkii paljastamaan lännen tekopyhyyttä rehellisen journalismin kustannuksella. Bronnerin mukaan Fiskin monet sinänsä legitiimit havainnot lännen välinpitämättömyydestä ja hyökkäävyydestä Lähi-idässä vääristyvät aika ajoin hänen perspektiivinsä takia. (mt.)

Milesin mielestä Fisk sortuu kirjassaan *The great war for civilisation* historian liialliseen yksinkertaistamiseen esimerkiksi puhuessaan Pohjois-Irlannin konfliktista brittiläisen siirtomaavallan perintönä. Hän huomauttaa, että kirja sisältää lukuisia virheitä, jotka osin heikentävät lukijan luottamusta. (2005) Amerikkalaisen *Economist*-lehden mukaan Fisk näkee Lähi-idän uhrien alueena, mikä antaa hänen kirjoittelulleen tehokkuutta, mutta johtaa ”systemaattiseen vääristelyyn”. Fisk on lehden mukaan haluton löytämään minkäänlaista järkeä voimakkaiden maiden, erityisesti Israelin ja USA:n toimista alueella, ja tämä vie terän hänen sinänsä oikeutetulta suuttumukseltaan. (2005) Nortonin mielestä Fiskin analyysissä on kaksi vaaraa: että monimutkaiset

yhteiskunnat pelkistetään sotatantereiksi, ja että kaikki alueen ristiriidat ja jännitteet, myös islamistiseen politiikkaan liittyvät, ovat vain reaktio länsimaiden sotkeutumiseen alueen asioihin. (2006)

Englannin yleisradioyhtiö BBC:n Lähi-idän analysoija Hardy puuttuu Fiskin poleemiseen kirjoitustyyliin. Hänen mielestään se liittyy Fiskin pakkomielleeseen olla todistajana. Hardyn mukaan piirre ärsyttää Fiskin artikkeleissa, mutta Lähi-itää käsittelevässä laajassa kirjassa se on vakavampi rike. Hardyn mukaan ”Fisk näyttää pitävän itseään halvennetun ammattikuntansa käytännössä ainoana totuuden kertojana”. (2005) Hardyn mukaan Fisk on parhaimmillaan loistava reportteri mutta analysoijana hän voi olla raivostuttavan yleistävä. Käytyään läpi Fiskin päätelmiä Lähi-idän tapahtumista Hardy summaa, että Fiskin silmissä ”poleemisesta kohtuuttomuudesta” on tullut normi, puolueettomuudesta häpeällistä ja neutraalista kielestä pelkuruutta. (mt.)

Useimmat kirjoittajat antavat Fiskille tunnustusta alueen historian laajana tuntijana. Monet, esimerkiksi *the Nationin* Norton, ylentävät hänet jopa akateemisen historioitsijan tasolle. Norton kuitenkin huomauttaa, että vaikka historia pitää ottaa huomioon, Fiskin ”jurossa” tavassa painottaa historiaa on se vaara, että esimerkiksi Irakin analyysistä tulee staattista. Nortonin mielestä historian malleihin tuijottaessaan Fisk ei välillä huomaa nykyisyyden uudenlaisia piirteitä, minkä seurauksena Fisk ei tarjoa ratkaisuja alueen ongelmiin eikä analyysiä näiden mahdollisista tuloksista. (2006)

Fiskin kirjasta kritiikkejä kirjoittavat eivät suinkaan aina ole eri mieltä tämän näkemyksistä Lähi-idästä, mutta monet kriitikot vierastavat hänen tyyliään kirjoittaa asioista. Esimerkiksi Wheatcroft huomauttaa jakavansa Fiskin laajemman näkemyksen Lähi-idästä, kunhan siitä suodattaa raivon ja liioittelun pois. (2005)

Fiskin teos *The Great War for Civilisation* ei ole pelkkä kertomus Lähi-idän eri konflikteista, vaan kertoo myös sotajournalismin olosuhteista ja Fiskin omista ammatillisista näkemyksistä. *Economist*-lehden mukaan Fiskin ”rakkaussuhde alueeseen” ja ”ulkomaankirjeenvaihtajan ammatin lumoavuus” näkyy kirjan joka sivulla. (2005) Tällaisen veteraanitoimittajan kohdalla herää usein kysymys myös siitä, onko toimittaja riippuvainen sotatilanteesta ja sodan tuomasta jännityksestä.

Sealin mielestä kirja ei olekaan pelkästään hänen yrityksensä ymmärtää raportoimiaan sotia, vaan myös yritys ymmärtää tarvetta olla läsnä kaikissa Lähi-idän sodissa. (2005) Norton vie ajatuksen vielä pidemmälle pohtiessaan, että ehkä Fisk on itse riippuvainen sodasta ja ehkä hänellä on tarve ruokkia riippuvuuttaan. (2006)

Kuten edellä tuli ilmi, Fiskin kirjan nimi *The Great War for Civilisation* perustuu hänen ensimmäisessä maailmansodassa taistelleen isänsä Bill Fiskin kunniamitalin taakse kaiverrettiin tekstiin. Fisk kertoo kirjassaan, miten sodan voittaneet ympärysvallat jakoivat vihollistensa maa-alueet vuonna 1918: Pohjois-Irlannin, Jugoslavian ja suurelta osin myös Lähi-idän rajat luotiin 17 kuukaudessa. (2006:xxiii) Malufin mukaan Fiskin ”pakkomielle” raportoida Lähi-idän tapahtumat täsmällisesti ja myötätuntoisesti saattaa olla hänen tapansa koettaa hyvittää hänen isänsä tai hänen isänsä sukupolven synnit. Malufin mielestä Bill Fisk toimii pojalleen muistutuksena lännen ylimielisyydestä, josta johtuu suuri osa Lähi-idän kärsimyksistä. (2006)

Sodan, konfliktien ja kansanmurhien uhrit saavat Fiskin teoksessa ja hänen muissa kirjoituksissaan paljon huomiota. Norton tiivistää tavan, jolla Fisk kuvaa väkivaltaisuuksien seurauksia armottoman yksityiskohtaisesti: ” [Fisk] ravistelee meitä ja pakottaa tuijottamaan ruumiita, joiden sisukset ovat ulkona, teloitettuja perheitä ja sodan uhrien tuskaa, aivan kuin hän haluaisi uuttaa sieraimiimme kuoleman lemun välikäden kautta” (2006). Norton huomauttaa, että tämä kerrontatapa voi johtaa lukijan turruttamiseen kaiken väkivallan keskellä, mikä ei oletettavasti ole hänen tarkoituksensa. (mt.) Wheatcroft on samoilla linjoilla huomauttaessaan, että lukija, joka ei tiedä Lähi-idästä mitään, saattaa Fiskin kirjan perusteella tulkita, että koko alue on hullu, paha ja vaarallinen. (2005)

Fisk on aiheuttanut kirjoituksillaan ajoittain vilkastakin liikehdintää myös blogimaailmassa. Hänen mukaansa on nimetty blogitermi ”fisking”, joka tarkoittaa lehtiartikkelin kopioimista blogiin ja sen yksityiskohtaista kritisoimista. Tietokonehakkeri Eric S. Raymondin kokoaman nettisanakirja Jargon Filen mukaan fisking tarkoittaa blogikirjoituksen tai uutisartikkelin seikkaperäistä kumoamista. Tyylikäs fisking on Raymondin mukaan ”nokkelaa, loogista, sarkastista ja säälimättömästi tosiasioihin perustuvaa” ja Robert Fisk on hänen mukaansa sen helppo ja ansioitunut kohde. (2009) *The Guardianin* McIntoshin ja Peronen mukaan nimenomaan sotabloggaajat kohdistavat ”fiskingin” usein Robert Fiskin artikkeleihin. (2003)

Bloggaajalle fisking on helppoa, koska tieto häviää nopeasti internetin syövereihin, ja kirjoittajalle annetaan harvoin mahdollisuus vastata saamaansa kritiikkiin. Teknologianettisivusto The Registerin Orlofskin mielestä nettikeskustelujen taso on huonontunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Hänen mukaansa moni väittelijä turvautuu nykyään fiskingiin ”järkevästä väittelyn ja johdonmukaisen argumentoinnin sijaan”. Hänestä fiskingissä ”heitellään faktoja kuin arvotonta roskaa”. (2005) New York Timesin Harshawin mukaan fisking, ”yksi blogimaailman alkuperäisistä autuuksista”, on osittain poistunut käytöstä, kun painotus on siirtynyt lyhyempiin ja ytimekkäisiin kommentteihin. (2007) Quiggin, joka arvioi artikkelissaan sosiaalisten medioiden sisältöjä, kertoo fiskingin tulleen suosituksi vuoden 2001 terroristi-iskujen jälkeen erityisesti konservatiivisten bloggaajien keskuudessa, mutta menettäneen sittemmin suosiotaan. Quigginin mukaan fisking on joissain tapauksissa johdonmukaista kritisointia, mutta tyypillisesti se koostuu irrallisista vasta-argumenteista, kirjoittajan persoonaan kohdistuvasta herjauksesta ja argumenteista, jotka vain kriitikon kanssa samaa mieltä olevat lukijat uskovat. (2006:487) Robert Fisk on kommentoinut ilmiötä sanomalla, ettei lue blogeja eikä käytä internetiä tai sähköpostia. Hänen kommenttinsa joutuivat välittömästi julkaisun jälkeen ”brutaalin” fiskingin kohteeksi. (Behr 2005)

Ärhäkät reaktiot Fiskin toimintafilosofiaa kohtaan osoittavat, että hänen toimintaansa tutkiessa ollaan journalististen peruskysymysten äärellä: miten sodasta saa kirjoittaa? Mitkä ovat objektiivisuuden rajat sodasta kirjoitettaessa? Mikä on analyysin paikka sotatutkimuksessa ja journalistin rooli analyysin lähteenä? Fiskin reportterintaitoja arvostetaan kiistattomasti mutta hänen tavastaan analysoida Lähi-idän tapahtumia, kirjoittaa tunteella ja käsitellä tapahtumia uhrien näkökulmasta ollaan montaa mieltä. Vaikka Fiskiä kritisoivat sekä eurooppalaiset että amerikkalaiset kollegat, kritiikin terävin kärki tulee Yhdysvalloista. Yksi syy tähän saattaa löytyä amerikkalaisten, brittiläisten ja eurooppalaisten erilaisista objektiivisuuskäsityksistä, joihin paneudutaan tarkemmin tutkimuksen teoriaosassa.

Fiskiä käsittelevissä artikkeleissa törmää usein sanapariin juhlistu (*engl. celebrated*) ja kiistelty (*engl. controversial*). Ensimmäisestä sanasta tulee mieleen, että hän on ammattikunnassaan arvostettu, monilla palkinnoilla palkittu ja lahjakkaana pidetty reportteri. Kiistelty taas viittaa siihen, etteivät kaikki ihmiset hyväksy hänen tapansa raportoida esimerkiksi sodasta.

Haastattelussa Fisk kertoo käsittävänsä kummatkin kuvaukset negatiivisina. Sanalla ”juhlittu” Fiskistä yritetään hänen tulkintansa mukaan tehdä TV-persoona, jolla on faneja ja joka on mukana showbisneksessä. Kutsumalla häntä kiistellyksi vihjataan, että hänen työnsä ei olisi täysin totuudenmukaista. Fiskin reaktio kertoo jotain hänen omanarvontunnonaan.

”Controversial means there is some issue outstanding about the merit or the truth of what he does ...Nobody has ever proved I’ve lied about anything I’ve ever written. And they can’t, because it’s all what I’ve seen. And it’s genuine opinion if it’s opinion.” (Fisk 2009a)

2.4 Terroristi-iskuista Irakin sotaan

Tapahtumaketjun, joka johti Irakin sotaan maaliskuussa 2003, voidaan nähdä alkaneen syyskyyn yhdenentoista terrori-iskuista. Tuolloin kaksi matkustajalentokonetta lensi New Yorkin World Trade Centeriin ja yksi Pentagoniin Washingtonissa aiheuttaen satojen amerikkalaisten kuoleman. Vastauksena iskuihin Bushin hallinto rakensi nopeasti WTC-iskujen jälkeen terrorismin vastaisen sodan julkisuusstrategian. USA hyökkäsi Afganistaniin lokakuussa 2001 selättääkseen Afganistanissa valtaa pitäneen Taliban-liikkeen. Hyökkäystä pidettiin oikeutettuna, koska talibanit ilmoittivat suojelevansa Osama bin Ladenia, joka oli julkisesti ilmoittanut olevansa WTC-iskujen takana johtamansa terroristijärjestö al-Qaeda avustuksella. Amerikkalainen media oli visusti sodan takana, ja julkista väittelyä Afganistaniin hyökkäämisestä ei suuremmin varsinkaan amerikkalaisessa mediassa nähty.

Afganistanin pommitusten ollessa vielä käynnissä USA:n hallinto suunnitteli jo seuraavaa siirtoaan – hyökkäystä Irakiin. Knightleyn tulkinnan mukaan amerikkalaisten epäonnistuminen Saddam Husseinin kaatamisessa 1990-luvun alun Persianlahden sodassa oli jäänyt kalvamaan maailmanmahdin hallintoa. Niinpä suunnitelmaa hyökätä Irakiin perusteltiin pitkälti Irakin silloisen diktaattorin Saddam Husseinin pahuudella: Hussein on rikas, aggressiivinen ja sortaa säälimättömästi omaa kansaansa. Hän on vastuussa YK:n jäsenvaltio Kuwaitin valtauksesta vuonna 1990. Hänen pyrkimyksenään on hankkia joukkotuhoaseita ja tarvittaessa käyttää niitä, eikä hän välitä kansainvälisen yhteisön mielipiteistä. USA:n hallinto argumentoi, että Irakin vallanvaihto saattaisi merkitä uuden aikakauden alkua koko Lähi-idässä. (2004:527-528)

Sodan vastustajien mielestä Yhdysvallat pyrki sodan avulla hyötymään Irakin öljystä. Kriitikoiden

mielestä Yhdysvaltain tavoitteena oli saada ote Lähi-idän suurimmista öljyvaroista ja säilyttää näin asemansa maailman suurimpana halpojen fossiilisten polttoaineiden toimittajana. Kriitikot argumentoivat myös, että hyökkäyksen tarkoituksena oli todistaa Yhdysvaltain sotilaallinen ylivalta maailmassa ja muistuttaa siitä, ettei maailmanmahtia kannata haastaa. (Knightley 2004:528)

Mitä lähemmäs Irakin sotaa siirryttiin, sitä vähemmän USA:n hallinnon retoriikassa oli enää viittauksia WTC-iskuihin, al-Qaedaan tai Osama bin Ladeniin. Maailman huomio keskitettiin pahaan diktaattori Saddam Husseinin, joka pitää kaataa, ja minkä seurauksena Irakin kansa ”vapautetaan”. Bushin terrorismin vastaisella sodalla oli amerikkalaisten tuki aina siihen saakka, kun Bush ei pystynyt takaamaan YK:n tukea Irakin sodalle. Sotaa vastaan osoitettiin mieltä sankoin joukoin ympäri maailmaa. Kansainvälisen yhteisön voimakkaasta vastustuksesta huolimatta 20. maaliskuuta 2003 ”Coalition of the Willing”, eli lähinnä USA, Iso-Britannia, Australia ja Espanja, hyökkäsi Irakiin YK:n tahdon vastaisesti ja ilman pitäviä todisteita Saddamin joukkotuhoaseista.

2.5 Media Irakissa

Vuonna 2003 alkaneen Irakin sodan ensimmäinen kuukausi oli aikansa suuri mediatapahtuma. Eri mediatalot ympäri maailmaa lähettivät alueelle yhteensä yli 3000 journalistia, joista noin 700 työskenteli sijoitettuina Yhdysvaltain armeijan sotilasyksiköihin. (Tumber & Palmer 2004:1-2) Amerikkalaiset TV-yhtiöt suolsivat kilpaa live-kuvaa ja muuta materiaalia sodasta 24 tuntia vuorokaudessa. Amerikkalaisyhtiö CNN budjetoit sodaa varten 35 miljoonaa dollaria voittaakseen kilpailijansa Fox Newsin. Britannialaisten TV-yhtiöiden yhteenlaskettu sotabudjetti oli 22 miljoonaa puntaa. (Knightley 2004:529)

Miksi Irakin sota oli kansainvälisestikin niin seurattu? Koska kyseessä oli maailman suurimman mahtin, Yhdysvaltojen, sekä sotilaallinen että taloudellinen arvovalta. Kun sota kiinnostaa maailman eliittejä, se kiinnostaa myös mediaa. Kuten Pedelty toteaa, sota ja kuolema, vaikka kiehtovia ovatkin, eivät yksin riitä. Jotta kansainvälinen media kiinnostuu, sodan täytyy olla ”oikeanlainen”. (1995:184) USA valjasti sotaa varten suuren journalistien sijoittamisoperaation ja suhtautui nuivasti reporttereihin, jotka halusivat tehdä työnsä sotajoukoista riippumattomina. Niinpä journalistin valinta sijoittamisen ja sijoittamattomuuden välillä vaikutti juttuaiheiden ja artikkeleiden sävyn lisäksi myös journalistin työoloihin ja työturvallisuuteen Irakissa.

Yhdysvaltain Irakin sodan mediastrategian pääarkkitehti oli avustava puolustusministeri Bryan Whitman. Knightley summaa Whitmanin laatiman, Pentagonin hyväksymän mediasuunnitelman neljään pääkohtaan: Korosta Irakin hallinnon aiheuttamia vaaroja; häpäise ne, jotka epäilevät näitä vaaroja; älä vetoa logiikkaan, vaan ihmisten sydämiin ja mieliin; ja iskosta kansaan tämä viesti: ”Luota meihin. Tiedämme enemmän, kuin voimme teille kertoa.” (mt.)

Kiistelty, sijoitettu journalisti. Vuoden 1999 Naton Jugoslavian operaation myötä USA kehitti sotimistaktiikan, joka johti entistä harvemman kotirintaman sotilaan kuolemaan. Viimeistään Afganistanin vuoden 2001 pommituksiin mennessä taktiikan epätoivottu sivuvaikutus oli selvillä: kun medialla ei ollut aihetta raportoida kotijoukkojen kärsimyksistä, kiinnittyi huomio enenevässä määrin vastustajan puolella kuolleisiin, erityisesti sodan siviiliuhreihin. Whitmanin läike tähän oli massiivinen operaatio Irakissa, jossa satoja journalisteja sijoitettiin eri sotilasyksiköihin. Operaation säästäjinä olivat valtavat Pentagonin ylläpitämät lehdistökeskukset PR-henkilökuntineen. Yksikkö tarjosi journalistille yösijan, ruokaa, suojaa ja kuljetukset. Journalisti sai kulkea joukkojen mukana ja kirjoittaa mitä tahansa, kunhan ei paljastanut viholliselle hyödyllistä tietoa. Mikäli journalisti jätti yksikkönsä kesken kaiken, paluusta yksikköön tai toiseen yksikköön liittymisestä ei ollut takuita. (Knightley 2004:530-531)

Huomattavaa on, että USA:n puolustusministeriö luovutti sijoituspaikkoja uutisorganisaatioille, ei yksittäisille reporttereille. Freelance-toimittajien oli hankala saada paikkaa ilman yhteyttä johonkin tiettyyn mediataloon. Näin Pentagon pystyi helpommin kontrolloimaan sijoitettuja toimittajia: sanktio toimittajien mahdollisesta epäsovivasta käytöksestä voitiin osoittaa suoraan uutisorganisaatiolle. (Tumber & Palmer 2004:14-15)

Maaliskuun loppuun mennessä osa sijoitetuista journalisteista jätti paikkansa. Osa lähteneistä oli huolissaan turvallisuudestaan, osa uupuneita taisteluiden läheisyyteen, osa oli huolissaan siitä, etteivät he saaneet tarpeeksi hyviä juttuja asemapaikaltaan. Monet muut journalistit olisivat halunneet lähteä, mutta jäivät, koska jos kerran lähti, armeija ei sitoutunut sijoittamaan journalistia uuteen yksikköön. (Tumber & Palmer 2004:31)

Embedded-ilmio on herättänyt journalistien ja tutkijoiden keskuudessa voimakkaita mielipiteitä puolesta ja vastaan. Kriitikoiden mielestä sijoitettujen toimittajien objektiivisuus ja lahjomattomuus vaarantuu, kun he ovat riippuvaisia armeijan tarjoamasta suojasta, ruoasta jne. Sijoittamisen myötä toimittajat sosiaalistuvat armeijan kanssa ja sotilaiden ja toimittajien välille saattaa muodostua kaveruuden ilmapiiri, minkä seurauksena uutisointi saattaa keskittyä liiaksi yksittäisiin sotilaisiin. Knightleyn mukaan huolimatta siitä, että sijoitetut journalistit olivat päättäneet pitää etäisyytensä sotilaisiin, sodan alettua monet journalistit eivät tehneet eroa kirjeenvaihtajan ja sotilaiden välillä ja julkaisivat reportaasinsa ”me”-muodossa. (2004:532) Vaikka sijoitettujen journalistien jutut saattoivatkin olla kuvilta ja sisällöltään todenmukaisia, niistä puuttui laajempi konteksti ja käsitys siitä, mitä sodassa on meneillään. (Tumber ja Webster 2006:17) Tumber ja Palmer käsittelevät kirjassaan Irakin sodan sijoitettujen journalistien samastumista armeijan joukkoihin. He toteavat kappaleen loppupäätelmissä, että journalistien sulautuminen armeijan maailmaan oli väistämätöntä, eikä journalisteilla ollut mitään mahdollisuuksia pysytellä siitä kauempana. ”Arvot, jotka normaalisti suojelevat journalistia, vaihtuvat kasvavan läheisyyden ja toveruuden arvoihin, mikä tarkoittaa astumista ammatillisen epävarmuuden maailmaan.” (2004:62)

Embedded-ilmion puolustajat argumentoivat, että sijoitetut journalistit saavat paremmin taltioitua sodan tapahtumat reaaliajassa ja pystyivät antamaan tarkan kuvan, mitä sota-alueella oikein tapahtui. Puolustajien mukaan sijoitetut journalistit olivat tietoisempia armeijan toiminnasta. *Washington Postin* lukija-asiamies Michael Getlerin mukaan sijoitusoperaation myötä mediataloilla on journalisteja, joilla on aitoa tietoa ja ymmärrystä armeijan toiminnasta. (sit. Tumber & Palmer 2004:17) Sijoitetut journalistit pystyivät myös tarkkailemaan, toimiko armeija todella niin kuin oli pressitilaisuudessa ilmoittanut. Monet organisaatiot lähettivät toimittajansa armeijan mukaan, koska sitä pidettiin turvallisempina vaihtoehtona. Tumberin ja Palmerin mukaan varsinkin sodan alkuaikoina embedded-ilmion suosio päätoimittajien keskuudessa oli ilmeinen. (2004:18) Monet journalistit olivat ihmeissään siitä, miten vapaasti he saivat yksiköstä raportoida. (mt. 2004:48-50)

Monet toimittajat olivat kuitenkin tietoisia siitä, että sijoittaessaan journalistin armeija pystyy kontrolloimaan, mitä tämä näkee ja siten myös pitkälti aihealueet, mistä journalisti kirjoittaa, vaikka toimittajalla olisikin liikkumavaraa armeijan yksikön sisällä. Vietnamista raportoinut Jeff Gralnick muistuttaa, että journalisteja ei sijoiteta armeijan joukkoihin siksi, että Pentagon haluaa olla

toimittajille mieliksi. ”Teidät sijoitetaan siksi, että teitä voidaan kontrolloida ja tietyllä tavalla eristää.” (mt. 2004:51)

Irakin sodan embedded-ilmiötä on tutkittu melko paljon. Tutkimukset ovat osoittaneet, että toimittajien sijoittaminen näkyy usein ennemminkin juttuaiheissa kuin räikeästi positiivisena asenteena amerikkalaisjoukkoja kohtaan. (esim. Aday et. al. 2005) Osassa tutkimuksista on havaittu, että toimittajat ovat olleet jutuissaan myönteisiä amerikkalaisjoukkoja kohtaan, mutta uutisointi ei ole kokonaisuudessaan ollut positiivisempaa viime aikojen konflikteihin verrattuna. (Pfau et. al. 2004, Finney, 2005) Kuypers ja Cooper korostavat, että sijoitettujen amerikkalaisjournalistien jutuissa amerikkalaissotilaat näkyivät positiivisessa valossa, mutta sotilaiden läsnäolo ei sinänsä vaikuttanut asiaan. Kauempana taisteluista uutisoivien toimittajien jutuissa sotatilannetta käsiteltiin monipuolisemmin. Niinpä heidän jutuistaan kävi ilmi myös irakilaissiviilien kärsimys ja USA:n sotastrategian epävarmuudet. (2005)

Knighleyn tuomio embedded-ilmiöstä on karu: operaatio oli USA:n hallinnon riemuvoitto, mikäli ajatellaan sotakirjeenvaihtajien kontrollointia. Se toimi niin hyvin, että strategia tulee Knighleyn mukaan epäilemättä olemaan käytössä tulevaisuudenkin sodissa. Hänen mukaansa USA:n huolellisesti laadittu mediastrategia Irakin sodassa sivuutti perinteisen sotakirjeenvaihtajan, eikä suurin osa median edustajista ymmärtänyt tätä ennen kuin oli liian myöhäistä. (2004:531-534)

USA:n armeijan alaisen sotakorkeakoulun lokakuussa 2003 pitämä workshop sijoitettujen journalistien ja sotilaiden välisestä yhteistyöstä valottaa, miten armeijan edustajat perustelevat sijoittamisoperaation tärkeyttä tulevaisuudessa. Keskustelun loppupäätelmissä todetaan, että tärkeintä ei ole journalistien objektiivisuus, vaan yhteistyö sotilaiden kanssa USA:n kansan hyväksi: ”...Tällainen uniikki sotaraportointi näyttää voittaneen amerikkalaisyleisön luottamuksen. Tällainen menestys lisää sekä armeijan että journalistien taakkaa taata raportoinnin lahjomattomuus jatkossakin tässä operaatiossa, joka on lisännyt amerikkalaisyleisön odotuksia.” (sit. Tumber & Palmer 2004:61)

Vaikka journalistien sijoittamisoperaatio voidaan nähdä armeijan voittona, ihan samaa ei voi sanoa operaation rinnalle valjastetuista lehdistötilaisuuksista. Armeijan suurin lehdistökeskus perustettiin

Irakin sodan aikaan Qatarin pääkaupunkiin Dohaan, USA:n armeijan Persianlahden päämajan kylkeen. Knightleyn mukaan journalistit tulivat lehdistökeskukseen vaatiakseen Yhdysvaltain armeijan ja hallinnon edustajia kertomaan, mitä he kansan nimissä tekivät sekä paljastaakseen virheitä, liioittelua ja vääriä väitteitä. He myös odottivat rehellistä ja totuudenmukaista tiedottamista sodan kulusta. Todellisuus oli kuitenkin toinen: toimittajien kysymyksiä säännösteltiin, jatkokysymyksiä katsottiin pahalla ja tiedottajien vastaukset olivat usein vältteleviä. Valkoisen talon ja Downing Streetin edustajat valvoivat jokaista tiedotustilaisuutta, ja tiedottajilla oli lista aiheista, joita tuli välttää millä hinnalla hyvänsä. (2004:534-535)

Armeijan näkökulmasta tiedotusstrategia oli tehokas. Erään kanadalaisen reportterin kommentti kuvaa toimittajan avuttomuutta tiedotuskoneiston rinnalla: ”Ihan sama miten skeptisenä itsensä piti, loppujen lopuksi juttua kirjoittaessa oli silti pakko seurata heidän viestinsä suuntaa.” (sit. Knightley 2004: 535) Skeptisimpiin toimittajiin hermostuttiin toden teolla. *New York Magazinen* toimittaja Michael Wolff kertoo kolumnissaan, miten lukuisten kriittisten kysymysten jälkeen Pentagonin edustaja Jim Wilkinson veti hänet sivuun tiedotustilaisuudesta ja sanoi: ”Tämä on vittu sota, ääliö. Ei enää kysymyksiä sinulle. Mikset vain lähtisi kotiin?” (mt.)

Koska median edustajat kävivät sotaraportoinnissa niin kovaa kilpailua toisiaan vastaan, ei armeijalla ollut pelkoa siitä, että journalistit hylkäisivät massiivisen lehdistökeskuksen. Knightley kritisoi lehdistökeskuksessa olleita journalisteja siitä, etteivät he saattaneet tiedottajia tilille väärin tietojen levittämisestä: esimerkiksi Basran kaupungin valloittaminen, Saddam Husseinin kuolema ja Husseinin hallituksen pääministeri Tariq Assizin loikkaaminen olivat vääriä tietoa, joka levisi ympäri maailmaa lehdistökeskuksessa olleiden journalistien kertomana. (2004:536)

Suojaton, mutta itsenäinen journalisti. Irakissa oli sijoitettujen journalistien lisäksi myös satoja itsenäisiä toimittajia ja freelancereita. Pentagon ei katsonut heidän läsnäoloaan Irakissa hyvällä ja kutsuikin heitä termillä ”unilaterals”, joka viittaa yksipuolisuuteen, vain yhtä osapuolta sitovaan asiaan. Kerta toisensa jälkeen hallinnon virkamiehet muistuttivat, että armeija ei pystynyt takaamaan näiden journalistien turvallisuutta ja heitä kehoitettiin välttämään Irakia. (CPJ 2004) USA:n tiedotustoiminnan arkkitehti Whitmanin mukaan päätös journalistien sijoittamisesta oli uutisorganisaatioiden, mutta samalla hän lausui selvän varoituksen itsenäisten journalistien

turvallisuudesta: ”...ette voi luottaa siihen, että takaisimme millään tavalla turvallisuutta tai antaisimme minkäänlaisia erityisiä varoituksia reporttereille, jotka ovat Bagdadissa tai missä tahansa muussa kaupungissa konfliktin aikana.” (sit. Tumber & Palmer 2004:40) Strategia ei ollut uusi: myös ensimmäisen Persianlahden sodan aikaan kaikkia amerikkalaisia kehoitettiin lähtemään Bagdadista juuri ennen pommituksia. Itse presidentti Bush soitti asiasta monille päätoimittajille. (Simpson sit. Keeble 2001: 102)

Koska sijoitetut toimittajat hoitivat raportoinnin länsivaltioiden liittouman joukoista, suurin osa itsenäisistä journalisteista uutisoi sodasta irakilaisien keskeltä, ”vihollislinjan” takaa. Tämä raivostutti Yhdysvaltain ja Britannian valtaapitävät, ja he tekivät kaikkensa muuttaakseen tilanteen. Pentagon kirjoitti arabitelevisioyhtiö Al-Jazeeralle ja pyysi tätä vetämään kirjeenvaihtajansa Bagdadista. Downing Street esitti saman pyynnön Britannian yleisradioyhtiö BBC:lle. Yhdysvalloissa hallinnon edustaja kutsui koolle kaikki amerikkalaiset mediapomot kertoakseen miten tyhmänrohkeaa ja vaarallista oli pitää kirjeenvaihtajia Bagdadissa. (Knightley 2004:536) NBC:n arvion mukaan Bagdadissa oli 450 journalistia 17. maaliskuuta 2003, mutta luku tippui 150:een kolmessa päivässä. Irak karkotti osan journalisteista, ja uutisorganisaatiot vetivät kirjeenvaihtajiaan pois kaupungista peläten heidän turvallisuutensa puolesta. Tämä ei johtunut pelkästään Pentagonin harjoittamasta pelottelusta, vaan osa päätoimittajista pelkäsi, että irakilaisotilaat käyttäisivät heidän reporttereitaan kostotoimenpiteiden kohteena tai ihmiskilpinä taistelutilanteessa. (Tumber & Palmer 2004:41)

Sodassa itsenäisesti toimivia journalisteja yhdistää tietynlainen ylpeys omasta riippumattomuudestaan. Kanadalaislehti *Globe and Mailin* kirjeenvaihtaja Geoffrey Yorkin mukaan itsenäiset toimittajat saattoivat olla onnellisia siitä, etteivät heidän juttunsa sodasta rajoittuneet armeijan tarjoamaan kapeaan perspektiiviin. Hänen mielestään heillä oli mahdollisuus kertoa sodasta laajemmin: ”Missä tahansa sodassa laajempi käsitys muodostuu siviileistä, pakolaisista, kostotoimenpiteistä, uskonnollisista konflikteista, poliittisista kamppailuista ja uudelleenrakennuksen ongelmista kertovista jutuista, sekä laajemmista kysymyksistä, jotka valaisevat totuutta konfliktista.” (sit. Tumber & Palmer 2004:34)

Bagdadissa monet journalistit operoivat hotelleista käsin. Irakin hallinto piti journalisteja silmällä

erikseen palkattujen valvojien avulla. Monien journalistien raportointia hillitsi karkottamisen pelko. Sodan aikana irakilaiset virkamiehet pidättivät, uhkailivat tai muuten pelottelivat monia journalisteja. (CPJ 2004)

Irakin sota on nyt jo arvioitu kaikkein aikojen vaarallisimmaksi sodaksi journalisteille. Kansainvälisen journalistiliitto IFJ:n mukaan Irakin sodassa kuoli 17 median edustajaa kuuden viikon aikana. Luku on suuri esimerkiksi Vietnamin sotaan verrattuna, jossa 21 vuoden aikana kuoli 63 journalistia. Irakin luvut ovat kiusallisia myös läntiselle liittoumalle, koska seitsemän 17 journalistista kuoli amerikkalaisten pommituksessa neljässä eri selittämättömässä välikohtauksessa Basrassa ja Bagdadissa. (sit. Tumber & Palmer 2004:36)

USA:n joukkojen nuiva suhtautuminen itsenäisten journalistien turvallisuutta kohtaan herättää kiusallisen kysymyksen: oliko esimerkiksi journalistien hotellina tunnetun Palestine Hotellin pommitus 8.4.2003 tietoinen teko, Yhdysvaltain armeijan pelote muille journalisteille? BBC:n ulkomaantoimituksen esimies John Simpson, joka loukkaantui 'friendly fire' -välikohtauksessa Irakin sodassa uskoo, että journalistien sijoittamisoperaatio tarkoitti sitä, että itsenäisistä journalisteista tuli armeijan mahdollisia kohteita: "Tässä sodassa amerikkalaiset olivat enemmän kuin kaksi kertaa vaarallisempia kuin irakilaiset, jos ajatellaan journalismin asianmukaista harjoittamista ja reporttereiden vapautta nähdä itse, mitä tapahtui." (sit. Tumber & Palmer 2004:38)

Knightleyn mielestä USA:n hallinnon suhtautuminen sotakirjeenvaihtajiin heijastelee presidentti George Bushin surullisenkuuluisaa mottoa terrorismin vastaisessa sodassa: "Olette joko meidän puolellamme tai meitä vastaan." Knightleyn mukaan uutisointi vihollisen puolelta tulkittiin Washingtonissa USA:n vastaisena, ja näin toimiva toimittaja otti riskin tulla ammutuksi. (2004:537) Koska tahallisuutta on vaikea todistaa, Knightley ei kuitenkaan väitä, että vihollisalueella työskennelleet journalistit olisivat olleet Pentagonin erityisiä maalitauluja. Hän tosin uskoo, että Pentagon on ottanut huomioon sen, että vihollisalueella toimineiden journalistien kuolemat toimivat pelotteina muille journalisteille. Knightley uskoo myös, ettei kukaan varsinaisesti käskenyt sotilaita hyökkäämään journalisteja vastaan. Amerikkalaishallinnossa saattoi pikemminkin olla sellainen yhteisymmärrys, että jos journalisti oli sotilasoperaation tiellä tai jos hänen nähtiin tuottavan materiaalia, joka avitti vihollisen tarkoituksia, Pentagon saattoi päättää pommittaa aluetta, missä

se tiesi journalistien majaan. (2004:521)

2.6 Robert Fisk Irakissa

Robert Fisk vietti sodan ensimmäisen kuukauden Bagdadissa ja uutisoi sodan tapahtumista monen itsenäisen kirjeenvaihtajan tavoin tavallisten irakilaisten näkökulmasta.

Lukuisat sodat uutisoivat Robert Fisk osasi ennustaa, miten läntinen liittouma yrittäisi saada journalistit pois Bagdadista. Ennen lähtöään Irakiin Fisk varoitti esimiestään, että tämä tulee samaan kirjeen Britannian puolustusministeriöltä, joka on ”syvästi huolissaan” Fiskin hengestä. Siinä varoitetaan journalisteihin kohdistuvista kidnappauksista ja mahdollisista panttivankitilanteista ja suositellaan kirjeenvaihtajan vetämistä pois Bagdadista. Ulkomaantoimituksen esimies Simon Kelner soitti Fiskille juuri ennen sodan alkua ja ilmoitti, että Fiskin ennustus osui lähes sanasta sanaan oikeaan. Kirje ei Fiskiä pysäyttänyt, koska hänen mielestään se oli täysin tarkoituksenmukainen ja poliittinen vailla mitään merkitystä. Hän muistaa, miten moni muu media, esimerkiksi brittiläinen *Times*-sanomalehti ja monet amerikkalaiset televisioyhtiöt, veti kirjeenvaihtajansa viime hetkellä pois Bagdadista vastaavanlaisten kirjeiden perusteella. Fisk oli journalistien joukkopaosta mielissään: ”Kaikki journalistit menevät, nyt ihmisten pitää lukea *Independentiä* nähdäkseen, mitä Bagdadissa tapahtuu!” (Fisk 2009a)

Robert Fisk lähti Irakiin viimeisellä Ammanista Bagdadiin lentävällä koneella. Hän oli ehdottoman varma, että länsivaltiot hyökkäisivät muutaman päivän sisällä. Hän kierteli Bagdadissa viimeisenä iltana ennen sotaa, ja ihmiset olivat piknikillä niityillä ja puistoissa. Hän meni apteekkiin ostamaan siteitä ja huomasi, että monet irakilaiset olivat samalla asialla. Ihmiset katsoivat Fiskiä syyttävästi. ”Mitä enemmän irakilaisille selitti, että ... otin saman riskin kuin he yrittäessäni kertoa totuuden, he ymmärsivät, ettei minulla ollut mitään erityistä luotiliiviä, joka hätistäisi pommit pois...” (mt.)

Outoa sodan aattona oli hänen mukaansa se, että katuvalot olivat päällä ja tunnelma oli surrealistinen. Oli kuin kukaan Irakissa ei olisi uskonut sodan todella puhkeavan ja ohjusten tulevan. ”Viimeiseen hetkeen asti Saddam ei uskonut, että ne tulisivat, ja jälkepäin ajateltuna uskon, että asia oli näin.” (mt.) Kirjassaan Fisk kertoo löytäneensä muutamia merkkejä sodan läheisyydestä: autot jonottivat bensa-aseille tankatakseen viimeisen kerran, antiikkikaupat

sulkivat ovensa sodan ajaksi ja ministeriön työntekijät tyhjensivät työpaikkansa tietokoneista. (2006:1155)

Sodan ensimmäisen viikon ajan Fisk lähetti juttunsa *Independenttiin* sanelemalla artikkelit sanasta sanaan lankapuhelimeen. Kännykät eivät toimineet ja satelliittipuhelimia pystyi käyttämään vain jos laittoi pyyhkeen päänsä päälle, muuten irakilaiset luulivat vakoojaksi ja ottivat puhelimen pois. Fisk oli saanut tietää irlantilaiselta radiokanavalta, että ensimmäiset länsivaltioiden ohjukset olivat lähteneet Unkarista. Hän soitti tuntemalleen lentäjälle, joka arvioi, milloin ohjukset olisivat Bagdadissa. Fisk saneli ensimmäisen juttunsa puhelimeen ulkomuistista tukenaan muutama pommituksen keskellä sutattu muistiinpano. (Fisk 2009a)

Fiskin mukaan hyvin pian sodan alkamisen jälkeen oli hyvin selvää, että keskittymällä sodan siviiliuhreihin hän kertoisi sodan tarinan. Hän huomauttaa, että Irakissa oli turha metsästä ”vuosisadan skuuppia”, koska kukaan journalisti ei siinä onnistunut. Tässä Fisk viittaa Saddamin haastattelemiseen. ”Tehtävämme ei ollut teeskennellä tietävämme, mitä Saddam ajatteli... meillä saattoi olla siitä aavistus, jonka laitoimme artikkeleihimme, mutta emme saaneet sitä koskaan selville.” (mt.) Fisk kertoo Irakin Lontoon suurlähetystön hänen mielestään hyvästä säännöstä. Journalistilta kysyttiin, keitä hän halusi haastatella Bagdadissa. Ministeriöitä sai listata, mutta jos mainitsi Saddam Husseinin, viisumia ei myönnetty, koska journalisti oli niin tyhmä, ettei ansainnut päästä Bagdadiin. (mt.)

Independentin toimitus ei Fiskin omien sanojen mukaan neuvonut tai ohjannut häntä sodasta kertovien juttujen kirjoittamisessa. Fiskillä oli erittäin aktiivinen osa myös lehden virallisen kannan ja painotusten määrittelyssä: häneltä kysyttiin, mitä lehden pääkirjoituksen tulisi käsitellä ja minkä asian Fisk nostaisi päivän pääaiheeksi. Aika ajoin Fisk soitti huomioitaan Bagdadista toimitukseen, esimerkiksi haastaen sen, mitä Britannian puolustusministeri oli parlamentissa sanonut ja esittäen väitteilleen perustelut. Toimituksessa suhtauduttiin hänen huomioihinsa innostuneen kiinnostuneesti. Tämä johtuu Fiskin mukaan siitä, että *Independent* pitää reporttereistaan. ”Näyttää siltä, että useimmat esimiehet muissa lehdissä epäilevät reporttereitaan ja näkevät heidät esteenä sen tietotoimiston edessä, jonka tietojen pohjalta he todella tahtoisivat kirjoittaa.” (mt.)

Tässä kappaleessa hahmoteltiin tutkimuksen kohteen toimintafilosofia: Robert Fisk raportoi kärsivän rinnalta eikä pelkää sanoa, mitä mieltä on näkemästään. Fiskin filosofian mukaan kuolema on sodan todellisuutta, jolla pitää ravistella lukijat ymmärtämään sodan seuraukset. Kymmenien vuosien kokemus Lähi-idästä on antanut hänelle kokemus- ja näkemyspohjan, johon nojaten hän analysoi tapahtumia toimien omien juttujensa auktoriteettina ja yhtenä päälähteenä. Hän kritisoi varsinkin amerikkalaisia kollegoitaan siitä, etteivät nämä toimi samoin. Kappaleen toinen puoli esitteli tutkimuksen kontekstin, eli Irakin sodan taustat sekä median ja Robert Fiskin lähtökohdat raportoida sodasta. Seuraavassa luvussa pohditaan journalistin tehtäviä ja eettisiä perusteita sotautisoinnissa ammattikunnan yleiseen keskusteluun nojaten.

3. Teoriaosa

Miten objektiivisuudesta tuli keskeinen hyvän journalismin mittari? Miksi eri puolilla Atlanttia ajatellaan niin eri tavoin journalistisesta objektiivisuudesta? Alla hahmoteltu historiallinen yleiskatsaus journalistiseen objektiivisuuteen pyrkii vastaamaan muun muassa näihin kysymyksiin. Kappale osoittaa, miten objektiivisuus voi toimia myös kulttuurisidonnaisena normina – miten toimittaja voi kasvaa tiettyyn objektiivisuuden kulttuuriin. Yleiskatsauksen jälkeen keskustelu laajenee objektiivisuuteen sodassa. Martin Bellin sitoutuneen journalismin teorian avulla nähdään, miten eri mieltä toimittajat voivat olla siitä, millaisten periaatteiden tulisi ohjata sotauutisointia. Keskustelussa ovat vastakkain muun muassa totuus ja objektiivisuus, sitoutuneisuus ja neutraalius, sekä sodan konkreettinen esittäminen ja hyvä maku. Lopuksi piirretään ääriviivat journalistien kaanonille. Kuka pääsee tähän joukkoon ja millä perusteilla?

3.1 Journalistinen objektiivisuus: historiallinen yleiskatsaus

Journalistisen objektiivisuuden käsite on ollut keskeinen yleisen journalistietiikan kehitykselle. Objektiivisuuden käsitteen kokonaisvaltainen määrittely on hankalaa. Juuri objektiivisuuden liian tiukkaan määrittelyyn liittyvät seikat saivat monet tutkijat ja journalistit hylkäämään koko käsitteen käyttökelttomana toisen maailmansodan jälkimainingeissa. Journalismietiikka ja objektiivisuuden käsite kehittyi vuosisatojen saatossa tiiviissä yhteisvaikutuksessa mediaa seuraavan yleisön ja sitä ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Kuten Ward huomauttaa, kehitystä arvioidessa tulee ottaa huomioon journalistin ja yleisön suhde, toimituksen käytännön taso sekä yhteiskunnan kullekin ajalle ominaiset arvot ja suhtautuminen mediaan. (2004:32)

Tämän katsauksen tärkeimpänä lähteenä toimii James Wardin teos *The Invention of Journalism Ethics: Path to Objectivity and Beyond* (2004), joka tarjoaa kattavan analyysin journalismietiikan ja varsinkin objektiivisuuden angloamerikkalaisesta kehityksestä. Katsaus lähtee Englannista, josta journalistietiikan kehityksen voidaan nähdä alkaneen. 1900-luvulta alkanutta perinteistä objektiivisuutta käsiteltäessä esimerkit tulevat pääosin Yhdysvalloista, jossa teoria sai eniten kannatusta. Tarkkoja aikarajoja objektiivisuuden ”syntyyn” on vaikea määritellä. Huomionarvoista on myös se, että niin tänä päivänä kuin historiassa, yhteiskunnissa oli samaan aikaan vallalla monenlaisia objektiivisuuskäsityksiä.

1600-luku ja journalismietiikan keksiminen. 1600-luvun Englannissa elettiin kaoottisen pamflettijournalismin aikaa. Lehdistö oli primitiivistä, kehittymätöntä ja tiettyjä poliittisia viestejä julistavaa. 1620-luvulla määrääjain ilmestyvät lehdet, eräänlaiset ”uutiskirjat” nostivat päätään. Päätoimittajat tajusivat pian, että yhteiskunta täytyi jotenkin vakuuttaa uutiskirjoissa välitetyn tiedon pätevydestä ja oikeellisuudesta – tarvittiin luottamussuhde yleisöön. Uutiskirjan perintönä journalismietiikalle voidaan pitää varta vasten lehtimiehille luotuja journalistisia käytäntöjä, jotka myöhemmin toimivat journalismietiikan suuntaviivoina. Uutiskirjan aikaan luotiin ensimmäinen uutisjournalismin eettinen sanasto, jonka huomiot ennakoivat tulevaa objektiivisuuden käsitettä. Faktan ja uutisen erottelu, sekä lähdekritiikki ennakoivat yleisen journalistietiikan syntyä. Myös yleisön mediakriittisyys lisääntyi. (Ward 2004:100-120)

1700-luku ja yleinen journalismietiikka. Lehdistön varsinainen muotoutuminen 1700-luvulla antoi sysäyksen myös journalismietiikalle. Journalismista tuli kokopäiväistä toimintaa, ja 1600-luvun epäselvä joukko pamfletisteja ja reporttereita muodosti selkeän lehdistön ammatillisine käytäntöineen. 1700-luvulla luotiin ensimmäiset päivälehdet, jotka auttoivat luomaan vuorovaikutteisen yhteiskunnallisen vaikutusalueen (*engl. public sphere*). Uusi esseistisukupolvi auttoi vahvistamaan yleisön roolia ja journalistiryhmät radikalisoivat osan kansasta niin Englannissa, Yhdysvalloissa kuin Ranskassakin. (Ward 2004:128-171)

1700-luvulla painotettiin edellisen vuosisadan tavoin faktuaalisuutta ja puolueettomuutta journalistisina arvoina. Uutta oli, että lukijalla oli uusi, vahvempi ja vapaampi rooli. Journalismietiikka oli edellisvuosisataa kunnianhimoisempaa. Sen avulla ei haluttu ainoastaan vakuuttaa lukijoita lehden laadukkuudesta ja pitää sensorit loitolla, vaan parantaa yhteiskunnallista vaikutusaluetta: tiedottaa yhteiskunnallisista asioista ja kritisoida tehokkaasti vallassa olevaa hallitusta. Syntynyt neljäs valtiomahti tarvitsi selkeän etiikan, joka selittäisi sen yhteiskunnallisen roolin ja oikeuttaisi sen vapaudet. (mt.)

1800-luku ja objektiivisuuden ennakointi. Varsinainen objektiivisuuden käsite sai alkunsa sanomalehden kahdesta tehtävästä julkisen mielipiteen kouluttajana ja ihmismassojen tiedottajana. Nämä tehtävät nousivat kahdentyyppisestä lehdistöstä. USA:sta alkunsa saanut populaari lehdistö piti tehtävänä tuottaa puolueettomia uutisia suurille ihmismassoille. Samaan aikaan liberalismiin

myötä englantilaisen liberaalin lehden ytimessä olivat poliittinen kritiikki ja painavat mielipiteet. Yhdestä asiasta nämä kaksi suuntausta olivat samaa mieltä: aikaisemmin lehdistössä vahvoilla ollut kiihkeä uskollisuus jotain puoluetta kohtaan oli mennyttä. (Ward 2004:174-175)

Objektiivisuuden käsitteen muovautumiseen vaikutti eniten populaari lehdistö, joka valtasi alaa nopeasti. Se teki lehdistä halpoja koko kansan tuotteita, jolloin sanomalehti muuttui kalliista eliitin mielipidefoorumista halvaksi kaikkien uutismediaksi. Teknologian nopea kehitys muutti journalistien tapaa kirjoittaa. Lehdistö lanseerasi uutiskriteerit, joissa uutinen ja kommentti eli fakta ja mielipide erotettiin selvästi toisistaan. Sähketeknologian kehittyttyä uutiskilpailusta tuli mielipiteiden vaalimista tärkeämpää. Uutisjournalismin ohjenuoraksi keksittiin ylösalaisin käännetyn pyramidin malli, jota näkee edelleen journalismin perusoppikirjoissa. Siinä uutisen ”pihvi” koetetaan saada mahdollisimman tiiviisti uutisen alkuun ja kirjoittamista ohjaavat viisi peruskysymystä: kuka, mitä, miksi, missä ja milloin. (mt. 187-188)

1800-luvun lopulle asti journalismia oli määritellyt subjektivismi ja puolueellisuus. Kaupallisen populaarin lehdistön myötä journalismietiikassa siirryttiin Wardin sanoin moraalisesti latautuneesta ”suostuttelun etiikasta” ”kansansuosion etiikkaan”. (2004:190) Uudet, objektiivisuuteen viittaavat journalistiset arvot valtasivat alaa: retorinen pidättyvyys, reiluus muita näkökantoja kohtaan, uskollisuus faktoja kohtaan, virallisten lähteiden käyttö ja itsenäisyys ryhmäkuntaisuudesta olivat yleisesti arvostettuja journalistin piirteitä. Reporterit olivat neutraali viestinnän kanava ja mielipiteissä kampanjoitiin ennemmin kansan kuin poliittisten ryhmien puolesta. (mt. 190-193)

Median uusi itsenäisyyden periaate toimi ainakin teoriassa, kun poliittisten ryhmien ei annettu enää vaikuttaa samalla tavalla sanomalehtien linjoihin. Vahvistuva professionalismi puolestaan vastasi 1800-luvulla yleistyneeseen mediakritiikkiin: journalistit olivat ammattilaisia, joilla on yhteiskunnallinen tehtävä, tietyt tiedot ja taidot ja he sitoutuvat eettisiin standardeihin. (2004:190-211)

Nordenstreng nimeää 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa vallalla ollutta objektiivisuuskäsitystä ”naiivin objektiivisuuden” vaiheeksi: ”Objektiivisen journalismin edellytykseksi nähtiin riittävän pelkkä vilpittömän pyrkimys objektiivisuuteen, tai sitten sokeasti oman

aatesuunnan mukainen tiedonvälitys”. (sit. Hemánus & Tervonen 1980:61) Sitaatti kuvaa osuvasti ajan henkeä: eettisten sääntöjen tarkoitus oli monesti vain tyyntä mediaa epäilevä yleisö. Hemánus korostaa, että taloudelliset tavoitteet ajoivat lehtitalot objektiivisuuden julistamiseen. Kun alalla oli vielä vilkasta kilpailua, subjektiivisuus oli valttia, mutta median monopolisoitumisen myötä nähtiin ”ohjelmajulistusten tasolla vakuuttelua pyrkimyksestä objektiivisuuteen”. (mt. 63-64) Hemánuksen mukaan vallalla olleen objektiivisuuskäsityksen ongelma oli se, että objektiivisuus pelkistettiin esitystavan ongelmaksi. Objektiivisuus myös rajattiin pintafaktatasolle, jolla minkäänlaisia tulkintoja ei sallittu. Toisaalta objektiivisuuden ymmärtämistä tulee myös arvostaa: sen myötä journalistinen työ tehostui ja teollistui. (mt. 65-66)

1900-luku: perinteisestä objektiivisuudesta käsitteen problemasointiin

Lyhyt valtakausi. Perinteinen objektiivisuus sai siivet amerikkalaisessa populaarissa journalismissa 1920-luvulla. Perinteisen objektiivisuuden teoriaa leimasi absoluuttisuus: reporterit toimivat neutraalina ja ”konemaisena” tapahtumien välittäjänä, eikä minkäänlaista tulkintaa tai analysointia katsottu hyvällä. Amerikkalaisten päätoimittajien liiton vuoden 1923 eettisessä koodissa julistettiin, että objektiivisuudessaan epäonnistunut uutisointi soti ammattikunnan pääperiaatetta vastaan. (Ward 2004:214)

Perinteinen objektiivisuus luotiin käytännön työkaluksi ammatillisesti ja teknologisesti kehittyviin uutishuoneisiin. Toimittajille tehtiin selväksi tiukka genrejako: he olivat objektiivisten uutisten kirjoittajia ja kaikki jäljelle jäävä kuului mielipiteelliseen kategoriaan. Kommentointi ja argumentointi olivat erikseen palkattujen kolumnistien tehtäviä. Ward löytää kuusi perusperiaatetta perinteiselle objektiivisuudelle: tiukka, absoluuttinen faktuaalisuus; reiluus, jonka mukaan kummallekin osapuolelle tuli antaa saman verran tilaa (*engl. 50-50-journalism*); ennakkoluulottomuus, joka ei sallinut reporterin henkilökohtaisten uskomusten vaikuttaa juttuihin; itsenäisyys; tulkitsemisen kieltäminen sekä neutraalius, joka tarkoitti täydellistä irtautumista jutuista (*engl. detachment*). (2004:19) Listan kaksi viimeistä kohtaa, tulkitsemisen kieltäminen ja täydellinen irtautuminen jutuista, ovat perinteisen objektiivisuuden piirteitä, joita on kritisoitu vuosien saatossa ankarimmin. (mt.)

Perinteisen objektiivisuuden tiukka tulkinta sopi mainiosti aikansa journalismiin

tuotantoympäristöön. Selkeät, välillä kliseisetkin säännöt oli helppo muistaa, ja teoria tuki nopeaa uutishankintaa ja edellä kuvattua käännetyin pyramidin mallia. Kuten 1800-luvun journalismietiikan kehitys enteili, objektiivisuudesta tuli ammattilaisuuden mitta. Tiukalla objektiivisuuden normilla koetettiin hillitä rehottavaa keltaista lehdistöä ja omistuksen keskittymistä. Vahvoilla eettisillä koodeilla lehdistö osoitti valtiolle, että toimittajat pystyvät itse sääntelemään toimintaansa. Perinteinen objektiivisuus saavutti huippunsa 1940- ja 50-lukujen Yhdysvalloissa. Se ei ollut koskaan yhtä suosittu Euroopassa, jossa mielipiteellä oli koko ajan ollut vahvempi rooli lehdistössä. (Ward 2004: 214-223)

Perinteinen objektiivisuus hylätään. Perinteisen objektiivisuuden valtakausi oli lyhyt, ja senkin aikana teoria sai osakseen suurta vastustusta. Toisen maailmansodan jälkeen teoria hylättiin laajalti sekä USA:ssa että Euroopassa, koska se koettiin mahdottomaksi toteuttaa. Nordenstreng kuvaa monen journalistin suhtautumista perinteiseen objektiivisuuteen: ”Yhden tiedonvälittäjän huomasi maailman muuttuneen niin mutkikkaaksi ja moniarvoiseksi, että nähtiin mahdottomaksi sanoa siitä mitään objektiivisesti totta.” Epäilevän ammattikunnan tunnot summaten hän nimeää ajanjakson ”moralisoivan tai kyynisen subjektiivisuuden vaiheeksi”. (sit. Hemánus & Tervonen 1980:68) Perinteisen objektiivisuuden hylkäämiselle oli siis kaksi pääsyötä: mutkikkaassa, selityksiä, tulkintoja ja analyysiä kaipaavassa maailmassa se koettiin mahdottomaksi toteuttaa. Osa koulukuntien ulkopuolella toimivista journalisteista näki, että kuohuttavassa sotien, nälänhädän ja muiden konfliktien maailmassa neutraali, vierestä seuraava ja tapahtumiin reagoimaton objektiivisuuden teoria on eettisesti väärä. (mt. 71-72)

Ward huomauttaakin, että objektiivisuuden perinteisen teorian sudenkuoppa on sen joustamaton absoluuttisuus totuutta ja todellisuutta kohtaan. Kun teoriaa laadittiin, päätoimittajat päättivät, että objektiivisuuden teorian tulee perustua ”passiiviseen, ei aktiiviseen empirismiin”. (2004:198) Näin päättäessään he hylkäsivät toimittajan roolin selvästi aktiivisina editoijina ja näkökulman ja faktojen valitsijoina. (mt.) Perinteisen objektiivisuuden teoriaa arvioitaessa tulee kuitenkin antaa sille myös tunnustusta: vaikka teoria oli selvästi puutteellinen, journalististen koodien kehittäminen oli kuitenkin positiivista kehitystä journalismille. Samoin tulee huomioida 1900-luvun alun yhteiskunnalliset olosuhteet, joissa perinteisen objektiivisuuden käsite syntyi: teoria oli toimittajien reaktio muun muassa valtion sensuuria ja journalismin viihteellistymistä vastaan. (mt. 257)

Vaihtoehtoja perinteiselle objektiivisuudelle. Tiukan, perinteisen objektiivisuuden hylkääminen poiki kirjavan joukon journalistisia suuntauksia, jotka suhtautuivat objektiivisuuteen vaihtelevasti. Muckraking- eli skandaaleja pöyhivä journalismi kunnioitti faktuaalisuutta, mutta vierasti perinteisen objektiivisuuden neutraaliutta. Suuntauksen mukaan journalistin löytämät faktat vaativat tuekseen tulkintaa ja päätelmiä. Muckraking-journalistit käyttivät rohkeaa journalistista tarinankerrontaa kuitenkin faktoja kunnioittaen. (Ward 2004:233)

Uutistoimistojen ja suurten lehtien vastaus liian tiukkarajaiselle objektiivisuudelle oli tulkitseva raportointi. Vuonna 1933, vain kymmenen vuotta perinteisen objektiivisuuden ylistämisen jälkeen, amerikkalaisten päätoimittajien liitto julisti, että tulkitsevalle ja tapahtumia selittäville uutisille pitää raivata enemmän tilaa. (mt. 233-234)

Hemánuksen mukaan kansainvälisesti tunnetuin perinteisen objektiivisuuden hylännyt joukko on uuden journalismin edustajat. Uudessa journalismissa korostui kritiikki sitä kohtaan, miten paljon perinteinen objektiivisuus rajoittaa journalistin mahdollisuuksia kertoa maailmasta yleisölleen. Radikaaleimmat uuden journalismin edustajat ottivat työhönsä häpeilemättömän subjektiivisen otteen ja käyttivät kaunokirjallisuuden ja jopa fiktion keinoja. Uuden journalismin värikkäät suuntaukset saattoivat osoittaa perinteisen objektiivisuuden puutteet monelle amerikkalaiselle journalistille. (Hemánus & Tervonen 1980:71-72) Uusi journalismi oli myös ärhäkkään yhteiskunnallista. Uudet suuntaukset syntyivät vastavetona amerikkalaiselle tiukan objektiivisuuden journalismille, jota monet pitivät epäyhteiskunnallisena.

Asianajournalismi puolestaan pyrki edistämään jonkin yhteiskunnan ryhmän tarkoitusperiä. Se ei hylännyt objektiivisuuden ideaalia niin absoluuttisesti kuin uusi journalismi. Asianajournalismissa hyväksyttiin mielipiteiden ja arvomaailman sisällyttäminen muuten tosiasioihin perustuvaan journalismiin. Oma suuntauksensa oli tutkiva journalismi, jossa asioiden selvittämiseksi tehtiin usein salaisiakin, laajoja tutkimuksia. Tutkivan journalismin edustajat eivät sinänsä vierastaneet objektiivisuutta journalistisena ideaalina. Tutkivan journalismin yksi haara oli tarkkuusjournalismi, jossa journalistit selvittivät asioita tieteellisin tutkimusmenetelmin. (mt. 72-73)

Vaihtoehtoisia journalistisia suuntauksia käsitellessä on hyvä pohtia, tarjosivatko suuntaukset todellisia, teoreettisesti vahvoja vaihtoehtoja perinteiselle objektiivisuudelle. Hemánus huomauttaa, että kun suuntauksia tarkastelee tieteellisesti, oikeaa niissä on aikomus irtautua liian tiukoista objektiivisuuden rajoituksista. Vääräksi Hemánus mieltää sen, että objektiivisuuden liian rajoittavat, vanhakantaiset tulkinnat rinnastettiin objektiivisuuteen sinänsä: ”Objektiivisuuden hylkääjiltä jäi huomaamatta, että jos puheena oleva käsite eliminoidaan pois journalistisesta ajattelusta, ei jää jäljelle mitään mittapuuta, johon journalistisia tuotteita voitaisiin verrata ja johon vertailemalla niiden oikeellisuus voitaisiin todeta.” (mt. 74)

Myös Ward huomauttaa ongelmista, joita objektiivisuuden sääntöjen vapauttaminen aiheutti. Journalistin työ olikin yhtäkkiä selvästi hankalampaa, kun tämän piti kertoa ”totuus faktoista”. (2004:234) Journalisti Elmer Davis kuvaa hyvin perinteisen objektiivisuuden hylkäämisen jälkeistä sekavuutta. Hänen mukaansa journalistin tulkinta saattoi monessa tapauksessa perustua pelkästään reporterin ennakkoluuloihin. Journalisti oli Davisin mukaan puun ja kuoren välissä: toisella puolella on ”valheellinen” objektiivisuus, jossa faktat otetaan täydestä kyseenalaistamatta ja tulkitsematta, kun taas toisella puolella tulkitsevassa uutisoinnissa raja objektiivisen ja subjektiivisen välillä hämärtyy. (mt.)

Amerikkalaisen journalismin perusarvo. Vaikka objektiivisuuden tiukin tulkinta hallitsi amerikkalaisessa journalismissa vain hetken, on objektiivisuus edelleen yksi keskeisimmistä journalistisista arvoista Yhdysvalloissa. Donsbach toteaa, että objektiivisuus erottaa amerikkalaisen journalismin selvästi mannereurooppalaisesta journalismista. (sit. Schudson 2001:149) Pedeltyn mukaan amerikkalaisessa objektiivisuus-ajattelussa tunne on tabu, poliittisuus on kiellettyä ja raportoinnin tulee olla vapaata arvoista. Jäljelle jäävät vain faktat. (1995:170)

Objektiivisuuden doktriinin kannattajien yleinen perustelu on se, että objektiivisuus antaa journalistille moraalisen perustan lisäksi tietynlaiset toimintaohjeet. Tämä ajattelu kumpuaa Tuchmanin paljon siteeratusta teoriasta, jossa objektiivisuus käsitetään ”strategisena rituaalina” (1972).

Objektiivisuuden merkitystä painotettaessa siteerataan usein Walter Lippmannia, jota pidetään

journalistisen objektiivisuuden keksijänä ja määrittelijänä Yhdysvalloissa. (ks. esim. Streckfuss 1990) Lehdistön kovaa vauhtia viihteellistyessä ja propagandan kukoistaessa 1900-luvun alkupuolella Lippmann oli huolissaan median vaikutuksesta demokraattiseen päätöksentekoon. Teoksessaan *Liberty and the News* Lippmann argumentoi, että lähteiden, joiden perusteella kansa muodostaa mielipiteensä, pitää olla täsmällisiä ja oikeita. Tätä Lippmann piti ”demokratian perusongelmana”. (sit. Streckfuss 1990:978) Hänen mukaansa journalistien koulutuksessa ”objektiivisen todistuksen ideaali on kaikkein tärkein”. (sit. Schudson 2001:163) Nykyään monet objektiivisuuden puolustajat korostavat Lippmannin ajatuksia mukaillen, että objektiivisuus ei sulje pois analyysia ja selityksiä. Pulitzer-palkitun journalisti ja professori Stephen Berryn mielestä objektiivisuuden tavoite on auttaa journalistia käsittelemään henkilökohtaisia ennakkoluulojaan ja ”näkemään faktat niin täsmällisesti kuin ihmisen heikkous sallii.” (sit. Smith 2008:47)

Kuten edellä todettiin, objektiivisuus nousi amerikkalaiseen journalismiin vastavetona puoluepoliittisesti värittyneelle lehdistölle. Vaikka sitä pidetään journalismin keskeisenä arvona, amerikkalaisen valtavirran journalismin doktriinina, käydään siitä jatkuvaa väittelyä. Monet kokevat koko käsitteen liian hankalaksi. Esimerkiksi Pedeltyn (1995:7) mielestä Yhdysvalloissa ”vallitsevat kommunikaation keinot on järkeistetty neutraaliuden, itsenäisyyden ja objektiivisuuden hämmentävällä kielellä”. Hän korostaa, että amerikkalaismedian ”positivistinen teeskentely” on saattanut käytännön journalistin ratkaisemattoman ristiriidan äärelle: objektiivisuuden säännöt kieltävät subjektiivisen tulkinnan, mutta toisaalta journalistien työ vaatii sitä. (mt.) Pedeltyn mielestä faktoista on tehty fetissi amerikkalaisessa journalismissa. Näin journalistit pystyvät ”kieltämään, naamioimaan ja hylkäämään analyyttiset kehykset, jotka muovaavat heidän esitystapaansa”. (1995:171)

Glasser pelkää, että objektiivisuus on muuttanut älyllisen journalismin tekniseksi ja journalistisen tarinankerronnan pelkäksi raportoinniksi. Kaikkein valitettavimpana Glasser pitää sitä, että objektiivisuus on ”kolhaissut journalistin kansalaisoikeuksia; välinpitämättöminä tarkkailijoina, puolueettomina reporttereina heidän oletetaan olevan moraalisesti ja poliittisesti passiivisia.” (sit. McLauhlin 2002:163)

Kiivas väittely objektiivisuuden tarpeellisuudesta on saanut myös positivistisen objektiivisuuden

kannattajat miettimään doktriiniaan uudelleen. Yksi Salvadorista Yhdysvaltoihin raportoinut journalisti ehkä heijastelee monen tämän päivän amerikkalaisen journalistin ajatuksia objektiivisuudesta, kun hän kuvailee sitä ideaalina, johon tulee pyrkiä, mutta jota ei voi saavuttaa: ”Oma näkemykseni objektiivisuudesta on, että ihmiset tietävät omassa mielessään, milloin he reflektivat mitä he näkevät ja milloin he yrittävät saada näkemänsä sopimaan johonkin ajatustapaan, joka heillä jo on päässään.” (sit. Pedelty 1995:172)

Hämmennys objektiivisuus-sanan merkityksestä on johtanut jossain tapauksissa sanan poistamiseen eettisistä koodistoista. Esimerkiksi amerikkalainen journalistien ammattiliitto (*engl. Society of Professional Journalists*) tiputti objektiivisuuden pois uudesta eettisestä koodistostaan muutamia vuosia sitten. (Smith 2008:47)

Objektiivisuus puoluepolitiikan värittämässä brittimediassa. Jotkut pitävät objektiivisuutta ”angloamerikkalaisena” keksintönä (esim. Chalaby sit. Schudson 2001:166). On kuitenkin selvää, ettei se ole saavuttanut Britanniassa samanlaista asemaa journalismin tärkeimpänä normina kuin Yhdysvalloissa. (ks. esim. Allan 1997:303) Tähän on vaikuttanut erityisesti lehdistön luonne eripuolilla Atlanttia. Kun amerikkalaislehtimiehet vähitellen hylkäsivät poliittisuuden menneisyyden reliikkinä 1900-luvulla, Britanniassa ja muualla Euroopassa vahvoilla mielipiteillä ja poliittisesti väritetyllä uutisoinnilla oli ja on edelleenkin oma sijansa mediassa. Schudson näkee, että lehdistön erilainen kehittyminen Euroopassa ja Yhdysvalloissa johtui muun muassa siitä, että PR kehittyi Yhdysvalloissa paljon voimakkaammin. Tämä vaati journalisteja erottamaan oman ammatinharjoittamisensa ja PR-toiminnan selvästi toisistaan. Lisäksi lehdistön irtiotto poliittisista puolueista vietiin USA:ssa Schudsonin mukaan edistyksen vuosina paljon pidemmälle kuin Euroopassa. (2001:166)

Objektiivisuutta käytetään brittimedian eettisissä koodistoissa paljon varovaisemmin kuin Yhdysvalloissa. Kuten Allan huomauttaakin, sähköisessä mediassa puhutaan objektiivisuuden sijaan mieluummin puolueettomuudesta tai tasapuolisuudesta (*engl. impartiality*). Sähköisen median syntypäivistä lähtien Britanniassa on käyty vilkasta keskustelua siitä, voiko sähköinen media ylipäänsä olla puolueetonta. Britannian yleisradioyhtiö BBC otti puolueettomuuden johtavaksi journalistiseksi periaatteekseen ensimmäisistä lähetyksistään lähtien vuonna 1922.

BBC:n ensimmäisen kilpailijan, kaupallisen Independent Television Newsin (ITN) perustamiskoodistossa ei sielläkään mainittu objektiivisuutta. Vuonna 1955 alkanut toiminta perustui hyvälle maulle, tarkkuudelle ja tasapainoisuudelle sekä puolueettomuudelle. (1997:309-314) Sähköisen median vaikutusvalta tunnistettiin Britanniassa alusta alkaen. BBC:n poliittista raportointia rajoittivat tiukat määräykset aina 1900-luvun puoliväliin saakka. (mt.) Sähköisen median eettisissä koodistoissa onkin aina korostettu itsenäisyyttä ja riippumattomuutta puoluepolitiikasta. Näkökanta eroaa selvästi maan lehdistöstä, jonka uutisointitapa on selvästi politiikan värittämää.

Brittimedian poliittisen suuntautumisen näkee monista valtakunnallisista lehdistä helposti. Lukijat valitsevat lehtensä usein sen mukaan, mistä näkökulmasta asioista halutaan lukea. Smithin mukaan esimerkiksi *The Guardian* tulkitsee uutisia liberaalista näkökulmasta, kun taas *The Telegraph* on leimallisen konservatiivinen. Smithin tulkinta *Independentistä* on tämä tutkimuksen kannalta mielenkiintoinen. Hänen mukaansa lehti ”ei ole keskittynyt yhteen poliittiseen suuntaukseen, mutta sen reporttereille sallitaan paljon enemmän liikkumavaraa, kuin mihin amerikkalaisessa mediassa on totuttu.” (2008:48) Smithin mukaan Saksalaiset, italialaiset ja ranskalaiset lehdet sekoittavat uutisellista ja mielipiteellistä aineistoa brittilehtiäkin peittelemättömämmin. Näissä lehdissä esitetään Smithin mielestä poliittisia ajatuksia paljon laajemmin kuin amerikkalaislehdissä. (mt.) Schudson toteaa, että brittimedia putoaa ”amerikkalaisen professionalismin” ja ”mannereurooppalaisen, puolueiden ohjaaman, kirjalliselta tyyliltään kunnianhimoisen journalismin” väliin. (2001:167)

3.2 Journalistinen objektiivisuus sotauutisoinnissa

Keskustelusta journalistisesta objektiivisuudesta tulee entistä mielenkiintoisempi, kun se käydään sotauutisoinnin kontekstissa. Esimerkiksi paikallispoliittisessa kunnallista rakentamista koskevassa riidassa journalistin on helppoa ja perusteltua kertoa selkkauksen kummankin osapuolen näkökulma ja antaa osapuolille saman verran tilaa. Mitä tapahtuu objektiivisuudelle, kun vastakkain ovat kansainvälisesti paheksuttu diktatuuri ja vapautta ja demokratiaa ylistävä maailmanmahti? Millaisia juttuja kirjoitetaan sijoitettuna journalistina sotilaiden keskeltä tai ”vihollislinjan” takaa siviilien keskeltä? Mitä on journalistinen objektiivisuus sodassa, ”tilanteissa, joissa moraalaisia jakolinjoja ’oikean’ ja ’väärän’ tai ’hyvän’ ja ’pahan’ välille on mahdotonta vetää” (McLauhlin 2002:153)?

Totuus. Kun sodasta raportoivat journalistit erittelevät toimintaperiaatteitaan, totuuden kertominen sotatilanteesta nousee yleensä listan kärkeen. Totuus rinnastetaan asioiden kertomiseen niin kuin ne ovat. Tumberin mukaan journalistit rinnastavat totuuden tavoittelun demokratian ihanteisiin – kansalla on siis oikeus tietää, mitä sotakentillä heidän nimessään tehdään. (2006:446) Rehellistä, totuudenmukaista raportointia voidaan pitää yhtenä objektiivisen journalismin reunaehtona, mutta totuus ja objektiivisuus eivät välttämättä ole toistensa synonyymejä. Frost huomauttaakin, että journalisti voi pyrkiä totuuden tavoittamiseen, ja tämän saavuttamiseksi hänen täytyy ehkä olla puolueeton, mutta tämä ei välttämättä tarkoita, että tiedonhankinnan keinot ovat objektiiviset. (sit. Tumber & Prentoulis 2003:216)

Moni journalisti puhuu ehkä mieluummin totuudesta, koska se mielletään objektiivisuutta mielekkäämmäksi ja selvemmäksi käsitteeksi. Kirjeenvaihtajalegenda James Cameron aiheutti tyrmistystä kollegoissaan 1970-luvulla lausuessaan, että ”objektiivisuus on vähemmän tärkeää kuin totuus”. (sit. Tumber 2006:446) Hänen mielestään jossain olosuhteissa objektiivisuus on käsitteenä ”mieletön” ja ”mahdoton”. Hän ei ymmärrä, miten reportteri voi luonnehtia esimerkiksi eettisiä ristiriitoja sisältävää tapahtumaa neutraalisti ”saavuttaakseen jonkun mielivaltaisen objektiivisuuden käsitteen”. (mt.) Reportterilta, jonka menettelytapoihin mielipide ei vaikuta millään tavalla, puuttuu Cameronin mukaan ”erittäin tärkeä ulottuvuus”. (sit. McLaughlin 2002:162) Cameronin ajattelu muistuttaa Robert Fiskin aiemmin esiteltyjä ajatuksia objektiivisuudesta.

Sotareporttereiden joukossa on myös niitä, jotka noudattavat orjallisesti objektiivisuuden perinteistä haaraa. He tasapainottavat juttunsa huolellisesti antaen saman verran aikaa sodan kummallekin osapuolelle. Pedelty tutki kirjassaan erimaalaisia journalisteja, jotka raportoivat Salvadorin sisällissodasta. Hän havaitsi, että amerikkalaisjournalistien harjoittama, objektiivisuuden perussääntöjä kunnioittava juttujen tasapainottaminen (*engl. balancing*) tarkoitti sekä faktojen että tapahtumien tasapainottamista. Eli yksi sissejä suopeasti käsitellyt raportti poiki yhden Salvadorin hallitusta suopeasti käsittelevän raportin. Useampi ison amerikkalaislehden journalisti oli sitä mieltä, että journalistin tulee aktiivisesti etsiä tilanteen tasapainottava aihe. Pohdinnan arvoista on, antaako tämä oikeanlaisen kuvan sotatilanteesta. Entä jos todellisuudessa armeija onkin vastuussa 85 prosentista ihmisoikeusloukkauksista ja sissit vain 15 prosentista? (1995:173-174)

Journalisti todistajana. Sotaraportoinnissa moni journalisti pitää itseään itsenäisenä tapahtumien todistajana. Tumberin ja Prentouliksen mukaan tässä ajattelussa yleisöä pidetään tietämättömänä maailman kauheuksista, ja journalistin tehtävä on avata heidän silmänsä maailman julmuuksille. Kun journalistin tehtävänä on nimenomaan paljastaa tapahtuvat kauheet, perinteiset journalismin objektiivisuuden ja neutraaliuden standardit saatetaan nähdä jopa sotarikoksien jatkumista edesauttavina tekijöinä. Tumber ja Prentoulis huomauttavatkin, että tämän päivän journalismin ”ideologiseen kehykseen” kuuluu se, että journalistin moraaliset ja eettiset velvoitteet yleisöä ja maailmaa kohtaan asetetaan etusijalle. (2003:221)

Objektiivisuuskäsitysten erot. Eurooppalaisten ja amerikkalaisten objektiivisuuskäsitysten erot heijastuvat luonnollisesti myös sotauutisointiin. Journalistin kirjoitustyyliin vaikuttaa ratkaisevasti se, mille lehdelle hän kirjoittaa ja millaisia artikkeleja kyseisessä lehdessä hyväksytään. Pedelty kertoo osuvan esimerkin toimittajasta, joka kirjoitti kaksi artikkelia Salvadorin sisällissodasta, toisen amerikkalaiselle ja toisen eurooppalaiselle uutisyhtiölle. Artikkeleiden sävyero oli silmiinpistävä: Yhdysvaltoihin menevässä artikkelissa esiteltiin perusfaktat ja käytettiin eliittilähteitä. Jutun narratiivi oli amerikkalaisten sääntöjen mukaan ”tasapainossa” (*engl. balanced*). Eurooppaan menevässä artikkelissa journalistin ääni oli selvästi kuuluvilla. Hän käytti kahta samanhenkistä lähdettä, joita hän kommentoi kriittisesti. Pedelty huomauttaa, että moista ”kirjoittajan sekaantumista” pidetään Yhdysvalloissa yleisesti tabuna. Eräs eurooppalainen freelancer kommentoi Pedeltylle, että amerikkalainen systeemi ”sotii kirjeenvaihtajan perimmäistä tarkoitusta vastaan.” (1995:9-12)

Myös Pedeltyt tutkimat salvadorilaiset journalistit vastustivat amerikkalaista objektiivisuuskäsitystä ja puhuivat mieluummin rehellisyydestä kuin objektiivisuudesta journalistia ohjaavana arvona. Eräs salvadorilaisjournalisti sijoittaa rehellisen journalismin etiikan propagandan ja objektiivisen journalismin väliin, joita kumpaakin hän pitää ”perusolemukseltaan epärehellisinä”. (1995:227) Pedeltyt johtopäätös on, että ”Objektiiviset journalistit kieltävät subjektiivisuutensa sen sijaan, että tunnustaisivat ja haastaisivat sen kriittisesti. He ennemmin pelkistävät monimutkaisuuksia kuin selittävät niitä. He ennemmin väistelevät ristiriitaisuuksia kuin paljastavat lukijalle väistämättömiä epäilyksiä ja vaikeuksia, joita asioiden selville saamisesta aiheutuu.” (mt.)

Journalisti, sota ja armeija. Sotaraportoinnin historia on tiukasti kytköksissä toimittajien ja median suhteen historiaan. Tämä suhde on kautta aikojen vaikuttanut toimittajien asenteisiin siitä, miten sodasta tulisi kirjoittaa ja miten tärkeänä objektiivisuutta on pidetty. Kuten McLaughlin huomauttaakin, sotajournalismin historiassa raja toimittajan ja sotilaan välillä on monesti hämärtynyt, kun journalistit ovat ottaneet osaa sotaan tai toimineet poliittisina tai sotilasasiantuntijoina. (2002:155) Esimerkiksi Yhdysvaltain ja Espanjan sotiessa vuonna 1898 toimittajat vakoilivat Yhdysvaltojen armeijalle, osallistuivat taisteluihin ja pystyttivät ensimmäiset liput valloitetuun Kuubaan. (Brown sit. mt. 156) Toista maailmansotaa edeltävä, ideologisesti väritynyt Espanjan sisällissota vuosina 1936-39 ”näytti vaativan uskollisuutta ja sitoutumista jompaankumpaan osapuoleen” ja sieltä raportoineet journalistit merkittiin poliittisen suuntautumisen mukaan. (McLaughlin 2002:157)

Myös armeijan harjoittama sensuuri on muuttanut vuosien aikana muotoaan. Maailmansotien aikana harjoitettu raskas, suora sensuuri ja sotapropaganda ovat vaihtuneet epäsuoraan medianhallintaan. Yhdysvaltojen armeija tujusi antaneensa Vietnamin sodassa medialle liian vapaat kädet. Grenadan invaasion jälkeen luotiin press pool -järjestelmä, joka oli käytössä sekä Panaman invaasion että ensimmäisen Persianlahden sodan aikana. McLaughlin toteaaakin, että näiden konfliktien tutkiminen on osoittanut, että ”nämä operaatiot hoidettiin pitäen suurinta osaa toimittajista [Yhdysvaltain] armeijan peukalon alla ja yleisöä pimennossa”. (2002:100) Tämä tutkimus ei suoranaisesti koske journalistien ja armeijan suhdetta, mutta tämä suhde eittämättä vaikuttaa journalistien näkemyksiin sotaraportoinnin tavoista. Eri näkökantoja punnitessa tulee muistaa, että armeija on kehittänyt mediastrategiaansa kautta aikojen. Vastaavaa, systemaattista, historiaan perustuvaa analyysia tuskin voi odottaa journalistien ammattikunnalta. ”Sotakirjeenvaihtajilla on lyhyet urat ja vähän, jos ollenkaan kollektiivista, ammattikunnan muistia. Armeija taas on instituutio ja jatkuu ikuisuuden. Sodan opiskellaan, niistä opitaan ja järjestelmiä pohditaan, testataan ja hiotaan.” (Knightley 2004:484)

3.3 Martin Bell – journalism of attachment

Martin Bell on yksi Britannian yleisradioyhtiö BBC:n tunnetuimmista ja kokeneimmista sotakirjeenvaihtajista. Hänellä on reilusti yli 30 vuotta kokemusta eri sodista ja konflikteista

Vietnamista Bosniaan. Hän päätyi raportoimaan sodista oman kertomansa mukaan vahingossa: 1960-luvulla hänet lähetettiin raportoimaan sotaa, koska hän sattui olemaan vapaa lähtemään. Selvittyään kunnialla ensimmäisestä sodasta hänet lähetettiin seuraavaan ja sitä seuraavaan sotaan. Bellin mukaan sotaraportointi ei ollut kutsumus, jonka hän tietoisesti valitsi, vaan pikemminkin se valitsi hänet. Hän olisi halunnut päättää uransa rauhankirjeenvaihtajana, mutta totesi, ettei moista ammattia ole olemassa. Hän yritti uransa aikana jopa erota pestistään, mutta hänet päättäväisesti taivutettiin luopumaan aikeistaan. (Bell 1998:15) Kirjeenvaihtajauransa jälkeen Bell siirtyi poliitikoksi.

Bellin journalism of attachment -teoria pääsee tässä tutkimuksessa erikoiskäsittelyyn, koska siihen kulminoituu moni edellä käsitelty ja kiistelty journalistisen objektiivisuuden ongelma. Teoriaa on hedelmällistä käsitellä myös siksi, että Bellin ajatukset muistuttavat osin Robert Fiskin näkemyksiä sotajournalismista.

Bellin ajatukset sitoutuneesta journalismista tulivat ensimmäistä kertaa julki hänen Bosnian sodasta kertovassa kirjassaan *In Harms Way* (1996), jonka hän julkaisi sodan jälkimainingeissa. Kirja on vahva testamentti sotareportterin työstä, ja Bell kritisoi kirjassa pelottomasti myös omaa työnantajaansa BBC:tä. Bellin mukaan Bosnian sota muutti hänen tapaansa ajatella ja tehdä asioita, koska se oli täysin erilainen kuin ne yksitoista sotaa, jotka hän oli Bosniaan mennessä uutisoitunut. Sota vaikutti Bellin ajatusmaailmaan käänteentekevästi ”sen raakuuden ja julmuuden takia, koska siviilejä pommitettiin armottomasti, koska kohtaamamme riskit ja vaarat olivat odottamattoman suuret ja ehkä myös siksi, että se tapahtui lähellä kotoa.” (1996:135) Bell kiteyttää teoriansa näin:

”Sitoutuneella journalismilla tarkoitan sekä faktoja, että välittämistä kunnioittavaa journalismia, joka on tietoinen velvollisuuksistaan eikä suhtaudu neutraalisti konflikteihin hyvän ja pahan, oikean ja väärän tai uhrin ja sortajan välillä.” (1998:16)

Bellin mukaan sitoutunut journalismi ei tarkoita sitä, että journalisti kannattaa sodan yhtä osapuolta, ryhmittymää tai kansaa ja on toista vastaan. Hän korostaa ajatuksillaan sitä, että media ei seuraa maailmaa sivusta, vaan on osa sitä. Bellin mukaan medialla on tietty vaikutusvalta hyvässä ja pahassa, ja sen edustajien tulee olla tästä tietoisia. Bell ei myöskään teoriallaan liputa journalistisen kampanjoinnin tai ristiretken puolesta. Hänen mielestään journalistin tulee nimenomaan etsiä

”sopimattomia todisteita” ja kuulla myös epäsuosittujen tahojen edustajia – heiltä saattaa löytyä avaimet konfliktin ratkaisuun. (mt.) Hän korostaa, että journalistin tehtävänä ei ole pitää tai olla pitämättä jostain, vaan ymmärtää asioita. Bell vieraili Bosniassa esimerkiksi serbien tukikohdassa ymmärtääkseen mediassa leimattua ”vihollista”. (1996:107) Hän huomauttaa myös, ettei ole luonteeltaan kampanjoiva journalisti: ”Ansaitseen elantoni reportterina. Se on työ, ei jihad.” (1996:22)

Aloittaessaan sotaraportoinnin 1960-luvulla, Bell työskenteli BBC:ssä, jossa on kautta aikain kunnioitettu neutraaliuden ja puolueettomuuden perinnettä. Hän piti työnantajansa periaatteita tuolloin tarpeellisina. Bosnian sota muutti Bellin suhtautumisen myös työnantajansa. Vuoden 1998 artikkelissaan hän luonnehtii BBC:n periaatteita ”sivustakatsojan journalismiksi” (1998:15). Siinä journalistia kiinnostavat enemmän sodan olosuhteet kuin ihmiset, jotka kiihottavat sotaan, jotka sotivat ja jotka kärsivät sodissa. Nykyään hän pitää objektiivisuutta jonkinlaisena ”illusiona” ja ”aikansa eläneenä” (mt. 16) periaatteena. Hän korostaa raportoineensa sotatantereilta niin reilusti ja puolueettomasti kuin on pystynyt. Hän on kuitenkin käyttänyt silmiään, korviaan ja kerääntynyttä kokemustaan raportointivälineinä, minkä hän uskoo olevan nimenomaan subjektiivista toimintaa. (mt.)

Paljolti Robert Fiskin ajatusmaailmaa muistuttaen Bell huomauttaa, että intohimolle ja intohimottomuudelle on omat paikkansa journalismissa. Hän ei uutisoisi samalla tavalla ja sävyllä esimerkiksi viattomien ihmisten surmaamista ja loukkaavaa sanavaihtoa parlamentin istunnossa. Bellin mukaan varsinkin sodan ja kärsimyksen keskellä journalismi ei ole neutraali ja mekaaninen vaan moraalinen hanke. Journalismi toimii Bellin mukaan jatkuvasti moraalisesti vaarallisilla vesillä, ja ajatuksen oikeasta ja väärästä pitää antaa sille leimansa. (mt. 18)

Bell korostaa myös sitä, miten nykyajan televisiojournalismilla saadaan asioita aikaan: miten Bosnian julmuuksien esittäminen televisiossa haastoi päättäjät reagoimaan asioihin, joita he eivät itse olleet valinneet. Silloinen Britannian ulkoministeri Douglas Hurd huomautti, että murhissa, sodankäynnissä ja kansojen pakotetussa massamuutossa ei ole mitään uutta. Hän kritisoi Belliä haukkuen tätä ”Jotain täytyy tehdä -klubin” perustajaksi. Bell huomauttaa, ettei hänen tarvinnut kampanjoita muiden valtioiden väliintulon puolesta, vaan kuvat Bosnian sodasta puhuivat

puolestaan: niiden ansiosta YK:n oli pakko reagoida ja monia ihmishenkiä säästy. Bell ei näe tässä mitään anteeksipyydettävää (mt. 20-21).

Sodan uhreilla on Bellin ajatusmaailmassa tärkeä osa. Hänen mukaansa sodan luonteen pystyi Bosniassa parhaiten kuvaamaan juttelemalla uhrien kanssa. Hän korostaa, että uhreilla oli oikeus tulla kuulluksi ja he olivat yleensä halukkaita puhumaan. Uhrien tarinat veivät sodan kuvauksen henkilötasolle. Näin muu maailma pystyi Bellin mukaan helpommin samastumaan konfliktiin, joka ei enää tuntunut kaukaiselta vailla minkäänlaisia seurauksia. (1996:99)

3.4 Reaktioita Bellin teoriaan

Journalism of attachment -teoria herätti aikanaan vilkasta keskustelua tutkijoiden ja journalistien keskuudessa. Teoriaan viitataan edelleen kirjoissa, jotka ruotivat sotajournalismin eettisiä periaatteita.

Mick Hume on Bellin teorian kovimpia kriitikkoja. Hän pitää Bellin esittämää journalismia henkilöytyneenä ristiretkenä, ”uhkana hyvälle journalismille”. (sit. McLaughlin 2002:166) Hänestä tällainen journalismi pelkistää sotatilanteen hyvän ja pahan väliseksi taisteluksi ja jättää esittelemättä sodan poliittisen ja historiallisen taustan. Humeen mukaan tietyn puolen valinta sodassa ei niinkään ole ongelma, vaan hän on huolissaan journalistien taipumuksesta sekoittaa tunteet ja faktat raporteissaan. Ne faktat tukahdutetaan, jotka eivät sovi reporterin ennalta päätettyyn moraaliseen kuvioon. Bellin mukaan objektiivisuus on mahdollista, vaikka reporterilla olisikin moraalinen kanta sodan tapahtumiin. Hume mielestä tämä on sula mahdottomuus. Hume ei usko, että journalisti ottaa moraalisen kannan sodan uhrien takia vaan löytääkseen tarkoituksen työlleen ja yleisölleen. Hume on journalismin puolella, jossa konflikti esitetään tasapuolisesti faktat tarkistaen ja jossa todisteet löydetään varmoista lähteistä (mt. 166-176).

Monien journalistien näkökanta sotien raportoimiseen ei ole näin yksiselitteinen. Maggie O’Kane huomauttaa, että ammatillinen objektiivisuus ja totuuden kertominen eivät välttämättä tarkoita samaa. Hän pyrkii työssään totuuteen. Hänen mukaansa journalistien objektiivisuuden puutetta kritisoiivat yleensä joko ne, joilla on jotain salattavaa tai poliitikot, joita reporterin kirjoitukset eivät miellytä. Kosovosta raportoinut Alex Thompson on samoilla linjoilla. Hänestä objektiivisuuden voi

hylätä, jos se peittää kiusallisia totuuksia tai luo näennäisen oikeutuksen kidutukselle, raiskauksille tai etniselle puhdistukselle. Thompson korostaa, että ihmisille pitää kertoa, mitä tapahtuu ja antaa heidän sitten itse muodostaa mielipiteensä tapahtumista. Christiane Amanpourin mukaan journalistien tulisi olla rehellisiä ja oikeudenmukaisia, mutta se ei tarkoita rikollisten ja uhrien samanlaista kohtelua. Hän vierastaa nykyajan kulttuuria, jossa journalisti pelkää identifioida uhrin ja hyökkäävän osapuolen. (sit. mt. 168-169)

Stephen Wardia (1998) haistaa Bellin teoriassa eniten se, että Bell hyökkää niin väkevästi journalistista objektiivisuutta vastaan sivuuttaen sitoutuneen journalismin vaarat. Wardin mielestä hyvin perusteltuun, kiehtovaan raportointiin tarvitaan sekä ”sitoutuneisuuden intohimoa” että ”objektiivisuuden maltillisuutta”. (s.123) Objektiivisuus estää Wardin mukaan journalistia spekuloinnista ja edistämästä jotain tiettyä asiaa, ja sitoutuneisuus estää pinnallisen, pelkkiin virallisiin lähteisiin luottavan journalismin tekemisen. Tunteisiin, tulkintaan ja arvottamiseen nojaava sitoutunut journalismi on Wardin mielestä vastuutonta ilman objektiivisuutta. Ward pelkää, että sitoutunut journalismi saattaa muuttua perustelemattomaksi journalismiksi, jossa ennakkoluuloista tulee moraalisia periaatteita. Konfliktin väärin tulkittamisella saattaa olla tuhoiset seuraukset. Hän huomauttaa, että esimerkiksi sodan tai kansanmurhan raportoinnissa toimittaja pystyy välittämään yleisölleen kokemansa epäkohdat antamalla kuvien puhua, ilman raskasta kommentointia (s.121-124).

Pulitzer-palkittu amerikkalaisjournalisti Samantha Power (2004) on Wardin kanssa samoilla linjoilla ja neuvoo journalistia pysymään pois tieltä, antaa konfliktin puhua puolestaan ja antaa lukijan tehdä omat johtopäätöksensä. Hän huomauttaa, että journalisti on erityisen vaarallisilla vesillä, jos tämä juttua tehdessään ajattelee ”ylimielisesti” (s.9), mitä konfliktin ratkaisemiseksi pitäisi tehdä. Journalisti voi tehdä tapahtumista väärän tulkinnan kielimuurin tai paikallisten välinpitämättömyyden takia. Hän voi myös tulkita tosiasiat tai niiden seuraamukset väärin varsinkin silloin, kun yritetään tulkita vieraiden yhteiskuntien tapahtumia (mt.).

Mark Urbanin mukaan sitoutuneisuuden journalismi on osa ajan henkeä, jossa uhrien osaa korostetaan. Hän huomauttaa, että esimerkiksi Bosniassa tai Kosovossa aseistetun henkilön oli lähes mahdotonta olla sankari samalla tavalla kuin vielä Falklandin sodan tai Pohjois-Irlannin

levottomuuksien aikaan oli mahdollista. Urbanin mielestä tällaisessa raportoinnissa ollaan liikaa kallellaan uhrien tarinoiden suuntaan, ja ”armeijan keskushenkilöitä haastatellaan vain kulttuuristen ennakkoluulojen tai aggressiivisen vihjailun filterin läpi, mikä on kertakaikkisen tuhoisaa.” (sit. McLauhlin 2002:173)

BBC:n John Simpsonin mielestä Bellin lähestymistapa korostaa liikaa journalistia. Monimutkaisia konflikteja raportoidessa journalistin ei tule päättää asioita yleisönsä puolesta. Esimerkiksi Belgradin pommituksia raportoidessaan Simpson kertoi ihmisille, mitä tapahtui, ei sitä miltä hänestä tuntui. ”En pidä tarpeellisena saarnata, mitä itse henkilökohtaisesti ajattelin siitä tai mikä vaikutus sillä oli elämääni, koska en usko, että kukaan olisi ollut siitä kiinnostunut.” (sit. McLaughlin 2002:175)

Robert Fiskin mielestä raportointi, johon ideologiset impulssit tai moraalinen raivo vaikuttavat, ei ole journalismia. Ensimmäisessä Persianlahden sodassa hän muistaa kollegan, joka halusi murskata Saddamin ja kehui arabien olevan mukana. Hän myös kirjoitti mielipiteensä juttuihinsa. Fisk siis vastustaa journalistisia ristiretkiä. Hän kuitenkin huomauttaa, että sellaisen ihmisen ei tulisi olla journalisti, joka kirjoittaa jostain hirvestä tapahtumasta niin kuin se olisi liikenneonnettomuus tai maanjäristys, niin kuin hänellä ei olisi mitään tunteita asiaa kohtaan tai mielipidettä siitä. (sit. McLaughlin 2002:177)

Kaikki Bellin teoriaa kohtaan osoitettu kritiikki ei välttämättä ole oikeutettua. Raivokkain kriitikko Hume syyttää Belliä moraalisesta ristireteläisyydestä ja journalistin omia mielipiteitä vastaan sotivien faktojen välttelemisestä, vaikka Bell omissa puheenvuoroissaan nimenomaan korostaa faktojen tärkeyttä ja kampanjoinnin ja ristiretkien välttämistä. Teoriasta syntynyttä kalabaliikkia muistellessaan Bell pysyy sanojensa takana, mutta on sitä mieltä, että teoria ymmärrettiin monesti väärin. Hän korostaa, että on nähnyt kampanjoivaa journalismia eikä itse koskaan sortunut siihen. Hän toivoo, että olisi painottanut teoriassaan vielä enemmän faktojen pyhyttä. Bell uskoo, että yhä useampi journalisti hyväksyy moraalisen vastuunsa. (sit. McLaughlin 2002:178)

McLaughlinkin toteaa, ettei Bell ansainnut häntä kohtaan osoitettua halveksuntaa esitettyään sitoutuneen journalismin teoriansa. Hänhän oli ”esimerkillinen BBCläinen”. (2002:178) Selvää

kuitenkin on, että Bell sohausi muurahaispesää teoriallaan, joka villitsi värikkään keskustelun journalistin roolista sotatantereella. Kuten McLauhglin huomauttaa, teorian kriitikkoja vaivaa eniten se, että reporterit ei ole samalla tavalla tilivelvollinen kuin poliitikot tai esimerkiksi YK. Ehkä sitoutunut journalisti ei perustakaan toimintaansa objektiivisuuden standardeihin, vaan henkilökohtaiseen omatuntoonsa tai rehelliseen journalismiin, piirteeseen, jonka Pedelty huomasi tutkimistaan journalisteista Salvadorissa. (mt.)

3.5 Sodan uhrit, kuolema ja ruumiit – sodan todellisuus?

Yksi keskeisimpiä väittelyn aiheita sodan uutisoinnissa on kuoleman kuvaaminen sekä visuaalisesti että verbaalisesti. Väittely liittyy ensisijaisesti sodan kuviin. Mitä saa näyttää TV-uutisissa ja lehtikuvissa: kuolleen ihmisen, verisen kuolleen ihmisen vai palasiksi räjähtäneen ihmisen? Miten yksityiskohtaisesti siviilien ja sotilaiden kuolemista saa tai pitää kirjoittaa? Keskustelu on keskeinen, koska kuolema on yksi sodan väistämättömistä realiteeteista. Se, miten journalisti kertoo sodassa tapahtuneista kuolemista vaikuttaa ratkaisevasti sodasta kaukana olevien ihmisten käsityksiin sodan kulusta. Keskustelulla on myös suora poliittinen ulottuvuus – raportoinnilla on yhteys siihen, mitä mieltä esimerkiksi hyökkäävän valtion kansa on sodan oikeutuksesta.

Mielipiteitä kuoleman uutisoinnista löytyy laidasta laitaan. Jotkut journalistit harjoittavat itsesensuuria sodankäynnin kauheuksia uutisoidessa, koska heidän mielestään yleisö ei yksinkertaisesti kestä nähdä sodan kauheimpia kuvia. (Keeble 2001:103) BBC:n John Simpsonin mukaan ”television katselijat haluavat epäilemättä olla tietoisia maailman tapahtumista, mutta he eivät nauti järkytyksestä”. (sit. mt.) Myös BBC:n Kate Adie painottaa journalistin itsesensuurin tärkeyttä. Hän on todistanut esimerkiksi lapsen ristiinnaulitsemisen, jota ei koskaan näyttäisi televisiossa. ”Ruumiin näyttäminen on ok, jos siihen ei ole kajottu. Jos sitä on potkittu tai siitä irrotetaan osia, sen näyttäminen ei ole hyväksyttävää.” (sit. mt. 105)

Toisaalta mediaa kritisoidaan liian puhtoisesta, siistitystä sotaraportoinnista. Sodan vastustajien mielestä sodan realiteettien näyttäminen herättäisi välinpitämättömät, sodasta kaukana olevat ihmiset. Monien mielestä journalistien velvollisuus on kertoa totuus, on se sitten miten järkyttävä tahansa. (mt. 103) Hudsonin ja Stainerin mukaan sodan massauutisointi on osoittautunut ”valtavaksi bonukseksi ihmiskunnalle”. Heidän mukaansa maailmansotien verilöylyt esimerkiksi Sømmessa tai

Verdunissa tuskin olisivat jatkuneet, jos miljoonat eurooppalaiset olisivat saaneet katsella niitä olohuoneissaan. (sit. mt.)

Samaa on pohtinut Martin Bell (1998:20). Hän ei suinkaan näyttäisi televisiossa kaikkea mitä sodassa tapahtuu, mutta hänen mielestään televisiokuvien tulisi kuitenkin vihjata sodassa tapahtuvista kauheuksista. ”Toisin toimiminen esittäisi sodan suhteellisen vahingottomana hankkeena ja hyväksyttävänä tapana ratkoa erimielisyyksiä, yksipuolisena, sotilaiden pelaamana pelinä, jossa heidän nähdään ampuvan, mutta ei koskaan kärsivän.” (mt.21)

Mediaa on kritisoitu sotaraportoinnin siistimisestä esimerkiksi ensimmäisen Persianlahden sodan yhteydessä. Länsimaissa valtamedian raportointi rajoittui tuolloin räiskyväksi sotaspektaakkeliksi kuvattuna armeijan järjestämältä näköalapaikalta. Sota oli armeijan mediastrategian ja sotapropagandan riemuvoitto. Kuten Knightley toteaa, sodasta tiedottamisesta tuli tuolloin yhtä tärkeää kuin itse sodankäynnistä. Armeija onnistui taidokkaalla medianhallinnallaan muuttamaan ihmisten käsitykset siitä, mitä sodankäynti oikeastaan oli: että uusien modernien ”kirurgisella tarkkuudella” toimivien aseiden ansiosta siviilejä ei pahemmin enää kuollut. Kun brittityhtiöt BBC ja ITN sitten raportoivat kahdesta ”liittoutuneiden” tiputtamasta pommista, jotka tappoivat 1600 siviiliä Bagdadin Ameriyyan alueella, he saivat vastaansa raivoisan kritiikin valtamedialta ja hallinnolta sekä Britanniasta että Yhdysvalloista. Amerikkalaisvalokuvaaja Kenneth Jarecke puolestaan kuvasi sotaa vain 100 tuntia kestäneen maahyökkäyksen aikana. Hän kuvasi kuolleen irakilaisen kärventyneen kallon, joka Knightleyn mukaan oli ”nerokas kuva, joka vangitsi sodan pahimman puolen”. Kuvaa ei julkaistu yhdessäkään amerikkalaislehdessä. Britanniassa sen julkaisi *Observer*-lehti sisäsivullaan. Julkaisua seurasi protestien vyöry. (2004:493-500)

3.6 (Sota)journalistien kaanon – mikä se on ja kuka sinne pääsee?

Tämän kappaleen on tarkoitus piirtää raamit sotajournalistien kaanonille. Tähän kaanoniin kuuluvat journalistit, joiden mielipiteitä arvostetaan ja joiden ajatuksia lainataan yleisessä keskustelussa sodan uutisoinnista. Tieteellisessä kirjallisuudessa kaanon-sanalla viitataan teoksiin, joilla on perusteltu paikka jonkin tieteenalan historiankirjoituksessa. Sotajournalistien kaanon perustuu samalle ajatukselle, mutta käsittelee journalistien toimintafilosofiaa: miksi tiettyjä journalisteja lainataan yleisessä keskustelussa? Miten nämä journalistit ovat saavuttaneet tämän

”asiantuntijastatuksen”? Mitkä piirteet yhdistävät näitä kuolemansa jälkeenkin siteerattuja journalismin huippunimiä? Aihe koskettaa vain yhtä tämän työn tutkimuskysymyksistä, joten se käsitellään melko suppeasti. Pohdintaa riittäisi vaikka kokonaiseksi pro gradu -työksi, mutta se jääköön jonkun muun toteutettavaksi.

Jokaisen journalistin erinomaisuus on tietyltä osin sidoksissa aikaan. Tänä päivänä käydään hyvin erilaisia sotia kuin maailmansotien aikaan: sekä sotimisen välineet että sotastrategiat ovat muuttuneet. Myös journalismi ja journalistit ovat muuttuneet. Teknologian kehitys ja internet ovat synnyttäneet käsittämättömän, hallitsemattoman uutisvirran ja mahdollistaneet sodan seuraamisen ympäri vuorokauden. Kun ensimmäisen maailmansodan aikaan lukija odotti malttamattomana sanomalehden ilmestymistä, nykyään hän lukee reportterin hengentuoksen heti sen ilmestyttyä internetiin seuraten samalla lähteitä ympäri maailmaa. Jokainen journalistisukupolvi muokkaa käsityksiä ammatin ihanteista: ”Jokainen sukupolvi luo oman kansantietoutensa ja perinteensä, asettaen vaatimustason uusille tulokkaille ja journalismin opiskelijoille.” (Tumber 2006:441)

Sotajournalistien kaanonin ääriviivat piirtyvät parhaiten lukemalla alan kirjallisuutta rivien välistä. Seuraava jaottelu perustuu ennen kaikkea siihen, miten sodasta raportoivat journalistit näkevät itsensä ja kollegansa. Millaisista piirteistä on tullut ammattikunnassa yleisesti hyväksytyjä journalistilegendojen tunnuspiirteitä?

Nöyryys, kyynisyys ja kutsumus. Sotajournalismin liitetään usein sankaruus ja myyttisyys. Sodassa seikkailevan journalistin kertomuksissa on jännitystä ja glamouria, mikä on yksi syy sille, että sodassa olleiden journalistien kirjat myyvät suhteellisen hyvin. Alansa huippujen kirjoista paistaa kuitenkin usein avuttomuus sodan julmuutta kohtaan ja tietoisuus siitä. Sotajournalistin elämäkerta on usein toimittajan tilinteko, jossa tämä pohtii sodan mielettömyyttä ja omia ammatillisia ratkaisujaan. BBC:n Gawin Hewttin mukaan kaikkein parhaimmat reportterit uutisoivat sodista tietynlaisella vastahakoisuudella. ”Tämä yhdistää heidät useimpien tavallisten täysijärkisten ihmisten näkemykseen sodasta – että se on parhaimmillaankin vain tuskallinen välttämättömyys.” (sit. Tumber & Webster 2006:61)

BBC:n Martin Bellin mielestä sotaraportointi on oppimisprosessi. Mitä enemmän journalisti tietää,

sitä paremmin hän tajuaa, ettei tiedä monesta asiasta yhtään mitään. (1996:28) Bellin kommentista korostuu nöyryys ja kunnioitus maailman tapahtumia ja historiankirjoitusta kohtaan: journalisti on lopuksi vain pieni, vajavainen dokumentoija. Bellin mukaan hyvän journalismin merkki on aina ollut tyytymättömyys itseään kohtaan. (mt. 203-204)

Monia sotia uutisoineita journalisteja yhdistää valitettavan usein kyynisyys maailmanpolitiikkaa ja maailman tilaa kohtaan. Liian paljon kärsimystä ja toistuvia hirmutekoja nähneen ihmisen on ehkä vaikeaa nähdä raportoimassaan alueessa hyvää. Kun Robert Fiskiltä kysyy esimerkiksi Irakin tulevaisuudesta, hän vastaa yksikantaan, ettei ole ollut moneen vuoteen optimistinen minkään suhteen Lähi-idässä. (Fisk 2009b) Mahdollisesta kyynisyydestä ja pessimismistä huolimatta sodasta raportoivat journalistit suhtautuvat ammattiinsa vakavasti ja näkevät sen kutsumuksena. Tumber ja Webster havaitsivatkin haastattelemisissaan journalisteissa ”intohimon” kutsumusammattiaan kohtaan, vaikka se oli usein ”verhottu kyynisyydellä ja masennuksella maailmaa kohtaan”. (2006:72)

Poikkeuksellista ilmaisuvoimaa. Kansainvälisesti tunnetun ja siteeratun journalistin pitää olla enemmän kuin vain hyvä kirjoittaja. Huippujournalistit työskentelevät usein isossa mediatalossa, mikä sinänsä lisää näkyvyyttä ja nostaa journalistin statusta. Päästäkseen suuren mediatalon näköalapaikalle ja saavuttaakseen arvostusta kollegoidensa keskuudessa toimittajan täytyy kuitenkin olla poikkeuksellisen ammattitaitoinen ja ilmaisukykyinen. Hyvä sotaraportti taustoittaa, vie lukijansa hirmutekojen keskelle, pysäyttää, herättää ajatuksia ja ravistaa.

Kuten edellä todettiin, kukaan Fiskin kriitikoista ei kieltänyt tämän poikkeuksellisen hyviä reporterintaitoja ja ilmaisukykyä, vaan kritiikki kohdistui ennemminkin Fiskin eettisiin valintoihin. Fisk itse nostaa jalustalle toisen maailmansodan aikaisista journalisteista BBC:n Richard Dimplebyn juuri tämän ilmaisuvoiman takia. Hän kertoo Dimplebyn raportista brittiläisten ilmavoimien kyydistä näiden hyökätessä Hampuriin toisessa maailmansodassa: ”Neula pomppi äänilevyn päällä, koska alla oleva tulitus heitteli lentokonetta, ja Dimpleby sanoi: ’Näen edessäni ainoastaan valtavan vaalean valomaljan taivaalla’...se oli ilmahyökkäys. Itse en pystyisi keksimään tuollaista.” (Fisk 2009a) Fisk jatkaa ihailemiensa ihmisten listaa ja luettelee joukon nimiä myös journalismin ulkopuolelta. Hän toteaaakin, että journalisteja, historioitsijoita, analyysoijia ja

kirjailijoita on vaikea erotella toisistaan. (mt.) Kommentti kuvastaa, miten kokonaisvaltaisena Fisk näkee ammattinsa ja sen vaikutuspiirissä olevat henkilöt.

Eettinen ehdottomuus ja itsenäisyys. Kuten tämä teoriakappale on osoittanut, sodasta raportoivat journalistit jäävät harvoin sanattomaksi, kun keskustellaan esimerkiksi sotaraportoinnin objektiivisuudesta. Yhden mielestä sodan urien tarinat kertovat sodan luonteen parhaiten, toinen arvostaa juttuaiheiden tarkkaa tasapainottamista. Yhden koulukunnan mielestä tunteet ja mielipiteet eivät saa vaikuttaa mitenkään sodasta kirjoitettuun raporttiin, kun taas toisten mielestä näiden elementtien puuttuminen jättää raportin ratkaisevan vajavaiseksi. Journalististen huippunimien kannanottoja yhdistää ehdottomuus: sodasta raportoidaan tietyllä tavalla ja ainakin konkareiden tapauksessa tiettyyn, mietittyyn ja analysoituun toimintafilosofiaan perustuen. Oma toimintafilosofiaa ollaan myös valmiita puolustamaan.

Jotkut kirjeenvaihtajat korostavat myös itsenäisyytensä tärkeyttä. Kun Robert Fiskiltä kysyy, mitä journalistilta vaaditaan, jotta hän saavuttaa alallaan arvostetun aseman, vastaus tulee epäröimättä: ”Kyky sanoa, mitä ajattelet ja saada se painettua lehteen, siinä kaikki. On paljon journalisteja, joiden juttuja ei paineta [sellaisenaan], se on suuri ongelma.” (Fisk 2009a) Tähän on todettava, että Fiskin asema *Independent*-lehden ”hermopäätteenä” Lähi-idässä on kansainvälisestikin poikkeuksellinen. Isoissa mediataloissa ulkomaan uutisointi muodostuu monipäisen toimituksen yhteistyönä, jossa yhden toimittajan panos ja päätäntävalta saattaa olla hyvinkin pieni.

Oman alueensa tietäjät. Kirjoittaakseen syvällisiä, taustoitettuja ja alueen historiaan sidoksissa olevia raportteja sodasta journalistin tulee tuntea alue. Alueen historian, kulttuurin, kielen ja arjen tuntemus antaa kirjeenvaihtajalle aivan erilaiset valmiudet verrattuna sotareporteriin, joka lähetetään alueelle sotaa raportoimaan. Sodasta kirjoittavat siis kaksi hyvin erilaista joukkoa, jotka kummatkin ovat ottaneet tässä tutkimuksessa kantaa: sotaan lähetettävät journalistit ja paikanpäällä asuvat kirjeenvaihtajat. Esimerkiksi Irakin sodasta raportoivat isojen mediatalojen Lähi-idän-kirjeenvaihtajat, paikalliset freelancerit ja sotaan lähetettyjen journalistien kirjava joukko, joiden Lähi-idän tuntemus varmasti vaihteli laidasta laitaan. Alueella asuvat kirjeenvaihtajat eroavat muusta joukosta siten, että heillä on tietty asiantuntijastatus. Konfliktia käsitellessään muutkin mediat saattavat haastatella näitä kirjeenvaihtajia alueen asiantuntijoina.

On luonnollista, että maailman huomion keskipisteenä olevaan sotaan pitää lähettää lisää journalisteja alueella asuvien toimittajien lisäksi. Huomattavaa on kuitenkin se, että varsinkin Yhdysvalloissa suuret mediatalot ovat vähentäneet vakituisia ulkomaankirjeenvaihtajiaan tuntuvasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Ulkomaanuutisoinnissa luotetaan entistä enemmän uutistoimistoihin, minkä seurauksena ulkomaanuutismassa yhdenmukaistuu. Lisäksi harva kirjeenvaihtaja tekee koko uraansa samassa asemapaikassa. Tässä suhteessa ”oman alueensa tietäjät” -kriteeri kaanoniin pääsyksi ei ehkä ole niin tärkeä kuin edellä esitetyt muut kriteerit. Fisk itse on ehdottoman vakuuttunut siitä, että tapahtumista voi kirjoittaa uskottavasti vain jos asuu pysyvästi kyseisellä alueella ja tuntee sen kulttuurin. Kuten edellä mainittiin, hän vierastaa mediayhtiöiden tapaa siirtää kirjeenvaihtajiaan paikasta toiseen viiden vuoden välein juuri kun tämä on oppinut maan tavoille ja luonut paikallisia kontakteja. Tutkimuksen alkusanoihin viitaten Fisk on pysynyt Lähi-idässä yli 30 vuotta, koska hän on intohimoisen kiinnostunut siitä, mitä tapahtuu seuraavaksi. Toimittajaveteraani nauttii myös mahdollisten tulevien tapahtumien pohtimisesta. ”Koska olen ollut [Lähi-idässä] niin kauan, joskus aavistan mitä tapahtuu tulevaisuudessa, ja joskus aavistan jotain, mikä tapahtuu vasta pitkään kuolemani jälkeen. Näen, mitä saattaisi tapahtua. Se on erittäin mielenkiintoista. Ajattelen sitä paljon.” (Fisk 2009a)

3.7 Keskustelun loppuksi

Ennen tutkimuksen metodin esittelemistä ja artikkelianalyysia on hyvä pohtia yllä esitellyn keskustelun antia. Mitä tästä poukkoilevasta, suuria tunteita herättävästä ja journalismin peruskysymyksiä pohtivasta keskustelusta jää käteen?

Amerikkalaiset ja britannialaiset vallalla olevat objektiivisuuskäsitykset ovat kehittyneet vuosisatojen saatossa reaktiona erilaisten yhteiskuntien kehittymiseen, kansan valvetuneisuuden kasvamiseen ja varsinkin Yhdysvalloissa vastareaktion PR-teollisuuden rynnistykseen. Vaikka suuriin maihin mahtuu monia objektiivisuuskäsityksiä rinnakkain, yksi selvä ero säilyy: Yhdysvalloissa objektiivisuudella on kautta aikain ollut enemmän vaikutusvaltaa journalismissa kuin Britanniassa. Amerikkalaisessa keskustelussa viitataan usein aiheiden tasapainottamiseen objektiivisuutena, kun taas Britanniassa mielipiteellisyydellä ja yksittäisen journalistin harkintakyvyllä tuntuu olevan enemmän sijaa. Kun amerikkalainen objektiivisuusteoria on

kirjanoppinutta, brittiläinen keskustelu jättää enemmän yksittäisen journalistin vastuulle. Objektiivisuuskäsitysten erot näkyvät erityisen hyvin verrattaessa maiden printtimedioita toisiinsa. Britanniassa lehdistö on vahvasti luokka- ja puoluesidonnainen, eikä se karsasta mielipiteellisyyttä. Myös ”etusivun pääkirjoitukset” ovat maan lehdistössä tavallisia. Amerikkalaislehdistö on lähempänä suomalaista siinä mielessä, että sanomalehtiä ei tehdä valikoiduille yhteiskuntaluokille tai tiettyä puoluekantaa edustaville ihmisryhmille, jolloin lehtien sävy on kokonaisuudessaan neutraalimpi.

Journalistin eettiset, moraaliset ja ammatilliset toimintaperiaatteet muodostavat toimittajan ammatti-identiteetin eli toimintafilosofian. Periaatteellinen keskustelu journalistin ammatillisista tehtävistä ja roolista sota-alueella käydään pitkälti yksittäisen journalistin tasolla. Objektiivisuutta vahvemmaksi arvoksi nousee usein totuuden kertominen, asioiden esittäminen niin kuin ne ovat. Halu kirjoittaa historiaa ja olla tapahtumien todistajana ajaa monen journalistin sotatantereelle. Sotajournalistit haluavat tehdä työtä jolla on väliä, ehkä jopa saada muutoksia aikaan maailmanpolitiikassa. Usein mahtipontistakin keskustelua sotajournalismista värittävät journalismin huippunimien isot egot. Keskusteluissa vilahtelee tietty sankaruuden vivahde, joka puuttuu muusta journalismista. Sotajournalismi on vaarallista ja vaiherikasta, mikä ei jää sen tekijöiltä mainitsematta.

Toimittajan suhde yleisöön korostuu sotajournalistien toimintatapoja puידessa. Sodassa journalistin tehtävä demokratian ja vallan vahtikoirona korostuu: kansalaisilla on oikeus tietää, mitä heidän nimissään tehdään. Suhde yleisöön vaikuttaa usein siihen, miten toimittaja sotatilanteen esittää. Tässä korostuvat toimittajan eettiset periaatteet: haluaako hän ravistaa yleisönsä hereille vai onko hän ensisijaisesti huolestunut siitä, miten yleisö kestää saamansa tiedon? Länsimaisessa mediassa on luotu tietynlaiset rajat sille, miten sodan realiteeteista voidaan kertoa. TV-toimittajan on lähes mahdotonta poiketa näistä rajoista, koska visuaalisen median säännöt ovat niin ehdottomat. Kirjoittavalla toimittajalla on hieman enemmän liikkumavaraa, mutta jutun kuvat valitsee yleensä toimitus. Kuvien vaikuttavuus on tekstiä voimakkaampaa, joten ne vetävät tietyn linjan jutun tyylistä. Valinta kuvasta tehdään yleensä lukijan oletetun sietokyvyn mukaan.

Toimittaja vaikuttaa tyyllillään ja valinnoillaan ratkaisevasti siihen, millaisen kuvan hän sodasta antaa, millaiset ovat sotajournalismin moraaliset pelisäännöt ja mikä on sodasta raportoivan

journalistin vastuu ihmisyydelle. Asioiden esittämistavassa kulminoituu se, mikä sodassa paikanpäällä olevan kirjeenvaihtajan tehtävä on: raportoiko hän kokemuksen ja todistajuuden kautta vai ottaako hän etäisyyttä raportoitavaan kohteeseen? Kertooko hän sodasta sen uhrien vai sotaa käyvien valtioiden edustajien ja diplomaattien kautta? Suhtautuuko hän sotaan vieraana ja kaukaisena asiana, vai ehkä jopa moraalisenä hankkeena? Kaikki nämä ovat journalistisen objektiivisuuden kysymyksiä. Ne valottavat, miten objektiivisuuden säännöt voivat toimia vallankäytön välineinä. Kuten aikaisemmin esitettiin, tiukat objektiivisuussäännöt voivat jopa antaa toimittajalle mahdollisuuden olla analysoimatta omaa subjektiivisuuttaan. Toisaalta sodan näkeminen moraalisenä hankkeena saattaa varomattoman ja kokemattoman toimittajan tapauksessa saada vaarallisia asianajoon ja ristiretkeläisyyteen viittaavia piirteitä.

Toimittajan ratkaisut sekä moraaliset ja eettiset periaatteet muodostavat ammatti-identiteetin, eräänlaisen journalistin toimintafilosofian. Keskustelua sotajournalismin ideaaleista ja pelisäännöistä käydään yksilötasolla. Kun tätä teoreettista keskustelua peilataan sotauutisten tuottamisen todellisuuteen, täytyy ottaa huomioon kaksi toimittajan yläpuolella olevaa tasoa: toimituksen taso ja koko median taso.

Koko maailman huomion herättävän sodan uutisoinnissa toimituksella on tarkka suunnitelma ja kokonaiskuva uutisoinnin eri elementeistä. Toimituksella on tietty linja sodan uutisointiin, omat pelisäännöt ja näkemys siitä, miten paljon yhdelle toimittajalle annetaan liikkumavaraa. Yksi sodassa paikanpäällä oleva toimittaja saattaa olla osa kymmenien toimittajien ryhmää, joka muodostaa kokonaiskuvan sodan kulusta. Yksittäinen toimittaja on ratkaisevan riippuvainen toimituksestaan: toimitus tarjoaa julkaisukanavan, se päättää jokaisen jutun näkyvyyden ja antaa näin journalistille äänen. Journalistin suhde toimituksen esimieheen on ratkaisevassa asemassa, kun juttuja rankataan tärkeysjärjestykseen. Tämä suhde aiheuttaa monelle journalistille päänvaivaa. Tuhansien kilometrien päässä oleva esimies saattaa nähdä sotatilanteen ja juttujen tärkeysjärjestyksen aivan eri valossa kuin ruumiinpalasia juuri nähnyt toimittaja.

Toimitus on taasen osa koko mediaa, jonka nykypäivän kapasiteetti suoltaa uutisia ja kuvia sodasta on ihmismielelle käsittämätön. On pitkälti yhtiön markkina-alueesta kiinni, miten moni ihminen tavoittaa tietyn mediatalon uutisoinnin. Lisäksi tavoitettavuuteen maailmanlaajuisesti vaikuttaa

yhtiön internetissä esitettävän uutisoinnin hinta ja laatu. Harva suostuu maksamaan nettiuutisista, ja tietyn mediatalon uutisia luetaan, jos niitä pidetään luotettavina ja mielenkiintoisina. Mitä laajemmalla mediakenttää katsoo, sitä vaikeampi yhden toimittajan on erottua raportoinnillaan 24 tuntia vuorokaudessa vyöryvien uutisten tulvasta. On huikea saavutus olla tunnettu, siteerattu ja seurattu yksittäinen kirjeenvaihtaja tämän päivän mediaympäristössä.

4. Metodiosa

Tämän tutkimuksen perimmäinen tarkoitus on peilata edellä kuvatun keskustelun keskeisimpiä piirteitä Robert Fiskin artikkeleihin ja katsoa, miten tämän journalismin huippunimen toimintafilosofia toteutuu käytännössä ja miten hänen työnsä vertautuu ammattikentän yleisesti hyväksymiin tapoihin toimia sodassa. Tässä kappaleessa hahmotellaan temaattisen analyysin pääkohdat, joihin tukeutuen artikkelit analysoidaan.

4.1 Tutkimuksen metodologinen lähestymistapa

Tämä tutkimus tukeutuu laadullisen tutkimuksen peruseräpäätteisiin. Valinta on mielekäs siksi, että tutkimuksessa ei testata hypoteesia, etsitä syy-seuraus-suhteita tai tutkita muuttujien keskinäisiä riippuvuussuhteita vaan pyritään hermeneuttiseen eli ihmisten toimintaa ymmärtävään lopputulokseen. Kuten Alasuutari toteaa, laadullisessa analyysissä on kaksi vaihetta: havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen. Havainnot pelkistetään keskittymällä olennaiseen: Fiskin kirjoittamaa tekstimassaa hallitaan etsimällä Alasuutarin oppeja noudattaen piirteitä, jotka ovat tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen ja kysymyksenasettelun kannalta olennaisia. Arvoituksen ratkaiseminen, eli havaintojen tulkitseminen tapahtuu puolestaan ”ymmärtävällä selittämällä”, sekä viittaamalla muuhun tutkimukseen ja teoreettisiin viitekehyksiin. Ymmärtävässä selittämisessä keskeistä on asioiden tulkitseminen paikallisesti: tutkimus ei siis pyri esittämään universaaleja lainalaisuuksia, vaan demonstroimaan, miten Fiskin toimintafilosofia näkyy konkreettisesti hänen artikkeleissaan. (1999:39-55)

Tutkimus seurailee ”analyttisen realismin” (Altheide ja Johnson 1998) ajatusta, jonka mukaan ympäröivä maailmamme on tulkittu maailma, tutkimus tehdään laadullisin periaattein ja tutkimuksen ensisijainen päämäärä on antaa täsmällinen ja luotettava kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Varsinaisena tutkimusmetodina on myöhemmin esiteltävä temaattinen artikkelianalyysi, joka on laadullista sisällönanalyysia. Laveasti määriteltynä sisällönanalyysi tarkoittaa ”mitä tahansa menettelytapaa, jossa tehdään päätelmiä tunnistamalla tiettyjä ominaispiirteitä ja viestejä systemaattisesti ja objektiivisesti.” (Holsti sit. Berg 2001:240)

Laadullinen tutkimustapa antaa mahdollisuuden vapaampaan vuorovaikutukseen aineiston kanssa. Kuten Altheide toteaa, ”tutkijan, tiedonkeräyksen, käsitteiden ja analyysin refleksiivinen ja

erittäin vuorovaikutteinen suhde” (1996:16) erottaa kvalitatiivisen tutkimuksen kvantitatiivisesta. Alasuutarin mielestä ei ole tarkoituksenmukaista jakaa yhteiskuntatieteellistä metodikenttää mustavalkoisesti kvalitatiivisiin ja kvantitatiivisiin menetelmiin. Hänestä jako tulisi tehdä tutkimustapaa demonstroiviin ideaalimalleihin: toinen on luonnontieteen koeasetelma, toinen arvoituksen ratkaiseminen. (1999:32) Lienee selvää, että tässä tutkimuksessa keskitytään loogiseen päättelyyn nojaavaan, arvoituksen ratkaisemista muistuttavaan malliin. Altheide korostaa laadullisen lähestymistavan tieteellistä tarkkuutta. Hänestä kvalitatiivisen sisällöntutkimuksen tulee olla ”systemaattista ja analyttistä, muttei joustamatonta” (1996:36). Systemaattisuus ja analyttisyys saavutetaan tässä tutkimuksessa tarkoin määritetyillä teemoilla, jotka ohjaavat tiedonkeruuta. Tutkimuksen metodiin vaikuttavat sekä konteksti että tutkimusaineisto itse. Tutkija on uusille teemoille avoin vielä analyysivaiheessa, mikä on osoitus joustavuudesta.

Tämän tutkimuksen tutkimusmetodi on yhteiskuntatieteille ominaisesti abduktiivinen. Saatua tutkimustuloksia ei siis pystytä kokeellisesti todistamaan, vaan tutkimustuloksissa jäädään aineistosta perusteltuihin todennäköisyyksiin. Tarkoituksena ei ole päättää ennalta hypoteesia tai teoriaa, jota artikkelianalyyseissa testataan ja kokeellisesti todistetaan, kuten usein luonnontieteellisessä tutkimuksessa käytetyssä deduktiossa on tapana. Temaattisen analyysin pääkohdat on valittu sekä tähänastisessa tutkimuksessa esitetyn yleisen keskustelun perusteella, että tiiviissä vuorovaikutuksessa Robert Fiskin kirjoittamien artikkeleiden kanssa. Toisaalta edellä esitetty yleinen keskustelu muotoutui osin ajatuksista, joita Fiskin artikkelit herättivät. Tutkimuksen viitekehys ja sen myötä tutkimusmetodi ovat siis muovautuneet edestakaisessa liikkeessä yleisen ja yksityisen tason välillä. Näiden tasojen välillä poukkoileva päätelmien teko muistuttaa salapoliisikertomuksen ratkaisemista: ”Havaittavia yksityiskohtia tutkaillaan mahdollisina merkkeinä laajemmasta kokonaisuudesta, johon ne voisivat liittyä. Toisaalta uusia havaintoja kerätään ja punnitaan näin muotoutuneen alkuhypoteesin näkökulmasta ja katsotaan, kelpaisivatko ne todisteeksi siitä, että ratkaisumalli on oikeellinen.” (Alasuutari 1993:36)

4.2 Temaattinen analyysi: kontekstualisointi tärkeimpänä metodina

Selkeä tutkimusmalli takaa, että laadullisesta tutkimuksesta saadaan mahdollisimman tarkka ja täsmällinen. Malli takaa myös tiedonkeruun systemaattisuuden. Kuten Altheide huomauttaa, tutkimusmallin avulla tutkittaville artikkeleille esitetään tiettyjä kysymyksiä. Mallin harkiten valitut

muuttajat ohjaavat tiedonkeruuta. (1996:26-27) Laadullisessa tutkimuksessa muuttajat valitaan yleensä yksilöllisesti tiettyä tutkimusta varten. (Altheide & Johnson 1998:290) Laadullisen tutkimuksen tieteellisen täsmällisyyden takaa siis periaatteellinen, yksilöity strategia, joka sopii tutkittavaan kohteeseen. (Holliday 2002:8)

Tämän tutkimuksen tärkeimpänä metodina toimii kontekstualisointi, joka määrittää alla olevat temaattisen analyysin pääkohdat. Kontekstilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa hahmoteltua keskustelua sodasta raportoivan journalistin tehtävistä ja objektiivisuuskäsityksistä. Tutkimuksen taustaosassa kerrottiin, mitkä Robert Fiskin toimintafilosofian peruslähtökohdat ovat. Pitkin teoriaosaa niitä on jo hiukan peilattu yleiseen keskusteluun, jota käydään sotautisoinnista. Artikkelianalyysin on tarkoitus syventää tätä vertailua sekä tarkastella, miten Fiskin teesit näkyvät hänen omissa artikkeleissaan.

Kuten edellä, Fiskin toimintafilosofian lähteinä käytetään hänen kirjoittamaansa kirjaa Lähi-idästä sekä kesällä 2009 tehtyä haastattelua (Fisk 2009a). Haastattelu tehtiin taustamateriaaliksi nimenomaan tätä tutkimusta varten. Fiskiltä kysyttiin mielipiteitä edellä esitetyn keskustelun pääkohtiin ja näitä mielipiteitä on jo edellä esitelty. Haastattelussa kävi ilmi, että Fisk on hänen omasta mielestään keskeisiin asioihin suoraan porautuva, tiukkoja, ehdottomia mielipiteitä esittävä veteraanitoimittaja. Hänessä näkyi ne kyynisyyttä ja pessimismisiä aiheuttavat jäljet, joita monen kymmenen vuoden asuminen ja raportointi yhdellä maailman rikkinäisimmistä ja riitaisimmista alueista aiheuttaa. Haastattelu tehtiin tarkoituksella avoimella, pääteemoja löyhästi seurailevalla tekniikalla. Fisk oli täynnä tarinoita ja esimerkkejä, joita hän esitti väitteidensä tueksi monesti sivupoluille harhaillen. Haastattelun alusta asti oli selvää, että Fisk oli avoimempi jatkokysymyksille, jos hänen antoi rauhassa kertoa aloittamansa esimerkit ja tarinat loppuun. Keskustelun tiukka ohjaaminen ennalta suunnitellun haastattelurungon pohjalta oli lähes mahdotonta. Kun tutkija koetti varovasti ehdottaa, että journalistista arvoista sotajournalismissa voitaisiin puhua hiukan myöhemmin, Fiskin ehdoton vastaus määräsi tahdin: ”Niin voisimme, tai voisimme yhtä hyvin puhua niistä nyt.” (mt.) Tutkimuksessa lainataan paikoin myös toista haastattelua, joka tehtiin puhelimesta elokuussa 2009 (Fisk 2009b). Haastattelu tehtiin *Turun Sanomien* lehtijuttua varten, joka käsitteli Fiskin näkemyksiä Irakin tulevaisuudesta.

Keskustelu objektiivisuudesta ja journalistin tehtävistä sodassa käydään yleensä perin teoreettisella, jopa idealistisella tasolla. Kuten edellä todettiin, sotajournalismikeskustelua ohjaavat vahvat egot, sankaruus ja idealismi. On kokonaan toinen tarina, miten paljon tästä pauhaavasta keskustelusta siirtyy toimituksen filttarien läpi todelliseksi mediasisällöksi, ja millä volyyymilla tämä sisältö esitetään. Tämän tutkimuksen ydin on tarkastella, siirtyykö Fiskin vahva etiikka ja toimintafilosofia tosiaan suoraan hänen artikkeleihinsa ja miten se niissä näkyy. Miten tämä siirtyminen on mahdollista?

Seuraavassa esitellään temaattisen artikkelianalyysin pääkohdat, jotka on lihavoitu. Jokaista kysymystä seuraa lista kysymyksiä, jotka valottavat, mitä teema pitää sisällään ja ohjaavat tiedonkeruuta. Nuolien jälkeen seuraavat kysymykset viittaavat kerätyistä tiedoista tehtäviin johtopäätöksiin. Teemojen esiintyminen artikkeliaineistossa osoitetaan esimerkkisitaatein alkuperäiskielellä, jolloin pystytään paremmin valaisemaan myös Robert Fiskin tyyliä kirjoittaa.

Artikkelianalyysin pääteemat:

- 1) **Objektiivisuuden rajat:** Miten läpinäkyvää Fiskin raportointi on? Miten kirjoittajan tunteet näkyvät Fiskin artikkeleissa? Millaisten juttujen yhteydessä ne näkyvät ja miksi? Mikä on Fiskin esittämä ”totuus” ja miten objektiivinen se on? Millaisia ”journalistisen todistajuuden” piirteitä Fiskin artikkeleissa on ja miten oikeutettuja ne ovat? →Miten relevantti toimintaperiaate objektiivisuus on sotauutisoinnissa?
- 2) **Sodan kuva:** Millaisen kuvan sodasta Fisk antaa artikkeleissaan? Millainen on uhrien tarinoiden asema Fiskin artikkeleissa? Mistä hän kertoo ja miten hän tapahtumista kirjoittaa? →Miten Fisk käyttää valtaa toimittajana?
- 3) **Lähi-idän analyysi:** Miten Fisk ottaa historian tapahtumat mukaan artikkeleihinsa? Miten kymmenet Lähi-idässä vietetyt vuodet näkyvät Fiskin kirjoittamissa artikkeleissa? Keitä Fisk kritisoi (amerikkalaiset, irakilaiset, britannialaiset vallanpitäjät) ja miksi? Miten oikeutettua tämä kritiikki on? → Miten vuosien läsnäolo tietyllä alueella vaikuttaa Fiskin tapaan kirjoittaa, hyvässä ja pahassa?
- 4) **Mediakritiikki ja itsereflektio:** Millaista mediakritiikkiä Fisk artikkeleissaan esittää? Keihin kritiikki kohdistuu ja miten sitä perustellaan? Miten Fisk käy läpi ja arvioi sotajournalismin käytäntöjä? →Kuka luo sodan narratiivin?
- 5) **Kanonistiset tunnusmerkit:** Mitkä piirteet Fiskin tavassa kirjoittaa ja käsitellä sotaa yhdistävät hänet journalistiseen kaanoniin?

4.3 Tutkimusartikkeleiden valinta ja *the Independent* julkaisuareenana

Tässä tutkimuksessa analysoidaan artikkeleita, jotka Robert Fisk kirjoitti *Independent*-sanomalehteen vuonna 2003 alkaneen Irakin sodan ensimmäisen kuukauden aikana. Tarkka tutkimusaikaväli on 20.3.-17.4.2003, koska tuolloin Fisk oli Bagdadissa ja hänen artikkeleitaan julkaistiin vähintään yksi päivässä yhtä päivää lukuun ottamatta. Juttujen paljouden ja intensiivisen julkaisutahdin vuoksi aikaväli sopii hyvin koepalaksi Fiskin tyylistä raportoida sodasta. Aikavälin valintaa puoltaa myös se, että tutkimusajanjakson aikana *Independentissä*, kuten varmasti kaikissa muissakin medioissa, elettiin tietynlaista poikkeustilaa: maanantaista lauantaihin 7-14 sivua lehden alusta lukien käsitteli Irakin sotaa tavalla tai toisella. *The Sunday Independentin* artikkelit painottuivat enemmän analyysiin, ja Irakia käsittelevien sivujen määrä nousi yhtä lehteä lukuun ottamatta vielä korkeammaksi (13-17 sivua juttuja Irakista). 18.4.2003 lähtien lehdessä palattiin ”normaaliin päivänjärjestykseen”, jolloin Irakista kertovat jutut julkaistiin pääosin ulkomaanuutisten normaalilla paikalla ja Fiskin artikkeleita ei ilmestynyt enää ensimmäisen kuukauden kiihkeällä tahdilla.

Tutkimuskohteena ovat Fiskin kirjoittamat 44 artikkelia genreihin katsomatta, jotta hänen tapansa kirjoittaa sodasta tulisi mahdollisimman monipuolisesti esiin. Kuten edellä on todettu, Fiskin artikkelit ovat usein monen journalistisen genren sekoituksia, joten artikkeleiden erottelu perinteisen genre-erottelun mukaan (uutinen, feature, mielipide jne.) lienee lähes mahdotonta. Kaikkien artikkeleiden mukaan ottamista puoltaa myös se, että Fiskin omaan toimintafilosofiaan kuuluu mielipiteellisyuden sekoittaminen hänen omiin kirjoituksiinsa.

Tutkimusartikkeleiden julkaisualustana toimiva *Independent*-sanomalehti on tyyliältään uniikki brittimediassa. *The Guardianin* seuratessa liberaalia polkua ja *the Timesin* ja *Telegraphin* ollessa vahvasti konservatiivisia, *Independentillä* tuntuu olevan aivan omanlaisensa linja. Välillä kampanjoivillakin etusivuillaan se erottuu selvästi muusta valtakunnanmediasta. Lehden vastaavan päätoimittajan Simon Kelnerin lausunto lehden linjasta kuvaa lehden omintakeista, riippumattomuutta vahvasti korostavaa tyyliä ja luottoa sen tekijöiden harkintakykyyn ja mielipiteisiin:

”This is a newspaper with a mind of its own and a voice that is clear. We are free from proprietorial influence. We are not swayed by political affiliation. We, like our readers, have an independent perspective on life, which, we believe, comes through the conviction of our opinions and the excellence of our writing.” (Kelner 2010)

4.4 Luotettavuuden ja paikkaansa pitävyiden kysymyksiä

Tieteellisessä tutkimuksen onnistumista mitataan tavallisimmin reliabiliteetin ja validiteetin käsittein. Korkea reliabiliteetti saavutetaan siten, että tulokset eivät ole satunnaisia. Sisällönanalyyseissa tämä tarkoittaa sitä, että muuttujat koodataan saman säännön mukaan ja koodauksen onnistuminen tarkistetaan koodaamalla ristiin. Tutkimuksella on puolestaan korkea validiteetti silloin, kun tutkimustulokset kertovat asiasta, jota on lähdetty tutkimaan. Validiteettia tarkastellessa pohditaan, onko tutkimusaineistosta vedetyt johtopäätökset saatu aikaan tutkimuksen tekoa varten luoduilla indikaattoreilla, eli saadaanko metodin avulla selville niitä asioita, joita tutkimaan lähdettäessä kysyttiin.

Koska tutkimuksen aineistoa testataan melko väljien teemojen avulla eikä tarkkaan koodaukseen perustuen, tutkimuksen pätevyyttä on luonnollista mitata enemmän validiteettina kuin reliabiliteettina. Tutkimuksen validiteettia voi testata monin tavoin. Whitemoren ja kumppaneiden mukaan yksityiskohtaisen tutkimusmallin ja tutkimuskohteen valintaperusteiden esittäminen, ristiriitaisten tulosten tutkiminen ja analysoiminen, todisteiden esittäminen tulkintojen tueksi ja tutkimuksen tieteenteoreettisen suunnan esittäminen ovat kaikki tapoja osoittaa tutkimuksen validiteetti. (sit. Gray 2004) Analyysiosiosassa kaikkien tulkintojen tueksi esitetään suoria lainauksia Fiskin artikkeleista. Suurimpia johtopäätöksiä tuetaan useammalla esimerkillä tutkimuksen validiteetin lisäämiseksi.

Tutkimus pohtii myös Fiskin asemaa omassa ammattikunnassaan hänen toimintafilosofiansa ja artikkeleidensa kautta. Siksi on tärkeää, että tutkimuksesta käy selville tutkimusartikkeleiden sijainti *Independent*-lehden sivuilla, mikä kertoo osaltaan siitä, missä arvossa lehden johto piti Fiskin artikkeleita. Tutkimuksen validiteettia vahvistaa siis myös se, että aineistonkeräyksessä ei ole luotettu pelkästään internetiin ja lehden nettisivuilta saataviin tekstiversioihin: kansalliskirjaston arkistoista tallennetut näköissivut antavat tärkeää lisätietoa artikkeleiden sijainnista ja *Independentistä* julkaisu ympäristönä.

Tässä tutkimuksessa eettinen harkinta on pienemmässä osassa, koska tutkimuksen kohteena ovat artikkelit eivätkä ihmiset. Tutkimuskohteen tarkoituksenmukainen esittäminen, eli tässä tutkimuksessa suorat sitaatit alkuperäiskielellä, vähentää osaltaan mahdollisuutta väriin tulkintoihin ja käännösvirheisiin.

Tutkimuksen mahdollisena heikkoutena voidaan pitää lyhyttä tutkimusaikaväliä. Tutkimuksen metodologinen lähestymistapa kuitenkin pakottaa rajaamaan tutkittavien artikkeleiden määrää, koska tarkkaa ja täsmällistä laadullista analyysia on lähes mahdotonta tehdä suuremmalla artikkelimäärällä paisuttamatta tutkimusta väitöskirjan pituiseksi. Lisäksi edellä on jo perusteltu, miksi juuri kyseinen aikaväli ja tutkimusartikkelit valittiin. Joku voisi väittää, että tutkimuksen heikkous olisi tuloksien heikko yleistettävyyys. Tämä päätös tehtiin kuitenkin jo tutkimuslähtökohtia päätettäessä: tarkoitus ei alun perinkään ollut tutkia suuria määriä artikkeleita ja tehdä laaja-alaisia johtopäätöksiä sotajournalismin tilasta, vaan pureutua sotajournalistin ammatti-identiteetin kysymyksiin yhden journalistin työn kautta. Laadullisen tutkimuksen kohteeksi valittiin siis ilmiö, jota tutkittaessa yleistäminen ei ole ongelma. Alasuutarin sanoin olennaista tässä on ilmiön selittäminen ja ymmärrettäväksi tekeminen. (1999:237)

Tämä kappale on linjannut artikkeleiden analyysiin käytettävät työkalut ja tutkimusta ohjaavan metodologisen lähestymistavan. Näiden avulla seuraavassa kappaleessa selvitetään, miten Fiskin toimintafilosofia näkyy hänen artikkeleissaan ja miten se vertautuu yleiseen keskusteluun sotajournalismista. Kappaleen lopuksi on hyvä muistuttaa, että vaikka metodi on tutkimuksen tärkeä osa, joka auttaa löytämään aineistosta tutkimuksen kannalta olennaiset asiat, se ei pelasta tutkijaa itsenäiseltä tulkinnalta. Kuten Alasuutari huomauttaa, tutkijan tulee esittää loogisesti perusteltu ajatus siitä, mitä tutkimuksen perusteella voi tutkitusta asiasta väittää. Kommentissaan hän kiteyttää osuvasti sen, miten epävarmuus seuraa tutkijaa loppuun asti: ”Oma selitysmalli tulkittavan ilmiön luonteesta on perusteltava mahdollisimman hyvin, mutta samalla on hyvä muistaa, että se ei ole koskaan varmaa tietoa; korkeintaan se voi olla paras arvaus.” (1993:123)

5. Analyysi

5.1 Tutkimusartikkeleiden esittely

Robert Fisk kirjoitti tutkimusaikavälillä 44 artikkelia 29 päivän aikana. Ne ovat tyyliltään reportaaseja, joista osa on vahvasti kantaaottavia. Tutkimuksen ulkopuolelle rajattiin muutama artikkeli, jotka Fisk kirjoitti yhteistyössä jonkun muun toimittajan kanssa. Suurimassa osassa (37) Fiskin artikkeleita kirjoituksen yhteyteen on liitetty Fiskin kuva, jonka alle on kirjoitettu hänen nimensä isoilla kirjaimilla. Tämä ehkä viittaa Fiskin juttujen kommentaarimaiseen luonteeseen, tosin pääosa jutuista ei ilmestynyt ”analyysi”, ”mielipide” tai ”kommentti” -otsikoiden alla. Huomionarvoista on, että vain neljä Fiskin artikkeleista ilmestyi lehden varsinaisilla mielipidesivuilla. Fiskin asemasta lehdessä ja ehkä myös hänen yleisestä tunnettuudestaan kertoo se, että *Independent* ei koe tarpeelliseksi kirjoittaa juttujen yhteyteen selvennystä siitä, kuka Robert Fisk on ja mikä hänen roolinsa on lehden sotautisoinnissa. Alla on esitetty Fiskin juttujen sijainti *Independent*-lehdessä tutkimusaikavälillä:

Sivunumero	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	op
20.3.2003	x														
21.3.2003	x				x										
22.3.2003	x				x										
23.3.2003	x														
24.3.2003	x	x													
25.3.2003								x							x
26.3.2003				x											
27.3.2003	x														
28.3.2003						x									
29.3.2003					x										
30.3.2003	x														
31.3.2003	x									x					
1.4.2003								x							x
2.4.2003	x							x	x						
3.4.2003	x		x												
4.4.2003										x					x
5.4.2003			x												
6.4.2003	x		x												
7.4.2003					x	x									
8.4.2003	x			x											
9.4.2003	x			x											
10.4.2003		x	x									x			
11.4.2003	x				x										
12.4.2003	x		x					x							x
13.4.2003	x	x													
14.4.2003					x			x							
15.4.2003	x							x							
16.4.2003															
17.4.2003								x	x						

Taulukko: Robert Fiskin juttujen sijainti *Independent*issä aikavälillä 20.3.-17.2003.

Fiskin juttujen sijoittelu lehdessä puoltaa käsitystä hänen erityisasemastaan *Independentin* ulkomaantoimituksessa. 29 päivästä 17:nä Fiskin juttu oli etusivulla välillä yksin, välillä uutisen kainalona. Juttujen määrä kertoo raportoinnin intensiivisyydestä sodan ensimmäisen kuukauden aikana. Fiskin usein intohimoisesti kirjoitettujen artikkeleiden vahva priorisointi kertoo myös *Independentin* Irak-uutisoinnin kantaaottavasta linjasta ja todistaa Fiskin todella olevan lehden hermopääte Lähi-idässä. Fiskin juttujen priorisointi aikana, jolloin eri mediat kilpailivat kiivaasti Irak-uutisoinnissa, heijastaa lehden ulkomaantoimituksen luottoa Lähi-idän-kirjeenvaihtajaansa.

Independentin Irakin sodan ensimmäisen kuukauden runsas Irak-uutisointi julkaistiin ”the Iraq Conflict” -tunnusbannerin alla. Irak-sivujen layout pysyy samanlaisena koko tutkimusaikavälin ajan. *The Sunday Independent* poikkeaa rakenteeltaan viikon muista lehdistä. Jutuissa panostetaan analyysiin, ja sivumäärä nousee. Ensimmäisenä sunnuntaina Irakia käsittelee 16 sivua, toisena 17 sivua, kolmantena 14 sivua ja neljäntenä 13 sivua. Myös layout on sunnuntain lehdissä erilainen. Analyyttiseen fokukseen sopien lehden jutut on sijoitettu eri teemojen alle. Sivujen bannereissa luki ”The Campaign”, ”The toll”, ”Front lines”, ”Strategy”, ”Protests”, ”The Home front”, ”Public Opinion”, ”Battle of Baghdad”, ” ’Friendly Fire’ ”, ”Chaos”, ”Banned Weapons”, ”Restoring Order”, ”Diplomacy”, ”The Lost”, ”Legacy”, ”Controversy”, ”Focus”, ”Iraq Aftermath”, ”Law and Order”, ”Power Struggle” ja ”Investigation”. Bannereista on luettavissa sodan ensimmäisen kuukauden eri käänteet, jotka lehden toimitus koki analyysin ja uutisoinnin arvoisiksi sunnuntainumeroissaan.

Fiskin artikkeleita Irakin sodasta voisi kuvailla analyttisiksi reportaaseiksi. Suurimmassa osassa artikkeleita Fisk kiertää ympäri Bagdadia ja kirjoittaa näkemästään, kuulemastaan ja kokemastaan. Juttujensa lähteinä Fisk käyttää tavallisia irakilaisia, mutta myös politiikka kulkee jutuissa mukana. Fiskin osallistuu irakilaishallinnon tiedotustilaisuuksiin, mutta käyttää ministerilähteitä ennemminkin analyysinsä referenssilähteinä, kuin juttujensa auktoriteetteina. Hän yhdistää artikkeleissaan sodan kuvauksen, uhrien kokemukset ja terävän, piikittävän poliittisen analyysin. Jutuille on tyypillistä reportterin vahva läsnäolo ja pohtiva, kysymyksiä esittävä kerronta. Fisk aloittaa useimmiten vahvalla kuvauksella kokemastaan tapahtumasta – sodan uhrien kärsimyksestä, pommitusten käsittämättömästä voimakkuudesta, irakilaisministerin uhmakkaasta tiedotustilaisuudesta tai ryöstelijöiden ja tuhopolttajien tavasta toimia Irakissa. Kuvauksen keskellä

Fisk pysähtyy miettimään tapahtumien syitä ja seurauksia, useimmiten irakilaisten näkökulmasta: ”kysymys kaikkien irakilaisten mielessä”, ”en voinut olla miettimättä” tai ”kysyin itseltäni” ovat Fiskmäisiä tapoja vaihtaa sävyä reportaasista analyysiin keskellä artikkelia.

Fisk tuo politiikan ruohonjuuritasolle rinnastaen Bushin ja Blairin lausunnot, väitteet ja sodan iskulauseet ja tapaamiensa irakilaisten kokemukset ja pelot. Fiskin omat, välillä raivokkaatkin reaktiot tulevat esiin erityisesti, kun hän kuvaa viattomien kärsimystä sodan keskellä. Muun muassa Fiskin tunnereaktioita ja niiden oikeutusta käsitellään lähemmin Objektiivisuuden rajat -kappaleessa.

Fiskin edellä kuvattu Raportointia kärsivän rinnalla -toimintafilosofia näkyy lähes jokaisessa artikkelissa. Hän kertoo asioista kansalaislähtöisesti ja antaa sodan kärsimyksille nimet ja kasvot. Hän kuvaa pommi-iskujen seurauksia graafisen yksityiskohtaisesti lukijoitaan säästämättä. Fiskin tapaa käsitellä sotaa, kertoa uhrien tarinoita ja reportterin tällä tavalla käyttämää valtaa käsitellään Sodan kuva -kappaleessa.

Fiskin raportointi on myös ajallisesti moniulotteista. Hän saattaa samassa artikkelissa viitata vastaaviin tapahtumiin historiassa, analysoida nykytilannetta ja ennustaa välillä varsin rohkeastikin, mihin tilanne saattaa johtaa. Fiskin vahva historiantuntemus tuo artikkeleihin syvyyttä ja kontekstia ja valottaa parhaimmillaan tapahtumien taustalla olevia syy-seuraus-suhteita. Lähi-idän analyysi -kappaleessa pohditaan, miten tehokasta Fiskin analyysi on, eli miten hän ottaa mukaan historian tapahtumat ja miten tehokkaasti hän argumentoi tekemiensä syytösten tueksi.

Havainnollisuuden vuoksi alla analysoituihin artikkeleihin viitataan numeroin. Tutkimusartikkelit löytyvät numerojärjestyksessä liitteestä 1.

5.2 Objektiivisuuden rajat

Kun tutkitaan Robert Fiskin kaltaista värikästä, kommentaattorin asemassa olevaa kirjoittajaa, keinot objektiivisuuden testaamiseen pitää olla väljemmät kuin kovia uutisia tutkittaessa. Kuten edellä on todettu, Fisk sotii toimintafilosofiallaan monia perinteisen objektiivisuuden kultaisia sääntöjä vastaan: hän sekoittaa mielipiteellisyyttä ja analyysiä myös uutisjuttuihinsa, pitää ”50-50 -

journalismia” mahdollomana toteuttaa sotatilanteessa ja on sitä mieltä, että paikanpäällä oleva journalisti on juttujen tärkein auktoriteetti. Vaikka Fisk kiukustuu, provosoi ja osoittaa syyllisiä sormella, hän tekee nämä asiat argumentoiden kantojensa puolesta, perustellen ja pohtien. Fisk käsittelee jutuissaan oletuksia, jopa huhujakin, mutta kertoo lukijalle tiedonhaun konteksteista, lähteiden luotettavuudesta ja raportoinnin olosuhteista Bagdadissa. Tätä läpinäkyvyyttä tutkimalla päästää kiinni objektiivisuuden rajoihin Fiskin kirjoittamissa artikkeleissa.

Fisk kuljettaa lukijaa mukanaan Bagdadissa varmaäänisen minäkertojan avulla. Kun Fisk lausuu väitteen asioiden tilasta Bagdadissa, hän säästää väitettä korostamalla, miten näki tai kuuli asioiden tapahtuvan. Monesti hän kertoo lukijalle liikkeistään Bagdadissa ja sen ympärillä. Esimerkiksi sodan 20. päivänä Fisk tekee ”merkittävän paljastuksen” ajelemalla ympäri Bagdadia:

”While American fighter-bombers criss-crossed the sky, while the ground shook to the sound of exploding ordnance, while the American tanks now stood above Tigris, vast areas of Baghdad – astonishing when you consider the American claim to be ”in the heart” of the city – remain under Saddam Hussein’s control.” (30)

Kun amerikkalaiset ovat vallanneet Bagdadin ja kaataneet Saddam Husseinia esittävän patsaan, Bagdad suistuu muutamissa päivissä ryöstelijöiden ja tuhopolttajien aiheuttamaan kaaokseen. Fisk kiertää museoita, joissa korvaamattomat historialliset kokoelmat ovat murskana lattialla. Jälleen kiertelemällä ja havainnoimalla, sekä omaan kokemukseensa nojautuen Fisk tekee synkän arvion kaupungin tulevaisuudesta.

”Yesterday evening, I drove through the city for more than an hour. Hundreds of streets are now barricaded off with breeze blocks, burnt cars and tree trunks, watched over by armed men who are ready to kill strangers who threaten their homes or shops. Which is just how the civil war began in Beirut in 1975.” (39)

Kun pohtii Fiskin lähteiden käyttöä, pitää ottaa huomioon olosuhteet Bagdadissa. Suurimman osan sodan ensimmäisestä kuukaudesta länsimaiset toimittajat ovat jumissa Bagdadissa. Fisk kertoo irakilaisien syyttämien öljypalojen haittaavan pahasti näkyvyyttä. Fiskin tehtävä on olla *Independentin* ”mies kentällä” sekä käydä irakilaisministerien tiedotustilaisuuksissa. Monesti Fisk huomauttaa, ettei hänellä ole mahdollisuuksia tarkistaa käyttämiään lähteitä. Fisk osoittaa epäilynsä lausuntojen todenperäisyydestä usein tokaisemalla ”..., so they claimed” tai ”..., the authorities

insisted” (9). Välillä hän sanoo suoraan, ettei usko kuulemiaan väitteitä. Sodan ensimmäisellä viikolla irakilaishallinto väittää irakilaisten ampuneen alas useita viholliskoneita:

”Then there came a familiar part of every Arab war: the claim of planes shot down...As reporters like to say, there was no “independent confirmation” of these claims.”(7)

Samalla tavalla Fisk muistuttaa kummankin sotivan osapuolen sotilasmenetyksiä ja muita virallisia lausuntoja punnitessaan, että lähteiden sanomisia on mahdoton tarkistaa. Huhtikuun ensimmäisenä päivänä Irakin viestintäministeri väittää, että brittisotilaat ovat tuhonneet vedenpuhdistuslaitoksen, joka tuottaa vettä 1,3 miljoonalle irakilaiselle sekä varaston, jossa oli 75,000 tonnia ruokaa.

”There was no way of checking these statements. Nor, of course, was there any way of confirming his other claims for the past 36 hours: 13 American tanks, eight armoured personnel carriers, six armoured vehicles, four Apache helicopters and a number of pilotless reconnaissance drones destroyed.” (18)

Fisk on tarkkana myös käyttäessään tavallisia irakilaisia lähteinä. Hän kuvaa tunnelmia Bagdadissa usein tavallisen kaduntallaajan näkökulmasta värittäen kertomaansa tämän kommentein. Fiskin selville saamat asiat olivat usein negatiivisia hyökkäävän osapuolen kannalta: irakilaisia pelotti maan kohtalo hyökkäyksen jälkeen. Monet ihmiset huusivat vihaisina Fiskille haluavansa amerikkalaisten ja britannialaisten lähtevän Irakista. Näissä tilanteissa Fisk usein toteaa, ettei lähdeitä valvo hallinnon edustaja. Irakin hallinnolle kaikki negatiivinen julkisuus hyökkääviä maita kohtaan oli näet vain positiivista. Näillä maininnoilla Fisk pyrkii osoittamaan, että sai lausunnot Irakin hallinnosta riippumattomista lähteistä ja heijasteli näin irakilaisten ”todellisia” tunteja. Huhtikuun alussa Fisk kirjoitti kummitusmaisen rauhallisesta tunnelmasta ennen amerikkalaisten hyökkäystä Bagdadiin. Fiskin mukaan tavalliset irakilaiset vastustivat tulevaa, vääjäämätöntä poliittista muutosta kaupungissa.

”But still there was that remorseful, illusionary refusal among ordinary folk to accept the profound, military, and thus political, changes being prepared for Baghdad. In Mansour, shopkeepers put the stories of America’s approach – evident from the rumble of shellfire at the city limits – down to “foreign lies”, this from a seller of pistachio nuts who was not being monitored by any government minder.” (24)

Vaikka edellisen kaltaisia mainintoja on jutuissa useita, olivat hallinnon vahdit (*engl. minders*) reporterien jatkuva riesa Bagdadissa. Kirjassaan Fisk kertoo, miten heidät sai karistettua kannoilta

muutamalla sadalla dollarilla. Irakin korruptoituneesta hallinnosta kertoo se, että sodan edetessä hallinnolle työskennelleet vahdit työskentelivät pian televisioyhtiöille ja muille median edustajille. Bagdadin valloituksen jälkeen Fisk huomaisi heidän olevan Yhdysvaltain armeijan palveluksessa. (2006:1159)

Fisk taustoittaa artikkeleissaan jatkuvasti havainnoinnin olosuhteita. Usein raportoinnista paistaa toimittajan rajallisuus ja sotatilanteen kaaosmaisuus. Välillä tarkkasilmäinenkin toimittaja sekoaa laskuissa pitäessään lukua toinen toistaan muistuttavista tapahtumista.

”All day, the air raids continued. It gets confusing, amid the dust and smoke, all these new targets and new pockets of ruination. Was the grey-powdered rubble in Karada a building yesterday, or was it struck last week?” (25)

Fisk käyttää suuren osan kapasiteetistaan ilmaiskujen oikeutuksen tutkimiseen, koska hän näkee kerta toisensa jälkeen, miten pommit tappavat siviiliuhreja. Muutamaan otteeseen Fisk löytää ohjuksen jäänteet maasta ja kertoo niissä olevan länsimaisin kirjaimin kirjoitetut koodit, mikä viittaa länsimaiseen koneeseen. Hän käyttää todisteinaan myös silminnäkiäjöiden ja muiden journalistien tekemiä havaintoja ja viittaa amerikkalaisten ilmatilan ylivoimaiseen hallintaan Bagdadissa. Fisk myöntää kuitenkin avoimesti havainnointikykynsä rajallisuuden Bagdadissa:

”Plane spotting has become an all-embracing part of life in Baghdad. And to the reader who thoughtfully asked last week if I could see with my own eyes the American aircraft over the city, I have to say that in at least 65 raids by aircraft, I have not – despite my tiger-like eyes – actually seen one plane. I hear them, especially at night, but they are flying at supersonic speed; during the day, they are usually above the clouds of black smoke that wash over the city.” (15)

Pommitusten tuhoja tutkiessaan Fisk etsii tapahtumapaikoilta sotilastukikohtia, jotka paremmin selittäisivät, miksi iskuissa kuoli siviilejä. Eräässä jutussa Fisk kuvailee rypälepommien aiheuttamia tuhoja ja myöntää, ettei pysty millään varmistamaan, onko alueella tukikohtaa, vaikka alueella asuvat irakilaiset väittävät kivenkovaan, ettei ole. Hän kuitenkin muistuttaa, että Geneven sopimukset vaativat siviilien suojelua, vaikka siviilit olisivat sotilaiden seassa. Hän ottaa myös huomioon, miten irakilaishallinto hyötyy siviiliuhreista kertovista uutisista:

”The Iraqi authorities, of course, were all too ready to allow us journalists to access these patients. But there was no way these children and often uneducated parents could manufacture their stories of

tragedy and pain. Nor could the Iraqis have faked the scene in Nadr village where the remains of the tiny bomblets littered in the ground beside the scorch marks.” (22)

Fiskille on ominaista ottaa mukaan pohdintaansa kaikki mahdollinen tieto, mitä hän on kuullut tai nähnyt, myös huhut. Hän ei heittele tietoja juttuun holtittomasti, vaan jää usein pohtimaan niiden todenmukaisuutta. Monesti Fiskin ainoa mahdollisuus on peilata kuulemaansa omiin kokemuksiinsa ja näkemyksiinsä asiasta. Näin korostuu hänen vahva näkemyksensä toimittajasta itsestään auktoriteettina.

“Baghdad is also a city of rumours, sometimes confirmed, often tantalisingly obscure. The Iraqi army has announced the arrival of Arab volunteers “seeking heaven”, who have arrived from every Middle Eastern country to fight for Iraq. I would have doubted all this had I not met on Saturday three serious young men, all wearing leather jackets and khaki trousers and black berets who informed me, seriously and with the sincerity of youth, that they intended to fight and if necessary die in Iraq. One was Palestinian, the other two Syrian... ” (17)

Fiskin tapa käyttää koko tietopohjaansa kirjoittamisen välineenä korostaa, miten Fisk käsittää roolinsa paikan päällä olevana toimittajana: lehden hermopäätteenä hänen tehtävänsä on kertoa ja analysoida lukijoille mahdollisimman aukottomasti, mitä Bagdadissa tapahtuu, miten irakilaiset tilanteeseen reagoivat ja mikä “todellinen” sotatilanne on. Moni saattaa kavahtaa Fiskin rohkeata tapaa spekuloida ja käyttää huhujakin analyysinsä materiaalina. Fiskin tavassa kirjoittaa näkyy hänen omistautuneisuutensa ”totuudelle” niin kuin hän sen käsittää, ja velvollisuudelle kertoa se lukijoilleen. Marraskuun puolivälissä vuonna 2002 Fisk sai tehtävän kirjoittaa Osama bin Ladenista sen jälkeen, kun arabialainen al-Jazeera-televisiokanava julkaisi nauhan, jossa bin Laden osoitti olevansa elossa amerikkalaisten ajojahdista huolimatta. Fiskin kommentit valottavat hänen vannoutuneisuuttaan kertoa tietämistään asioista lukijoilleen. Vaikka hän ei pysty vahvistamaan kaikkia kirjoittamiaan asioita, hän viittaa kirjoittamaansa ”totuuden kertomisena”:

”Writing about bin Laden now is one of the most difficult journalistic tasks on earth. I have to say what I know. I have to say what I think must be true ... My story moves deeper into questions. Why? What for? Why now? It requires a new, harsh way of writing to tell the truth, the use of brackets and colons. Knowledge and suspicion, probability and speculation, keep grinding up against each other.” (Fisk 2006: 1119-1120)

Kirjoitustavallaan Fisk osoittaa suurta luottoa lukijan älykkyyteen ja harkintakykyyn. Hänen pohtivassa kirjoitustyyliinsä näkyy edellä mainittu ajatus siitä, että Fiskin mielestä juttu pitää

kirjoittaa kuin kirje hyvälle ystävälle. Hän haluaa ”ystävänsä” tietävän tarkalleen, miten asiat ovat spekulaatioita, huhuja ja mahdollisesti epärehellisiä virallisia lausuntoja myöten. Välillä Fisk sanoo ääneen jättävänsä ”lopullisen tuomion” tekemisen lukijalle. Bagdadin taistelujen kiristyessä kaupunki on täynnä veristen yhteenottojen jälkiä.

”...the Iraqi army and the Pentagon did their best to cloak this little killing field with lies. Two thousand Iraqis killed, crowed the Pentagon. Fifty Americans killed, boasted the Iraqis, rather more modestly. Both sides admitted “casualties” and it must be for the reader to judge what these might have been.” (26)

Haastattelussa Fisk kritisoi erityisesti amerikkalaisjournalisteja siitä, etteivät he luota itseensä tapahtumien todistajana ja juttujensa lähteenä, vaan lainaavat jutuissaan Lähi-itään keskittyviä tutkijoita tai erilaisten ajatushautomoiden edustajia. ”Amerikkalaisjournalistien kanssa on erittäin kiinnostavaa keskustella, koska he tietävät paljon. Mutta kun luen mitä he kirjoittavat, se on roskaa!” (Fisk 2009a) Hän kertoo esimerkin kollegastaan *Independentissä*, joka oli seurannut erästä taistelua Bagdadissa Irakin sodan aikaan ja nähnyt amerikkalaisjournalistin soittavan satelliittipuhelimella läheiseltä parvekkeelta. Myöhemmin Fiskin kollega oli mennyt kysymään toimittajalta, minkä skuupin vuoksi tämä saattoi itsensä tuolla tavalla hengenvaaraan. Toimittaja oli kertonut soittaneensa amerikkalaisasiantuntijalle Washingtoniin kysyäkseen tämän mielipidettä Bagdadin taistelusta, jota hän itse seurasi paikanpäällä. ”Tämä on journalismin kuolema”, Fisk toteaa kerrottuaan esimerkin. (mt.)

Kun pohditaan toimittajan mahdollisuuksia olla itse juttunsa lähteenä ja auktoriteettina, täytyy ottaa huomioon toimittajan tietopohja ja valmiudet suoriutua tehtävästä. Lienee selvää, että hyvin harvalla Irakin sodasta raportoineella toimittajalla on samanlaiset valmiudet analysoida tilannetta Bagdadissa ja kommentoida näkemäänsä kuin Robert Fiskillä. Hänen on vankan kokemuspohjansa turvin helppo esittää yllä olevan kaltaista kritiikkiä. Toki paikanpäällä olevan journalistin toivoisi dokumentoivan mahdollisimman elävästi ja kattavasti, mitä kentällä tapahtuu. Mutta kun puhutaan analyysista, tulkinnoista ja syy-seuraus-suhteista, journalistin tulee harkita tarkkaan, kuka on oikea henkilö toimimaan jutun auktoriteettina. Ideaalitapauksessa toimittajalla on kompetenssia kommentoida ja taustoittaa näkemäänsä kattavasti. Sotatilanteeseen kotimaastaan lähetetyillä toimittajilla tilanne on usein toinen. Jokainen varmasti valmistautuu ja ottaa selvää kohdemaasta, mutta aikaa on rajallisesti ja kirjatieto on kaukana pääomasta, joka omaksutaan Lähi-idän

kulttuurien keskellä eläen. Jos yllä oleva toimittaja ei ollut varma, mitä hän taistelusta ajattelee, ehkä oli oikein pyytää asiasta kommentti tutkijalta, joka on perehtynyt alueen kulttuuriin, historiaan ja politiikkaan syvemmin. Fiskin kritisoimien amerikkalaisjournalistien ulosantiin vaikuttaa varmasti myös edellä käsitelty amerikkalaisten objektiivisuuskäsitysten kulttuuri, joka ei anna toimittajille samanlaisia vapauksia käyttää omaa ääntään kuin eurooppalaiset suuntaukset.

Klassinen tapa tarkastella toimittajan sotautisoinnin objektiivisuutta on ns. ”toiseuttamisen” tutkiminen. Tavallisesti tutkitaan, onko kirjoituksissa ”me” ja ”he” -asettelua, suhtautuuko toimittaja positiivisemmin toiseen sotivista osapuolista ja niin edelleen. Fiskin artikkeleissa toiseuttaminen kääntyy kiinnostavasti pääläelleen. Hän kyllä käyttää artikkeleissaan ”me”-muotoa, mutta ei kotijoukkoja ihannoivalla tavalla, vaan osoittaen lukijoille, miten ”meidän brittiläisten tai amerikkalaisten” ratkaisut vaikuttavat irakiläisten elämään. Hyvä esimerkki on artikkeli otsikolla *“This is the reality of war: We bomb, they suffer”* (6), missä Fisk kirjoittaa, että sodassa on lopulta kyse kärsimyksestä.

On selvää, että Fiskin mielestä ainoa oikea paikka sodan raportointiin hänelle on ”vihollislinjan” takaa, sodassa kärsivien näkökulmasta. Itsenäinen raportointi on Fiskille selvä ylpeydenaihe. Kirjassaan hän huomauttaa, miten hän on aina pyrkinyt etulinjan toiselle puolelle tekemään raporttia: irakiläisten puolelta iranilaisten puolelle ja toisinpäin vuosien 1980-88 Iranin ja Irakin välisessä sodassa, tavallisten irakiläisten ympyröihin vuoden 2003 Irakin sodassa. Fiskin kommentteista paistaa kiinnostus sodan ”toiseen”:

I have always been fascinated by “the other side”, by how the losers thought and fought and – occasionally – turned out not to be the losers after all. (2006:1128)

Onko Fisk sitten puolueellinen kirjoittaessaan sodasta tavallisten irakiläisten näkökulmasta? Lähi-idän analyysi -kappaleessa tulemme näkemään, että Fiskin artikkeleissa sekä Irakin hallinto että Bush ja Blair saavat kumpikin tasaisen vyöryn kritiikkiä lausunnoistaan ja toiminnastaan sotatilanteessa. Jos halutaan puhua tietyn ”puolen” valinnasta, Fiskin tapauksessa se olisi sotatilanteessa kärsivät, viattomat siviiliuhrit. Vaikka Fisk ei näekään itseään neutraalina sivusta seuraajana, hänestä intohimoinen raportoiminen siviiliuhreista ei sinänsä ole puolen valitsemista, ”puolueellisuutta”.

"I'm not taking sides. I'm as sympathetic to the Israeli child whose being blown up to pieces by a Palestinian suicide bomber as I am to a child that has been blown to pieces by [an Israeli] tank shell. That's not taking sides." (Fisk 2009a)

Objektiivisuutta tutkiessa pohditaan usein myös sitä, pystyykö toimittaja pitämään omat tunteensa sivussa raportoinnissaan. Jo taustakappaleessa käy ilmi, että Fiskin mielestä toimittajan järkytys sodan julmuuksia kohtaan tulee näkyä artikkeleissa. Kuten arvata saattaa, Fiskin tunteet ryöpsähtelevät kirjoituksessa nimenomaan sodan viattomien siviiliuhrien kärsimyksen äärellä. Maaliskuun lopulla kaksi amerikkalaisohjusta tekee julmaa jälkeä Bagdadin ruuhkaisella Abu Taleb-kadulla.

"It was an outrage, an obscenity. The severed hand on the metal door, the swamp of blood and mud across the road, the human brains inside a garage, the incinerated, skeletal remains of an Iraqi mother and her three small children in their still-smouldering car... who dares, I ask myself, to call this collateral damage?" (12)

Fiskin mielestä moraalinen raivo ja ideologiset impulssit eivät saa vaikuttaa journalismiin, mutta hän kuitenkin huomauttaa, ettei journalisti voi raportoida sodan uhreista samalla tavalla kuin esimerkiksi luonnonkatastrofeista. Hän vastustaa journalistisia ristiretkiä mutta on sitä mieltä, että journalistin tulee ilmaista järkytyksensä viattomien kärsimyksen äärellä. Näiden kommenttien perusteella voi ehkä päätellä, että Fisk tunnustaa Bellin peräänkuuluttaman journalistin moraalisen vastuun. Kuten edellä todettiin, Fiskin mielestä sotien konkreettisista seurauksista tulee kertoa, jotta ihmiset ymmärtävät, mistä sodassa on kysymys.

Sitoutuvaa journalismia käsiteltäessä keskusteltiin myös sen vaaroista, äärimmillään journalistisista ristiretkistä toimittajien hyväksi katsomien päämäärien saavuttamiseksi. Journalismin historiassa on nähty myös toimittajan konkreettista puuttumista asioiden kulkuun sodassa, esimerkiksi loukkaantuneiden viemistä sairaalaan. Tästä näkökulmasta katsottuna Fisk pysyy kohteistaan etäällä. Hän on näkemästään aidosti järkyttynyt, mutta pitää kiinni roolistaan tapahtumien itsenäisenä dokumentoijana. Bagdadin valloittamisen jälkeen, varastelun ja tuhopolttajien murskatessa ministeriöitä kaupungin korvaamatonta historiallista perintöä kymmenissä eri museoissa, Fisk yrittää kuitenkin joitain kertoja vaikuttaa tapahtumien kulkuun. Ryöstelijöiden vallatessa ministeriöitä, suurlähetystöjä ja sairaaloita, Fisk lähestyy amerikkalaissotilasta asiasta.

"I briefly mentioned the extent of anarchy to a US Marine officer who promised to tell his colonel about it. When I saw him later, he said he'd seen the colonel – but hadn't had time to mention the looting and the burning." (36)

Fiskin järkytys kasvaa, kun ryöstelijät ja tuhopolttajat iskevät Bagdadin kirjastoihin. Hän yrittää ottaa alle 10-vuotiaalta pojalta kirjan Islamin laeista ja poimii käsiinsä jäänteitä kallisarvoisista historiallisista dokumenteista Bagdadin palaneen kansallisarkiston raunioilta. Hän yrittää saada amerikkalaiset estämään Koraanisen kirjaston palamisen.

"When I caught sight of the Koranic library burning flames 100 feet high were bursting from the windows I raced to the offices of occupying power, the US Marines' Civil Affairs Bureau. An officer shouted to a colleague that "this guy says some biblical [sic] library is on fire". I gave the map location, the precise name in Arabic and English. I said that the smoke can be seen from three miles away and it would take only five minutes to drive there. Half an hour later, there wasn't an American at the scene and the flames were shooting 200 feet into the air." (42)

Toki yllä kuvatut toimet voidaan nähdä myös toimittajan tiedonhakuna. Amerikkalaisten reaktiot Fiskin pelastusyrityksiin toimivat oivana todistusaineistona siitä, etteivät kaupungin valloittaneet sotilaat tehneet elettäkään Bagdadin kulttuuriperinnön pelastamiseksi. Poimimalla dokumentteja talteen ja kertomalla niiden sisällöstä Fisk valottaa tuhojen laajuutta ja peruuttamattomuutta. Lienee kuitenkin selvää, että historiamiehenä tunnettu Fisk yritti raportointinsa ohessa epätoivoisesti pelastaa edes joitain palavista dokumenteista. Kirjassaan hän mainitsee, että *Independent* on toimittanut Fiskin poimiman kansion Saudi-Arabian historiaan liittyviä kirjeitä ja oikeudenkäyntidokumentteja Hashemiten kuninkaalliseen arkistoon Ammaniin. (2006:1226)

Irakin sodan jälkeen Fisk pohtii myös omia epävarmuuksiaan Bagdadin-raportoinnissa. Yleensä niin varmallalla äänellä analysoiva konkari nostaa kirjassaan esiin epäröimänsä kohdan eräästä sodan aikana kirjoittamastaan artikkelista. Siinä hän kirjoittaa, että harva irakilainen epäilee, etteivätkö amerikkalaiset pystyisi valtaamaan Irakia ja hallitsemaan sitä sotalaiein. Fisk kuitenkin pohtii, alistuisivatko irakilaiset moiseen hallintoon. Jos irakilaiset eivät nouse kapinaan, kuten Bush ja Blair Fiskin mukaan toivovat, hän analysoi sotatilanteen olevan nationalistinen sota imperialistista valtaa vastaan. Kappaleen loppuun hän kirjoittaa:

"Without Iraqi support, how can General Franks run a military dictatorship or find Iraqis willing to serve him or run the oilfields? The Americans can win the war. But if their project fails they will have lost." (19)

Fisk lukee kirjoittamaansa kappaletta hämmennyksen vallassa. Se on julkaistu *Independentissä* toinen päivä huhtikuuta 2003, mutta Fisk ei muista kirjoittaneensa sitä. Hänen kommenteistaan paistaa epävarmuus kyseisestä analyysistä, mikä on Fiskin tapauksessa harvinaista. "Ehkä itsemurhapommi oli tönäissyt reporterin kättäni, ehkä se 'martyyriuden' retoriikka" (2006:1184), Fisk pohtii kirjassaan ilmeisesti viitaten maaliskuun lopulla tapahtuneeseen irakilaisen tekemään itsemurhaiskuun. Isku oli sodan ensimmäinen ja sen myötä Irakin varapresidentti uhkasi, että tuhannet arabivapaaehtoiset tulevat jatkamaan näitä "martyyrioperaatioita" (16). Fisk ei kuitenkaan ota kantaa siihen, mikä analyysissa on tarkalleen ottaen vialla. Fiskin epäröimä kohta on luultavasti yllä suoraan siteerattu – että hän vihjaa amerikkalaisten haluavan perustaa sotilasdiktatuurin Irakiin – koska moinen väite ei toistu muualla Fiskin artikkeleissa. Ehkäpä tämä ennuste on rohkeista otteista tunnetun Fiskinkin mielestä yliampuva. Lyhyen pohdinnan päätteeksi Fisk muistuttaa sodan olosuhteista, ikään kuin niiden avulla perustellen, että konkarikin voi erehtyä.

"War produces infinite fatigue. All day we would travel and write and try to stay alive and then at night, curled up in our beds in the Palestine Hotel in the belief – vain as it was to turn out – that this guaranteed our safety, we would lie awake as giant explosions tore across the city. War is also about insomnia. (2006:1184)

Yllä olevaa epävarmuutta pohtiessa pitää muistaa, että Fisk kirjoitti tutkimusaikavälillä kunnioitettavalla tahdilla 44 artikkelia 29 päivässä. Hän oli aamusta iltaan menossa dokumentoiden ympärillä tapahtuvia asioita ja nukkui keskimäärin kuusi tuntia yössä. Kirjoittaminen vaarallisissa, fyysisesti ja henkisesti kuluttavissa olosuhteissa on konkarillekin haastavaa. Ajatukset pitää pystyä pitämään kasassa tilanteessa kuin tilanteessa, eikä ajatuksien täydelliseen jäsentämiseen välttämättä ollut aikaa. Fisk näki ja koki Irakissa vääryyksiä ja näki tehtävänään kertoa kaikesta näkemästään lukijoilleen. Fiskin haastattelussa kertoma kuvaus sodasta raportoivan toimittajan arjesta valottaa vaativia olosuhteita ja Fiskin järkähtämätöntä luottoa itseensä tapahtumien todistajana.

"When you're doing a war, covering a major crisis like Iraq...if you do your job properly, you're out on the streets, out in the open and you take the dangers with the people and you go into hospitals...then you've got to get back and put it into the best possible prose you can, punch over

everything you've seen: 'this is what I saw, if you don't like it, fuck you, but that's it!' Then you sleep for six hours and you get up and start work again." (Fisk 2009a)

Miten oikeutettu, objektiivinen ja läpinäkyvä Fiskin kerrontatapa lopulta on? Näitä asioita pohdittaessa tulee ottaa huomioon olosuhteet Bagdadissa, jotka Fisk uskollisesti artikkeleissaan dokumentoi. Jos hän käyttäisi pelkästään täysin varmaa faktatietoa, anti jäisi laihaksi. Suuri osa Fiskin lainaamien ihmisten lausunnoista, niin hallinnon edustajien kuin tavallisten irakilaisienkin, on mahdoton tarkistaa. Niiden ympärille tarvitaan kontekstia, jota Fisk luo kertomalla haastattelujen olosuhteista, viittaamalla historiaan ja kertomalla sen, mitä itse kokemuspohjaansa nojaten arvelee. Ilman Bagdadissa liikkuvia huhuja artikkelien tietynlainen viihteellisyys ja seikkailunomaisuus kärsisivät. Fiskin kertomat huhut, joiden hän korostaa olevan huhuja, paljastavat jotain kaupungin yleisestä ilmapiiristä, jota Fisk lähetettiin Bagdadiin dokumentoimaan.

Kaikesta huolimatta Fiskin analysoiva, spekulatiivinen ja rohkea tyyli ei sovi oppikirjaesimerkiksi sotaraportoinnista. Fisk vetää johtopäätöksiä, tekee tulkintoja ja analysoi kokemuksella, joka on kehittynyt yli 30 Lähi-idän vuoden aikana. Kokemattomamman reportterin tapauksessa arviot saattaisivat mennä pahasti metsään ja raportointi olisi harhaanjohtavaa, vastuutontakin. Fiskin artikkeleita pitää myös lukea *Independentin* viitekehys muistaen. Fiskin juttujen lisäksi lehden lukijalla oli tutkimusaikana joka päivä keskimäärin kymmenen muuta sivua luettavaa Irakin sodasta, sodan strategioista, sotivien osapuolten lausunnoista, muiden reportterien näkemyksistä ja sodan kulusta yleensä. Vaikka Fiskin jutut nostettiin monesti lehdessä näkyvälle paikalle, ne eivät suinkaan edustaneet ainoaa näkemystä sodasta. Lisäksi nykymedian seuraajilla oli internetin välityksellä pääsy medialähteisiin ympäri maailman.

5.3 Sodan kuva

"I don't believe in just wars. When you see the dead, you don't believe in them."

Fiskin tokaisu haastattelussa kiteyttää, miksi hän kirjoittaa sodan uhrien kärsimyksistä graafisen yksityiskohtaisesti. Fiskin filosofian mukaan lukijoiden täytyy ymmärtää seuraamansa sodan konkreettiset seuraukset tavallisille irakilaisille. Fiskin artikkeleissa näkyy halu antaa sodan kärsimykselle kasvot. Kirjoittamalla kuolleista uhreista hän alleviivaa sodan seurausten peruuttamattomuutta. Kuvaamalla läheisiään menettäneiden ihmisten ahdinkoa hän antaa sodassa

kärsiville äänen. Fisk kuljettaa kärsimystä mukana artikkeleissaan poliittisen analyysin rinnalla. Hän pyrkii valottamaan sodassa kärsivien taustoja: kertomuksista tulee entistä voimakkaampia, kun Fisk kertoo uhrien nimet, iät, ammatit ja usein senkin, mitä he olivat tekemässä ohjuksen räjähtäessä. Tuhojen jälkipuinnissa hengissä selvinneet kertovat, mitä ovat menettäneet, mitä pelkäävät ja mitä sodasta ajattelevat.

Kuvaavaa on, että Fisk viittaa artikkelissaan haluun kertoa ”koko totuus” tavallisten irakilaisten kärsimyksestä. Kommentti saattaa viitata siihen, miten hän ei ehkä luota median antavan totuudenmukaista kuvaa sodan konkreettisista seurauksista. Kahden amerikkalaisohjuksen aiheuttamien tuhojen keskellä hän toteaa:

”But the final death toll is expected to be near to 30 and Iraqis are now witnessing these awful things each day; so there is no reason why the truth, all the truth, of what they see should not be told.” (12)

Fisk pohtii irakilaisten sotaisaa historiaa ja sitä, miten monesti sodassa olleet ihmiset jollain tavalla tottuvat ja turtuvat sotatilaan. Tutkimusaikavälin ensimmäisessä artikkelissa Fisk kertoo Bagdadin kammottavan rauhallisesta tunnelmasta ennen ensimmäisiä ohjusiskuja. Vaikka suurin osa kaupoista on jo sulkenut ovensa ja apteekit ovat täynnä sidetarpeita hamstraavia irakilaisia, Fiskin mukaan tulevien pommitusten todellisuutta on vaikea tajuta Bagdadissa. Irakilaisten ilmantorjunta-aseet ovat valmiina ja katujen kulmiin on kasattu hiekkasäkkejä, joiden takana sotilaat jutustelevat viimeisiä ostoksia tekevien kansalaisten kanssa.

”Is this what constant war does to people? Does it turn them into men and women who know they will survive for the simple reason that they survived last time?” (1)

Huhtikuussa Fisk ihmettelee Bagdadin rauhallista ilmapiiriä muutama päivä ennen kuin amerikkalaisotilaat valloittavat kaupungin.

”Maybe, I thought, Bagdad-is have known so much war over the past 23 years that the great armies and air forces that have bombarded this country simply no longer register the feelings of “shock and awe” that America expects.” (24)

Fiskin tapa kuvata uhreja ei jätä mitään arvailujen varaan. Kuten taustakappaleessa todettiin, hänen mielestään uhrien kärsimys pitää kuvata lääketieteellisen raportin tarkkuudella. Fisk kuvaa tuhoja Abu Taleb -kadulla, jossa 20 irakilaisiviiliä kuolee amerikkalaisten ohjusiskussa.

”...a scene from any horror film, was Ta’ar’s hand, cut off at the wrist, his four fingers and thumb grasping a piece of iron roofing. His young colleague, Sermed, died the same instant. His brains lay piled a few feet away, a pale red and grey mess behind a burnt car.” (12)

Bagdadin valtatie kahdeksalla sattuneessa väijytyksessä kuoli sekä kymmeniä siviilejä, että irakilaisia ja amerikkalaisia sotilaita. Kuvauksesta voi melkein haistaa kuoleman hajun.

”Many of their corpses still lie rotting in their incinerated cars, a young woman, burnt naked, slumped face down over the rear seat on the Hillah flyover bridge near to half of a male corpse that is hanging out of the driver’s door. Blankets cover a pile of civilian dead, including a cremated child... Hundreds of Iraqis stared at the corpses in horror, most of them holding handkerchiefs to their faces and swatting the flies that moved between the living and the dead.” (35)

Kertomalla uhrien kohtalosta Fisk kuvaa heidän avuttomuuttaan pommitusten armoilla. Kuvatessaan ohjusiskun tuhoja Bagdadin Radwaniyehin lähiössä hän puhuu siitä, miten Donald Rumsfeld samaan aikaan kehuu sotilasoperaatiota, jonka kohteet ovat tarkemmin valitut kuin koskaan ennen. Kuvattuaan uhrien vammoja hän kertoo näiden asuvan köyhissä lähiöissä, yksi armeijan kasarmin lähellä, yksi Saddamin omistamien huvilojen vieressä ja yksi armeijan välinevaraston läheisyydessä. Fisk huomauttaa ongelman olevan se, että pommitusten kohteet on ripoteltu ympäri kaupunkia. Hän korostaa, että siviiliuhreilta on mahdoton välttyä.

”It is the same old story. If we make war – however much we blather on about care for civilians – we are going to kill and maim the innocent.” (6)

Samassa artikkelissa hän huomauttaa, mistä kaikissa sodissa on hänen mielestään lopulta kysymys.

”War, even when it has international legitimacy – which this war does not – is primarily about suffering.” (mt.)

Fiskin kuvaus amerikkalaisten pommitusten tuhoista ja kivusta kirkuvista uhreista Adnan Khairallahin sairaalassa Saddamin hallinnon viimeisten tuntien aikana on hyvä esimerkki siitä,

miten hän saattaa omistaa koko artikkelin uhrien vammojen ja lääkärien epätoivon yksityiskohtaiseen kuvailuun. Hän vertaa näkemiään asioita Krimin sotaan ja Danten helvettiin.

”The Iraqi civilians and soldiers brought to Adnan Khairallah Martyr hospital in the last hours of Saddam Hussein’s regime yesterday – sometimes still clinging to severed limbs – are the dark side of victory and defeat; the final proof, like the dead who are buried within hours, that war is about the total failure of the human spirit.” (33)

Fisk kuvaa sairaalaan tuotuja irakilaisia. Näkönsä menettäneen miehen silmäreiästä roikkuu verta valuva nenäliina, jaloistaan pahoin haavoittunut tyttö on jouduttu kahlitsemaan sänkyynsä. Joidenkin uhrien sukupuolta on vaikea selvittää.

”A small child with a drip-feed in its nose lay on a blanket. It had to wait four days for an operation. Its eyes looked dead. I didn’t have the heart to ask its mother if this was a boy or a girl.” (mt.)

Fiskin tapa kertoa sodan uhreista ja tuhoista ei miellytä kaikkia. Kuten tutkimuksen teoriaosasta kävi ilmi, toimittajilla on vaihtelevat mielipiteet siitä, miten pitkälle sodan uhrien kuvauksessa saa mennä. Tämä kysymys on erityisesti pinnalla lehti- ja televisiokuvia valitessa. Sodan kuvan silottelemista perustellaan asiakaspalvelunäkökulmasta: kuvat ja TV-klipit eivät saa liikaa järkyttää aamiaistaan nauttivaa, sodasta kaukana olevaa median kuluttajaa. Fisk kritisoi voimakkaasti toimitusten tapaa perustella kuvien valintaa hyvällä maulla tai kuolleiden kunnioittamisella. Hänen mielestään jokaisella lukijalla on oikeus tietää, mitä sodassa todella tapahtuu ja mitkä angloamerikkalaisen hyökkäyksen todelliset seuraukset ovat.

”If people want to support a war, let’s see what it’s like. Why pretend? If they want to puke over [their newspaper], I’m sorry, that’s the war, you supported it! You wanted it, you backed Blair, that’s it, you brought it out.” (Fisk 2009a)

Fisk nostaa haastattelussa esimerkiksi arabitelevisioyhtiö al-Jazeeran julkaisemat videonauhat Basran kaupungin kaoottisesta tilanteesta, jotka paljastivat, ettei kaupunki olekaan brittisotilaiden hallussa. Videonauhoissa näytettiin kuolleita brittisotilaita ja kuvia sairaalassa kirkuvista ihmisistä. Sodissa eri TV-yhtiöillä on sopimukset eri kuvamateriaalien jakamisesta. Fisk todisti tilannetta, jossa al-Jazeeran toimittajat yrittivät tarjota järkyttävää televisiomateriaalia Britannian televisioyhtiöille.

"This is the executive from London:..."There is no point in sending this to us, we've got to respect the dead." Now we don't respect them when they're alive, we don't respect them when we're tearing them to pieces, but once they're dead, we can't show them because they're dead, right?...The actual result of war, what we were doing to them, was not shown. And that was my story on that day on page one." (mt.)

Fisk kirjoitti Basran kuvanauhoista artikkelin otsikolla *"Raw, devastating realities that expose the truth about Basra"* (13). Britanniassa suurin kohu nousi nauhalla näytetyistä kuolleista brittisotilaista. Fisk mainitsi sotilaat artikkelissaan vain ohimennen ja sivalsi Blairia tämän kauhistuneesta reaktiosta – kuvat kun eivät Fiskin mielestä eronneet mitenkään lukuisista kuolleiden irakilaisotilaiden kuvista, joita brittitelevisiossa on näytetty viimeisen 12 vuoden aikana. Maallikkokin tosin ymmärtää Blairin reaktion, koska brittisotilaiden omaiset taatusti seurasivat tarkasti median raportointia Irakista. Artikkelissa Fisk keskittyi kuvaamaan tuhoa ja kärsimystä, jota brittiläisten pommitus oli aiheuttanut Basrassa asuville irakilaisille.

"Far more terrible than the pictures of dead British soldiers, however, is the tape from Basra's largest hospital that shows victims of the Anglo-American bombardment being brought to the operating rooms shrieking in pain." (13)

Valokuvien ja TV-materiaalin valinnan lisäksi media voi vaikuttaa antamaansa kuvaan sodasta myös kuvia leikkaamalla. Fisk kertoo haastattelussa ympäri maailmaa julkaistusta lehtikuvasta, jossa kuollut pikkutyttö esitettiin elävänä. Fisk näki, kun tytön isä kantoi tytön Nasaryahin sairaalaan kuolleena. Fisk oli varma, että tyttö oli kuollut, koska pelkät luut töröttivät hänen farkkujensa lahkeista. Ympäri maailmaa julkaistiin kuva, josta lahkeiden suut oli rajattu pois ja kuvassa sanottiin olevan isä, joka tuo haavoittunutta tyttärtään sairaalaan. Myös *Independent* julkaisi rajatun kuvan. Fisk ei osaa sanoa, oliko päätös rajata kuvaa lehden vai kuvia välittävän toimiston, mutta hän kertoo nähneensä myös alkuperäisen, rajaamattoman kuvan. (mt.)

Kuten tutkimuksen teoriakappaleesta kävi ilmi, sodan kuvan muodostaminen mediassa on vallankäyttöä. Se, miten median edustajat sodan esittävät, vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen sodasta. Yleisellä mielipiteellä on puolestaan vaikutusta poliittisiin päättäjiin ja näiden kautta koko sodan kulkuun. Miten Fisk sitten käyttää valtaa? Tuomalla kärsimyksen ja kuoleman hajun länsimaisiin koteihin hän alleviivaa sodan konkreettisia seurauksia. Kuten taustakappaleessa todettiin, Fiskin raportoinnin tavoitteena on lopettaa veriteot. Hän on sitä mieltä, että tappaminen jatkuu

suuremmissa mittakaavassa heti, kun media lopettaa siitä kertomisen. Kuten Fisk totesi edellä, hänen mielestään journalistien tärkein tehtävä Irakissa oli siviilien kärsimyksen dokumentoiminen. Saddamin palatsin valtaamisen jälkeen maailmalle levisi kuvia amerikkalaissotilaiden vierailusta hirmuhallitsijan kultaisissa kabineteissa. Samaan aikaan Fisk muistuttaa irakilaiden jatkuvasta kärsimyksestä otsikolla *"Amid allied jubilation, a child lies in agony, clothes soaked in blood"* (29). Artikkelissa hän korostaa, miten erilaisen kuvan sodasta voi eri lähteistä saada.

"It looked very neat on television, the American marines on the banks of Tigris, the oh-so-funny visit to the presidential palace, the videotape of Saddam's golden loo. But the innocent were bleeding and screaming with pain to bring us our exciting television pictures and to provide Bush and Blair with the boastful talk of victory." (29)

Fisk siis käsitti amerikkalaissotilaiden palatsinvalloituksesta levinneet kuvat USA:n hallinnon sotastrategiaa tukevana propagandana ja televisioviihteenä. Toisenlaista, ehkä mediakriittisempää lukutapaa soveltaen maailmalle levinneet kuvat voidaan nähdä myös kaikkein amerikkalaisvastaisimpana kuvamateriaalina sodan ensimmäisestä kuukaudesta. Niissä amerikkalaissotilaat istuvat Saddam Husseinin antiikkituoleilla voitonsikareita poltellen. Materiaali paljastaa, että sotilaat varastelivat esineitä prameasta palatsista. Tätä lukutapaa käyttäen amerikkalaissotilaiden visiitti palatsiin voidaan nähdä eräänlaisena barbarismin muunnelmana ja amerikkalaissotilaat sen myötä barbaarivalloittajina. Kokonaan toinen asia on tietenkin se, miten moni lukija käsitti palatsinvalloituksesta kertovan mediamateriaalin näin ja miten moni Fiskin ennakoimalla tavalla. Tavoilleen uskollisena Fisk valottaa sodan kulkua "vihollislinjan takaa" palatsinvalloituskuviin levitessä ympäri maailmaa. Haavoittuneen irakilaislapsen omaisen raivo kuvaa tavallisen irakilaisen asemaa sodassa.

"I watched the two-and-a-half-year-old Ali Najour lying in agony on the bed, his clothes soaked with blood, a tube through his nose, until a relative walked up to me. "I want to talk to you", he shouted, his voice rising in fury. "Why do you British want to kill this little boy? Why do you even want to look at him? You did this! You did it!" (mt.)

Fisk pitää kiinni Kärsivän rinnalla -filosofiastaan myös irakilaissotilaiden juhliessa. Bagdadin taistelun loppupuolella irakilaiset pystyvät jonkin aikaa pitämään kaupungin hallussaan ennen kuin amerikkalaiset valloittavat sen. Irakilaissotilaiden juhliessa torjuntavoittoaan Bagdadin kaduilla Fisk muistuttaa, mitä taistelut maksavat tavalliselle irakilaiselle.

"So, to the Iraqis, who drove through the streets of Baghdad, firing their automatic weapons into the air in joy, t'was a famous victory. And one with a heavy price to be paid in blood and life." (26)

Fiskin bruttaalin suoraa kerrontatapaa vastaan on vaikea argumentoida. Hänen alleviivaava tyyliinsä herättää laajemman kysymyksen median piirtämän sodan kuvan kriteereistä. Kumpi painaa vaakakupissa enemmän, länsimaisen mediankuluttajan herkkä hiipiä vai sodassa olevien ihmisten kärsimys ja sodan konkreettiset tapahtumat? Vaikkei kaikkein julmimpia kuvia näytettäisikään, miten paljon sodan kuvaa saa tai pitää siivota? Fiskin artikkeleista ja kommentteista nouseva journalisteihin kohdistuva kritiikki sodan tarpeettomasta sievistelystä ja lukijoiden varjelemisesta on pohdinnan arvoista. Valitessaan sodan kuvia toimittajien tulisi pysähtyä tarkastelemaan valintojensa takana olevia motiiveja ja sitä, miten median tulee kuvata sotaa.

Fiskin kritiikki kuitenkin sivuuttaa sodan raa'an materiaalin julkaisemiseen liittyvän keskustelun toisen puolen. Kun toimitus päättää olla julkaisematta sodan julminta kuvamateriaalia, motiivi ei välttämättä ole poliittinen tai perustu lukijakunnan hysteriseen suojelemiseen. Taustalla saattaa olla halu varoa väkivaltaisen ja raa'an materiaalin kaupallista hyväksikäyttöä. Ulkomaantoimituksiin tuleva kuvamateriaali on tavallisenakin päivänä erittäin raakaa. Koko mediamaailmaa kiinnostava sota on poikkeustilanne, jolloin raa'an materiaalin määrä kasvaa eksponentiaalisesti. Raja tapahtumien konkreettisen ja aidon kuvauksen ja toisaalta raakojen kuvien viihteellistämisen välillä on monesti hiuksenhieno. Tätä rajanvetoa pohditaan ulkomaantoimituksissa varmasti päivittäin ja erityisesti sodan kuvia julkaistaessa.

5.4 Lähi-idän analyysi

Kuten edellä on todettu, Fisk kuljettaa perinteisen raportoinnin rinnalla vahvasti kantaaottavaa analyysia. Fiskin artikkeleita lukiessa ei jää epäselväksi, mitä hän ajattelee Irakin sodan oikeutuksesta. Kerta toisensa jälkeen Fisk huomauttaa, miten sotaan lähdettiin maailman ainoan supervallan jyräämänä, ilman kansainvälisen yhteisön hyväksyntää ja vastoin kansainvälisiä lakeja. Irakilaisten kokemusten kautta Fisk kertoo sodan konkreettisista seurauksista ja vertaa niitä Bushin ja Blairin lupauksiin maan paremmasta tulevaisuudesta sodan jälkeen. Fisk ei jyrää kynänsä alla pelkästään hyökkäävän osapuolen hallintoa, vaan myös korruptoitunut, irakilaisia vuosikaudet alistanut Saddamin hallinto saa osansa kritiikistä. Sodan siviiliuhrien äärellä Fisk viittaa Irakin

hallinnon lausuntoihin ”halpana propagandana” ja Bushin ja Blairin lausuntoihin ”halpana moralisointina”. (6)

Tutkimusaikavälin puoleen väliin mennessä on selvää, ettei Bushin ja Blairin sotahanke etenekään niin tehokkaasti kun suunniteltiin. Pikkuhiljaa heidän lausuntoihinsa hiipii vihjeitä siitä, että sota tuleekin kestävämpään arvioitua kauemmin. Turhautunut Fisk peilaa lausuntoja aikaisemmin luvattuihin asioihin.

”Where, for heaven’s sake is this all going? We were going to “liberate” Iraq. But the war could be “long and difficult”, Bush now tells us – he didn’t tell us that before, did he? – And, according to Tony Blair, this is “only the beginning”. Really?” (19)

Samassa artikkelissa Fisk pohtii, miten kemiallinen sodankäynti, johon ennen sotaa viitattiin jatkuvasti, on hävinnyt Bushin ja Blairin retoriikasta. Seuratessaan tilannetta Bagdadissa, kuunnellessaan Irakin hallinnon ”mautonta propagandaretoriikkaa” ja seurattaessaan ”usein umpimähkäisiä” amerikkalaisten ja brittien ilmahyökkäyksiä Fisk arvelee, että Irakin sota perustuu lopulta ideologiaan eikä niinkään huolelliseen sodan suunnitteluun. Fiskin kommentissa kiteytyvät Bushiin ja Blairiin kohdistuvan kritiikin pääkohdat, joita Fisk kuljettaa mukana artikkeleissaan.

”Fantasies and illusions were given credibility by a kind of superpower moral overdrive. Any kind of mendacity could be used to fuel this ideological project – 11 September (oddly unmentioned now), links between Saddam and Osama bin Laden (unproven), weapons of mass destruction (hitherto unfound), human rights abuses (at which we originally connived when Saddam was our friend) and, finally, the most heroic project of all – the “liberation” of the people of Iraq. Oil was not mentioned, although it is the dominating factor in this illegitimate conflict.” (mt.)

Kärsivän rinnalla -filosofialleen uskollisena Fisk asettaa suurennuslasin alle syy-seuraus-suhteet. Moneen otteeseen hän pohtii, miten angloamerikkalainen hyökkäys vaikuttaa tavalliseen irakilaiseen. Siviiliuhrien kärsimyksen äärellä Fisk toistaa kritiikkinsä peruskohtia. Kivusta kirkuvien irakilaisten keskellä Adnan Khairallahin sairaalassa Fisk pohtii, mikä voi oikeuttaa moisen.

”... the same old questions recurred. Was this for 11 September? For human rights? For weapons of mass destruction?” (33)

Fiskin osoitteleva kritiikki toistuu lähes samoin sanoin niin monta kertaa eri artikkeleissa, että on pakko pohtia sen tehokkuutta. Tuntuu, että Fisk haluaa ravistella lukijoitaan pitäen meteliä samoista asioista, kysyen samoja kysymyksiä. Ärsyyntyykö älykäs lukija jääräpäisestä jankuttamisesta? Voiko Fiskin kiukku toimia häntä itseään vastaan? Kuten edellä Fiskin kriitikkoja käsitelleessä kappaleessa todettiin, jotkut vierastavat Fiskin tyylissä liiallista yleistämistä ja analyysin raivokkuutta. Objektiivisuuskappaleessa jotkut toimittajat olivat sitä mieltä, että journalistin pitäisi antaa sodan tapahtumien puhua puolestaan, ilman lisättyä alleviivausta. Toistavasta, alleviivaavasta analyysistä voi jäädä mustavalkoinen maku. Bagdadista lähtevällä valtatie kahdeksalla kymmeniä irakilaisiviilejä kuolee, kun amerikkalaiskomppania joutuu ilmeisesti väijytyksen kohteeksi. Jälleen Fisk toistaa samat ajatuksensa.

”And of course, this killing field raised a now familiar question. Americans fired tank shells at civilian motorists. Still their bodies lay beside the road – with the dead soldier – and still no one has buried them. Sure, the Americans tried not to kill civilians. But they all would have been alive today had President George Bush not ordered his army to invade their country.” (35)

Analysoidessaan sodan eri osapuolten toimintaa ja lausuntoja Fisk taustoittaa artikkeleitaan Lähi-idän historian tapahtumilla. Näissä kohdissa huomaa hänen kapasiteettinsa analysoida ja taustoittaa raportoimiaan tapahtumia 30 Lähi-idän vuoden kokemukseen nojaten. Eräässä artikkelissa Fisk käsittelee amerikkalaisten käyttämien rypäleasideen aiheuttamia tuhoja Hillahin kylässä. Hän muistuttaa, miten rypäleaseilla on pommitettu siviilejä aikaisemminkin. Esimerkiksi Israel pommitti Etelä-Beirutin siviilejä amerikkalaisvalmisteisin rypäleasein vuonna 1982 aiheuttaen samanlaista kärsimystä siviileille. Irakilaishallintokaan ei pääse artikkelissa kritiikittä.

”It is not easy to listen to Iraqi officials condemning the use of illegal weapons when the Iraqi air force has itself dropped poison gas on the Iranian army and on pro-Iranian Kurdish villages during the 1980-88 war against Iran. Outraged claims from the Iraqi officials at the abuse of human rights sound like a bell with a very hollow ring.” (22)

Samassa artikkelissa Fisk muistuttaa, että Hillan alueella tapahtunut rypäleasideiden käyttö siviilikohteissa oli kansainvälisen lain vastaista ja anteeksiantamatonta. Fisk varoittaa amerikkalaisia ja brittiläisiä kaksinaismoralismiin sortumisesta:

”...if the Americans and the British don’t watch out, they are likely to find themselves condemned for what they have always – and rightly – accused Iraq of: war crimes.” (mt.)

Monet Fiskin artikkelit ovat ajallisesti monitasoisia. Hän pohtii nykyisyyttä suhteessa historiaan ja tulevaisuuteen. Fisk värittää analyysiaan myös lainaamalla kirjallisuuden nimiä. Huhtikuun kymmenes päivä amerikkalaiset tankit vyöryvät Bagdadin keskustaan ja amerikkalaissotilaat auttavat irakilaisia kaatamaan Saddam Husseinia esittävän patsaan. Fisk dokumentoi irakilaisten sekavia tunteita. Toisaalta he kokevat vapautuneensa tyranniasta, toisaalta heitä mietityttää maan tulevaisuus amerikkalaisten käsissä. Fisk kertoo, miten libanonilaisrunoilija Kalil Gibran kirjoittaa säälivänsä kansaa, joka toivottaa tyranninsa tervetulleeksi fanfaarein ja hylkää hänet myöhemmin pilkkahuudoin.

”And the people of Baghdad performed this same deadly ritual yesterday, forgetting that they – or their parents – had behaved in identical fashion when the Arab Socialist Baath Party destroyed the previous dictatorship of Iraq’s generals and princes. Forgetting, too, that their “liberators” were a new and alien and all-powerful occupying force with neither culture nor language nor race nor religion to unite them with Iraq.” (32)

Samassa artikkelissa Fisk huomauttaa, miten amerikkalaiset tukivat Saddam Husseinia poliittisesti, taloudellisesti ja aseellisesti 1970-luvun loppupuolella ja 1980-luvun alussa. Nyt he tavallaan autoivat irakilaisia tuhoamaan diktatuurin, minkä syntymistä he olivat itse edesauttaneet. Fisk haastattelee irakilaisia, jotka ovat onnellisia Husseinin selättämisestä, mutta eivät usko, että ulkomaalaiset voivat koskaan hallita Irakia. Fisk muistuttaa, että ”Saddamin kaataminen” on vasta ensimmäinen askel Irakin tulevaisuudessa.

”But winning a war is one thing. Succeeding in the ideological and economic project that lies behind this whole war is quite another. The “real” story for America’s mastery over the Arab world starts now.” (mt.)

Historiallisen taustoittamisen lisäksi Fisk kertoo artikkeleissaan myös irakilaiseen kulttuuriin liittyvistä asioista, usein osoittaen, miten sokeita länsimaalaiset näille piirteille ovat. Eräässä artikkelissaan hän kertoo, miten sadat eri heimojen jäsenet eripuolilta Irakia kokoontuvat maaliskuun lopulla Bagdadiin tapaamaan Saddam Husseinia. Hän huomauttaa, miten yksinkertainen kuva sodan suunnittelijoilla on Irakin poliittisesta rakenteesta, ja miten he ovat sivuuttaneet heimojen merkityksen.

"The Iraqi tribes, ignored by the military planners and Washington pundits who think Iraq is held together only by the Baath party and the army, are a powerful force, their unity cemented by marriage and network of families loyal to President Saddam who provide a force as cohesive as the Baath party itself." (14)

Tutkimusaikavälin viimeisissä artikkeleissa Fisk kartoittaa Irakin surullista tilannetta. Hänen näkemyksensä mukaan amerikkalaisten "vapauttavasta" armeijasta on tullut "miehittävä" armeija, Bagdadiin on julistettu ulkonaliikkumiskielto ilta-aikaan ja kaupunki savuaa ryöstäjien ja tuhopolttajien jäljiltä. Fisk kertoo moneen kertaan, miten amerikkalaiset eivät tee elettäkään suojellakseen ministeriöitä, museoita, suurlähetystöjä ja lukuisia muita rakennuksia ryöstelyltä ja tuhopoltolta. Vain kaksi ministeriötä on suojassa tuholta ja niitä vartioivat sadat amerikkalaissotilaat: sisäministeriö, johon on arkistoitu kaikki tiedustelutieto Irakista, sekä öljyministeriö, jossa on tiedot Irakin öljyvarannoista, joista Fisk arvelee amerikkalaisyhtiöiden hyötyvän tulevaisuudessa. Fisk esittää epäilyksensä amerikkalaisten "oletetuista" sodan päämääristä. Näiden tarkoituksena oli vapauttaa irakilaiset, mutta nyt he antavat ihmisten tuhota koko maan hallinnon rakenteet.

"Americans insist that the oil ministry is a vital part of Iraq's inheritance, that the oil fields will be held in trust "for the Iraqi people". But is the ministry of trade – relit yesterday by an enterprising arsonist – not vital for the future of Iraq? Are the ministry of Education and the Ministry of Irrigation – still burning fiercely – not of critical importance for the next government?(41)

Toisessa artikkelissa Fisk kertoo Irakin kansallisen arkeologisen museon peruuttamattomista tuhoista. Se oli suljettuna yleisöltä yhdeksän vuoden ajan vuoden 1991 Persianlahden sodan jälkeisten korjaustöiden takia ja avattiin uudelleen vuonna 2000. Hän huomauttaa, että amerikkalaisten piirittäessä Bagdadia Saddam Husseinin sotilaat suhtautuivat Irakin kansallisaarteisiin yhtä välinpitämättömästi kuin kaupungissa myöhemmin riehuvat ryöstelijät. Näin hän kritisoi jälleen sodan kumpaakin osapuolta.

"Even as the Americans encircled Baghdad, Saddam Hussein's soldiers showed almost the same contempt for [the museum's] treasures as the looters. Their slit trenches and empty artillery positions are still clearly visible in the museum lawns, one of them dug beside a stone statue of a winged bull." (39)

Fisk kirjoittaa myös siitä, miten amerikkalaiset antoivat koko Saddamin hallinnon karata Bagdadista. Fisk vieraillee yhdessä Saddamin lukuisista kidutuskeskuksista ja poimii papereita

lattialta. Niistä löytyy keskuksen henkilökunnan nimiä. Entiset vangit kertovat Fiskille, miten Khedeerin autiomaassa on massahauta, johon uhrin on haudattu, mutta amerikkalaiset eivät ole Fiskin mukaan kiinnostuneita etsimään sitä. Fiskistä käsittämätöntä on myös se, etteivät amerikkalaiset ja brittiläiset ole kiinnostuneita Saddamın salaisten arkistojen kansioista, jotka paljastavat uskonnollisen opposition luonteen Irakissa. Fisk löytää raportin vuoden 2003 helmikuulta, joka kertoo kahden Shia-heimon kuuluvan uskonnollisen johtajan välisestä konfliktista. Heistä toinen teloitettiin Saddam Husseinin käskystä yli kaksikymmentä vuotta sitten.

”The dispute showed the passion and the determination with which the Shia religious leaders fight even each other. But of course, no one has bothered to read this material or even look for it.” (44)

Kiinnostavaa Fiskin analyysissa on se, miten hän suhtautuu sotiin osapuoliin. Eräässä artikkelissa hän kuvaa, miten amerikkalaisten armeija vyöryy Bagdadiin ja puhuu Bushin ja Blairin hyökkäyksestä ”moraalisena ristiretkenä” (28). Samaan aikaan Irakin viestintäministeri pitää Bagdadin Palestine-hotellin katolla lehdistötilaisuutta väittäen kivenkovaan, että amerikkalaisten hyökkäys on pelkkää propagandaa. Kritiikki osuu kumpaankin. Korruptoitunut, kansaa alistava irakilaishallinto suoltaa propagandaa viimeiseen asti, kun taas toisaalta Bushin ja Blairin perustelut hyökkäykselle ovat kestäättömät. Fiskin analyysi valottaa myös sodan absurdeja mittasuhteita. Illan tullen Fisk huomaa kolme irakilaisotilasta vartiossa yhdellä Bagdadin suurista silloista. Kuvaus osoittaa inhimillisen suhtautumisen täysin alimiehitettyä armeijaa kohtaan.

”These three – two Baathist militiamen and a policeman – were ready to defend the eastern shore from the greatest army known to man. That in itself, I thought, said something about both the courage and the hopelessness of the Arabs.” (28)

Kirjoittaessaan sotilaista Fisk pitää heidät ja vahvaa kritiikkiä saavat päättäjät erillään. Eräässä artikkelissa amerikkalaissotilas valvoo sairaalaa eikä osaa sanoa, kuka sytytti sairaalan vieressä olevan koulutusministeriön rakennuksen tuleen, koska ”kaikkialle ei voi katsoa yhdellä kertaa”. (44) Fisk korostaa uskovansa sotilaan rehellisyyteen ja kritisoi päättäviä elimiä hänen yläpuolellaan.

”Now I’m sure the marine was not being facetious or dishonest...but something is terribly wrong when US soldiers are ordered simply to watch vast ministries being burnt by mobs and do nothing about it.” (44)

Tutkimuksen taustaosassa esiteltiin Robert Fiskin keskeinen toimintafilosofia. Näin tekee Fisk -kappaleen alussa kerrottiin miten Fiskin mielestä toimittaja Amira Hassin journalismin määritelmä on paras, jonka hän on koskaan kuullut. Määritelmä summaa Fiskin analyysin pohjan niin kauniisti, että toistetaan se tässä:

“...to challenge authority - all authority - especially so when governments and politicians take us to war, when they have decided that they will kill and others will die.” (Fisk 2006:xxiii)

Läpi koko analyysin Fisk toistaa sodan perusteluja ja alleviivaa sodan viattomien uhrien kärsimystä sotahankkeen seurauksena. Toistuvasti hän tarttuu vallanpitäjien väitteisiin ja arvioi niiden totuudenmukaisuutta. Jos hän saa poliitikon kiinni valheesta, hän pohtii artikkelissaan miksi tämä valehteli. Fiskin analyysissa korostuu vastuu kertoa asioista lukijalle niin kuin ne hänen parhaan käsityksensä mukaan ovat. Fisk kuuluu selvästi koulukuntaan, jossa ”totuuden” kertominen ajaa perinteisen journalistisen objektiivisuuden edelle.

Parhaimmillaan Fisk on taustoittaessaan artikkeleitaan omilla kokemuksillaan ja laajalla historiantuntemuksellaan. Sotivien osapuolten lausunnot näyttäytyvät täysin eri valossa, kun mukaan otetaan maiden välisten suhteiden historia. Pommeista jyrisevän, jo valmiiksi kärsineen Bagdadin kohtalon ja irakilaisien reaktiot sotaan käsittää paljon paremmin, kun Fisk maustaa juttuja väläyksillä alistetun kansan ja monesti pommitetun kaupungin historiasta. Fiskin artikkelien heikkoutena voidaan nähdä tiettyjen teesien raivokas jankuttaminen, mikä vähentää hyvän reportterin taidolla rakennettujen juttujen tehoa. Tuntuu, ettei hän välillä anna tapahtumille tilaa puhua puolestaan ja lukijalle tilaa ajatella itse, tehdä omia johtopäätöksiä.

Edellä on tullut esiin Fiskin pessimistinen näkemys Lähi-idästä sotien, diktatuurien, kidutuksen ja kärsimyksen alueena. Ehkä tämä selittyy veteraanitoimittajan kyynisyydellä – kun on nähnyt tarpeeksi paha, mitä Fisk varmasti on, ei enää usko toivoon tai parempaan tulevaisuuteen. Toisaalta Fiskin synkät ennustukset ja ajattelun historiallisesti toistuvasta, syklisestä tapahtumien kulusta Lähi-idässä myös ymmärtää, koska niille löytyy lukuisia perusteluja alueen repaleisesta historiasta. Fiskin synkkä Lähi-idän kuva on odotetusti läsnä myös tutkimusaikavälin artikkeleissa. Tässä on otettava huomioon, että tutkimus alkaa sodan puhkeamisesta ja päättyy siihen, kun Bagdad

on ryöstelijöiden ja tuhopolttajien armoilla, Fiskin arvion mukaan sisällissodan partaalla. Tässä lyhyen, pommitusten, kärsimyksen ja hävityksen ajanjaksossa ei varmastikaan ole tilaa tarinoille toivosta tai paremmasta tulevaisuudesta.

Kirjassaan Fisk kertoo ajasta Saddamin Husseinin jälkeisessä Irakissa. Hän kirjoittaa Marshin arabien alueesta, joka sijaitsee Tigris- ja Euphrates-jokien suistossa Kaakkois-Irakissa lähellä Iranin rajaa. Hussein näännytti alueen valtakautensa aikana pidättämällä padoin kaiken kymmeniin kyliin tulevan veden ja alistamalla kylien asukkeja. Alueen asukkaat kertovat, miten he rikkoivat padot brittisotilaiden saavuttua Basraan ja vesi virtasi kylissä ensimmäisen kerran 20 vuoteen. Saddamin kuoltua kyläläisten ei tarvinnut enää pelätä. Fiskin yleinen käsitys Lähi-idän tulevaisuudesta on pessimistinen, mutta hän löytää silti toivoa yksittäisten ihmisten tarinoista.

”It is a story of hope. Faisal Khayoun’s father was murdered by Saddam’s secret police in 1993 while driving on the Basra Road. ‘They shot him in the forehead and neck’, he said. ‘My cousin and my uncle were arrested in 1997 and hanged at Abu Graib. The mukhabarat used to come here on raids at four in the morning and I would always spend nights on the roof, waiting in case they came. Now, for the first time in my life, I stay asleep in my home until the sun wakes me in the morning.’” (2006:1258)

Fisk ei unohda muistuttaa, että amerikkalaiset ja britannialaiset hyötyivät Saddamin Husseinin terroriteoista. Irakin sodan kuluessa pahan diktaattorin kaatamisesta tuli sodan pääperustelu. Tämän Fisk huomauttaa moneen otteeseen jo tutkimusvälinkin artikkeleissa. Kirjansa päätösluvussa Fisk kertoo sodan jälkeisiä tapahtumia Irakissa: paljastukset amerikkalaisista sotilaista, jotka pahoinpitelivät Abu Ghraibin vankilan vankeja, Irakin luisuminen lähestulkoon sisällissotaan, itsemurhapommitukset, kidnappaukset... Vuoden 2005 Irakin parlamenttivaaleissa Fisk raportoi, miten bagdadilaiset kertovat äänestävänsä sekä uuden hallinnon, että länsimaisen miehityksen loppumisesta. (2006:1262-1280) Vuonna 2009 keskustelemme Irakin tulevaisuudesta ja amerikkalais- ja brittiläissotilaat ovat edelleen maassa.

”...we’ve got to leave militarily. You know we can help them with teaching, education, computer whatever, we can help them with agriculture, agronomy, but let’s get the soldiers out and leave them alone. This we will not do. So don’t ask me to be optimistic.” (Fisk 2009b)

5.5 Mediakritiikki ja itsereflektio

Myös median edustajat saavat osansa Fiskin kritiikistä. Hän kohdistaa arvostelun usein toimittajakuntaan yleisesti ja mainitsee tutkimusartikkeleissa nimeltä ainoastaan BBC:n. Fiskiä sapettaa erityisesti termistö, jota media käyttää. Hän viittaa kirjassaan ilmaisuihin, joihin amerikkalaisjournalistit sortuvat sodan aikana:

”I even listed some of these phrases and clauses that would become de rigueur in the Iraqi war: ‘liberated’ for American-occupied, ‘terrorists’ for Iraqis who resisted American occupation, ‘diehards’ for insurgents, ‘now at last it can be told’ for reporters at the site of Saddam’s mass graves. ... ‘Collateral damage’ was reheated for further use”. (2006:1152)

BBC:n terminologiassa Fiskiä raivostuttaa ehkä hieman vähemmän arvolutautuneet ilmaisut kuin edellä. Hän kritisoi erityisesti BBC:n käyttämien termien epämääräisyyttä ja sitä, että ne lainataan suoraan armeijan käyttämästä jargonista:

”...on Saturday, we were told – courtesy of the BBC – that Umm Qasr, the tiny Iraqi seaport on the Gulf, had “fallen”. Why cities have to “fall” on the BBC is a mystery to me; the phrase comes from the Middle Ages when city walls literally collapsed under siege. Then we were told – again on the BBC – that Nasiriyah had been captured. Then its “embedded” correspondent informed us – and here my journalistic suspicions were alerted – that it had been secured.” (10)

Fiskin mielestä “secured” on epärehellinen ilmaisu, koska sen halutaan kuulostavan valloitetulta (“captured”), mutta luultavasti tarkoittaa, että armeija on tullut kaupungin alueelle, piirittänyt sen osittain tai vain ohittanut sen. Fiskiä sapettaa myös se, ettei BBC kerro uraaniaseiden käytöstä Irakin sodassa. Eniten mediakritiikkimainintoja on siitä, miten median edustajat viittaavat jatkuvasti hyökkäävään armeijaan koalitiona:

”And where, for God’s sake, does the wretched, utterly dishonest phrase ‘coalition forces’ come from? There is no coalition in this Iraq war. There are the Americans, the British and a few Australians. That’s it.” (10)

Fisk palaa uudelleen median käyttämään kieleen huhtikuun puolella, kun selviää, että media oli raportoinut Basran valloittamisesta väärin. Al-Jazeeran kuvaama video kaupungista paljasti, että kaupunki ei ollutkaan brittiläisten hallussa, vaikka mediassa oli jo kauan väitetty kaupungin olevan turvattu (“secured”). Fisk tuomitsee median edustajat siitä, ettei sodan laittomuutta pidetä esillä mediassa. Hänestä tällainen raportointi on yleisön aliarvioimista.

"And isn't this turning into an occupation rather than 'liberation'? Shouldn't we be remembering in our reports that this whole invasion lacks legitimacy? Sure, the Americans claim they needed no more than the original UN resolution 1441 to go to war. But if that's the case, why did Britain and the US vainly seek a second resolution? I can't help thinking readers and viewers realise the mendacity of all this sleight of hand, and that we journalists go on insulting the same readers and viewers by thinking that we can con them." (27)

Huhtikuun puolenvälin lähestyessä Bagdadin ja Basran kaupungit ovat kaaoksessa ryöstelyn ja tuhopolttojen takia. Fisk viittaa artikkelissaan Geneven sopimukseen ja huomauttaa, että hyökkäävä maa on vastuussa sekä siviilien suojelemisesta, että ryöstelyn estämisestä valloitetuissa kaupungeissa. Fiskin mielestä journalistien olisi pitänyt puuttua siihen, että britit ja amerikkalaiset eivät estäneet kaaosta, vaikka kansainvälinen laki näin määrääkin.

"And we journalists allowed them to do so. We clapped our hands like little children when the Americans 'assisted' the Iraqis in bringing down the statue of Saddam Hussein in front of the television cameras this week, and yet we went on talking about the 'liberation' of Baghdad as if the majority of civilians were garlanding the soldiers with flowers instead of queuing with anxiety at checkpoints and watching the looting of their capital." (38)

Sitaatin lopussa Fisk viittaa ristiriitaan todellisuuden ja mediassa raportoidun välillä: Saddamia esittävän patsaan kaatuminen sai varmasti enemmän huomiota medioissa ympäri maailmaa, kuin välittömästi tämän jälkeen tapahtunut Irakin suistuminen ryöstelijöiden armoille. Kuvasta, jossa amerikkalaisotilaat auttavat irakilaisia kaatamaan patsaan, tuli yksi Irakin sodan ”kulttivalokuvista”. Fisk viittaakin kirjassaan patsaan kaatumiseen ”ohjatuimpana valokuvaustilaisuutena sitten Iwo Jiman” (2006:1208).

Fisk pitää toimittajakuntaa osasyllisenä moraalien romahtamiseen Irakin sodassa. Hän ottaa esimerkiksi Bagdadin Masurin alueen, jotta amerikkalaiset pommittivat, koska Saddamin poikien luultiin piileskelevän alueella. Fiskin mukaan BBC viittasi 14 siviilin hengen vaatineeseen pommitukseen ”uutena käänteenä Saddamin vastaisessa sodassa” oikeuttaen ajatuksen siitä, että siviilien tappaminen on oikeutettua kun jahdataan Saddam Husseinin kaltaista tyrannia. (38) Fiskin mielestä BBC:n Qatarin kirjeenvaihtajan käyttämä kieli antoi sellaisen kuvan, että amerikkalaisarmeijan teko oli oikeutettu. Toimittaja puhui muun muassa ”koalitiosta”, ”aika-

herkästä materiaalista” ja ”rangaistavasta materiaalista”, joka ei ollut ”riskitön”. (mt.) Artikkelin lopussa Fisk toteaa, miten sota vaikuttaa moneen toimittajaan:

”Wars have a habit of turning normally sane people into cheerleaders, of transforming rational journalists into nasty little puffed-up fantasy colonels. But surely we should all carry the Geneva Conventions into war with us...For the only people to benefit from our own war crimes will be the next generation of Saddam Husseins.” (mt.)

Fiskin esittämää mediakritiikkiä analysoitaessa tulee ottaa huomioon, että vain kolme artikkelia 44:stä käsitteli yksinomaan median toimintaa Irakissa. Lisäksi Fisk kuljetti kritiikkinsä pääkohtia mukana muissakin artikkeleissa, joissa kritiikki ilmeni lähinnä välihuomautuksina. Fisk sanoo, ettei hänellä ole suoraa vastausta siihen, miten media onnistui Irakissa, koska hänellä ei ollut aikaa seurata kollegoidensa työskentelyä. Hän kertoo nähneensä TV-raportteja satunnaisesti ja yleensä raivostuneensa niistä, erityisesti raporteista jotka tulivat Dohan lehdistökeskuksesta ja viittaa edellä kuvailtuun BBC:n Qatarin kirjeenvaihtajan raporttiin. (Fisk 2009a) Vaikka Fiskin kritiikki on satunnaisuutensakin takia tieteellisesti epäpätevää, Fiskin huomautusten ja ajatusten pohjalta voidaan pohtia median roolia ja vastuuta sodassa laajemmin.

Fisk esittää kiinnostavan teorian median yhteistoiminnasta sodassa. Hän kertoo kritisoivansa erityisesti BBC:tä ja CNN:ää siksi, koska suuret TV-yhtiöt usein luovat sodan narratiivin. ”Kun menet minkä tahansa lehden toimitukseen maailmassa, siellä katsotaan televisiota, ja kun menet mihin tahansa TV-toimitukseen, siellä luetaan lehtiä. [Median edustajat] syövät toistensa lautasilta kuin torakat. He ovat osmoottisia, loiselämiä.” (mt.) Sodan narratiivi muodostuu Fiskin mukaan yleensä toisten medioiden viestejä mukaillen. ”Lopulta kaikki ovat saman narratiivin varassa, jonka BBC ja CNN yleensä lähettävät liikkeelle.” (mt.) Fisk korostaa, että *Independentissä* soitetaan hänelle, kun halutaan tietää, mitä Bagdadissa tapahtuu, mutta monissa lehdissä pääjutut kirjoitetaan televisioraporttien avulla. Monen journalistin juttu rakentuu Fiskin mukaan siitä, mitä he näkevät televisiosta, mitä Reuters ja AP sanovat ja mitä pää- ja ulkoministerit ovat lausuneet. Tämä johtaa puolestaan siihen, että kaikilla suurilla medioilla on sama pääjuttu. ”Paitsi *Independentillä* ei ole, ja se on meidän ilomme”, Fisk toteaa. (mt.)

Kysymys siitä, onko Fisk sodan narratiivin luoja *Independentissä*, yllättää konkarin. Hän korostaa olevansa lehden hermopäätä Lähi-idässä, muttei koe luoneensa lehden narratiivia Irakin sodassa.

Hän huomauttaa, että lehden linja oli sodanvastainen ilman hänen apuaan. Hän korostaa, että *Independent* luottaa reporttereihinsa, mikä on tullut esiin jo edellä. Hän kertoo, että *Independent* on köyhä lehti, joka menettää jatkuvasti rahaa. Fiskin mukaan olisi järjetöntä, jos lehti huomattavan rahallisen panostamisen jälkeen yrittäisi leikellä hänen raporttejaan. (mt.)

Fiskin mediakritiikissä on aistittavissa halveksunta sijoitettuja journalisteja kohtaan. Hän puhuu sijoitetuista toimittajista yleensä negatiivisessa valossa näiden tehdessä virheitä tai käyttäessä yllä kuvattua terminologiaa. Hän kirjoittaa *embedded*-sanan artikkeleissaan aina lainausmerkeissä, ehkä etäännyttääkseen itsensä moisesta käytännöstä. Fiskin kuvailee siirtymistä pool-järjestelmistä journalistien sijoittamisjärjestelmään kirjassaan:

“There would be no more 'pools'; henceforth, journalists travelling with the military would be 'embedded'. It was a sign of the complacency of the press and television that they willingly adopted this supine word as part of their own vocabulary.” (2006: 1152)

Fisk huomauttaa, että *Independentilläkin* oli kaksi sijoitettua toimittajaa, toinen brittijoukkojen ja toinen amerikkalaisten joukkojen mukana. Hän ei kiistä, etteikö sijoitettu toimittaja voisi hankkia lehdelle arvokasta tietoa, mutta artikkelin kyljessä tulisi Fiskin mielestä aina olla maininta armeijan sensuurista. Fisk korostaa, että sijoitettu toimittaja on sidottu joukkoihin, eikä voi esimerkiksi matkustaa katsomaan, mitä joukkojen ampuma ohjus sai aikaan. Tämä pitäisi hänen mielestään tehdä selväksi myös lukijoille. Hänen mielestään pitää varoa tapaa, jossa armeijalta ja hallinnolta saadut tiedot muuttuvat paikan päältä hankituiksi tiedoiksi.

“The point is that once you fall into this habit: We have a guy with the military, the editor is having a private briefing with the prime minister, our defense correspondent is talking to the generals, we're covered on the military side, right? And then it becomes a fact on the ground.” (Fisk 2009a)

Mediakritiikin lisäksi Fisk pohtii aika ajoin journalistin roolia sodassa yleisemmin. Välillä pommituksen voimaa tai tuhoja kuvatessaan hän sanoo ääneen, ettei löydä sanoja näkemälleen. Hänen kommentissaan kuuluu avuttomuus tuhon, uhrien ja kärsimyksen edessä. Ohjusisku Radwaniyehin lähiöön Bagdadissa sodan ensimmäisellä viikolla saa Fiskin pohtimaan sodasta raportoivan toimittajan työn pimeää puolta – raportointia sairaaloista.

"There is something sick, obscene about these hospital visits. We bomb. They suffer. Then we turn up and take pictures of their wounded children." (6)

Kertoessaan irakilaisista, jotka ovat loukkaantuneet vakavasti rypälepommien räjähdyksissä Fisk kuvaa uhrien käyttäytymistä hänen ottaessaan heistä valokuvia. Haavoittuneiden irakilaisten urheus hiljentää kokeneenkin journalistin.

"The little girls alternately smiled and hid when I took their pictures. In other wards, the hideously wounded would try to laugh, to show their bravery. It was a humbling experience." (22)

Journalismin historia ja Fiskin reportterikokemukset Lähi-idässä näkyvät hänen pohdinnoissaan. Hän huomauttaa, miten sodat toistavat itseään: miten joka kerta länsimaisilla journalisteilla on sama kysymys pommitusten uhreille. Irakissa 1991 ja Libyassa 1986 Fisk muistaa, miten pommituksessa haavoittuneilta tiedusteltiin, ovatko heidän kotimaansa joukot mahdollisesti tulittaneet heitä.

"And yesterday, a doctor found himself asked by a British radio reporter – yes, you've guessed it – 'Do you think, doctor, that some of these people could have been hit by Iraqi anti-aircraft fire?' Should we laugh or cry at this? Should we always blame "them" for their own wounds? Certainly we should ask why those cruise missiles exploded where they did, at least 320 in Baghdad alone, courtesy of the USS Kitty Hawk." (6)

Kierrellessään Bagdadia ja sen lähialueita Fisk näkee pommitusten konkreettiset seuraukset ja tapaa kotinsa ja läheisensä menettäneitä ihmisiä. Monesti irakilaisten viha hyökkääviä valtioita kohtaan purkautuu länsimaiseen reportteriin. Hänelle huudetaan päin naamaa, että amerikkalaisten pitäisi häipyä Irakista. Neuvottomin Fisk on tilanteissa, joissa viattomat sodan uhrit kysyvät, miksi heille tapahtuu näin. Hiljaisella Bagdadin Zukah-alueella kodinomistaja näyttää ohjusiskun jäljiltä murskautunutta taloan ja selittää, ettei ole koskaan kokenut mitään vastaavaa.

"'...Why, why, why?' How many times have I heard these words from the innocent? After every bombing, confronted by journalists, they say this to us. Always the same words." (8)

Fisk pohtii myös sodassa olevan toimittajakunnan riittämättömyyttä. Tässä Fisk viitanee lähinnä itsenäisiin journalisteihin, joilla on mahdollisuus tarkkailla tilannetta siviilien näkökulmasta ilman armeijan tuomia rajoitteita. Silmäillessään kahden ohjuksen aiheuttamia tuhoja Bagdadissa, hän

mieltii, mitä mahtaa tapahtua Basran, Nasiriyahin ja Kerbalan kaupungeissa, joissa ei ole itsenäisiä journalisteja.

”How many civilians are dying there too, anonymously, indeed unrecorded, because there are no reporters to be witness to their suffering?” (12)

Kuten taustaosassa todettiin, myös journalisteja kuoli Irakissa, monesti Yhdysvaltain armeijan kannalta epäilyttävissä olosuhteissa. Fisk pohtii amerikkalaisten osuutta journalistien kuolemiin Irakissa yhden artikkelin verran, mutta tässäkin Fisk pitää kiinni Kärsivien rinnalla -filosofiastaan. Hän muistuttaa kahdesti, että journalisti voi valita, onko Irakissa sodan aikaan vai ei, toisin kuin sodassa kuolevat irakilaisiviilit.

”And we should not forget the Iraqi civilians who are being killed and maimed by the hundred and who – unlike their journalist guests – cannot leave the war and fly home.” (31)

Fiskin hyvän journalistin kriteerit ovat erittäin korkealla. Vain harvat ja valitut toimittajat saavat Fiskin jutuissa kunniamaininnan ja nämäkin vain pieninä sivuhuomautuksina reportaasin fokuksen ollessa muualla. Näitä toimittajia yhdistää lähes yltiöpäinen rohkeus ja luja itsenäisyys työssään. Eräässä artikkelissa Fisk arvioi reilun viikon kestänyttä sotaa ja toteaa, ettei Bushin ja Blairin ”shock and awe” -kampanja osoittautunutkaan niin murskaavan tehokkaaksi kuin se oli tarkoitettu. Samalla hän osoittaa arvostusta journalisteille, jotka vaarantavat henkensä hankkiakseen tietoa itsenäisesti:

”And even those journalists who have most bravely tried to see for themselves what is going on without the protection of their armies – an ITV crew near Nasiriyah, for example – are in mortal peril of their lives.” (10)

Fiskin harvoista kehuista on luettavissa, että hän vaatii toimittajilta vähintään samaa, kuin mihin hän itse pystyisi ja usein enemmän. Haastattelussa hän kertoo, miten hän lähti Bagdadista Basraan selvittämään kaupungin todellista tilaa. Hän joutui kuitenkin kääntymään takaisin, koska amerikkalaisten pommittamat tiet olivat hänen arvionsa mukaan liian vaarallisia. (Fisk 2009a) Niinpä hän antaa artikkelissaan kunniamaininnan arabitelevisioyhtiö al-Jazeeraan Basran kirjeenvaihtajalle, joka tekee kansainvälisesti merkittävän paljastuksen raportoidessaan Basrasta.

Kuten edellä mainittiin, mediassa raportoitiin pitkään Basran kaupungin olevan visusti brittisotilaiden hallussa, kunnes al-Jazeeran kaaosmainen videomateriaali paljasti kaupungin todellisen tilanteen.

”Mohamed al-Abdullah, al-Jazeera’s correspondent in Basra, must be the bravest journalist in Iraq right now. In the sequence of three tapes, he can be seen conducting interviews with families under fire and calmly reporting the incoming British artillery bombardment.” (13)

Samassa artikkelissa Fisk huomauttaa, että irakilaishallinto kiisti ”erityisesti BBC:n” (mt.) sijoitettujen toimittajien optimistiset raportit Basran kaupungista, jotka väittivät Basran olevan brittiläisten hallussa. Fiskin kolmas ja viimeinen journalistinen kehu menee sekin al-Jazeeralle. Maaliskuun lopussa hän seuraa satunnaisia pommi-iskuja arabitelevisioyhtiön Bagdadin toimistossa. Fisk kertoo, miten 18 kuukautta sitten amerikkalaiset ampuivat ohjuksen al-Jazeeran Kabuln toimistoon ja että hyökkäystä ei jälkeenpäin selitetty mitenkään. Fisk kirjoittaa, miten he kuulevat ääntä nopeampien lentokoneiden äänet ja ”haistavat vaaran”. (17)

”There was a shattering explosion, the villa shook and the station’s duty reporter shouted: ‘To the roof!’ It tells you a lot about Baghdad – and al-Jazeera – that while sane men and women would head for the basement, they climb the stairs to look.” (17)

Fiskin esittämässä mediakritiikissä on heikkoutensa. Se on satunnaista, roiskivaa ja monesti liian yleistävää. Fiskin äkäiset hyökkäykset kollegoidensa toimintatapoja vastaan ovat omiaan aiheuttamaan toimittajakunnassa lähinnä ärtymystä, minkä Fiskin kriitikot totesivat jo taustakappaleessa. Fisk kuitenkin tarkoittaa ravistaa toimittajat ymmärtämään käyttämänsä kielen ja toimintatapojen seuraukset: epämääräiset, armeijan arkikielestä tai poliitikkojen puheista lainatut ilmaisut ovat omiaan kääntämään toimittajan tekstin puolueelliseksi. Samalla lukijoille sotatilannetta selittävästä tekstistä häviää konkreettisuus – teot ja niistä aiheutuvat seuraukset jäävät peittoon jargonin alle. Fiskin kritiikistä paistaa halu itsenäiseen tiedottamiseen, lukijoiden todelliseen palvelemiseen. Haastattelussa hän nimeää sotauutisoinnin suurimmaksi ongelmaksi sen, että monet journalistit eivät saa kirjoittamiaan juttuja ja ajatuksia läpi toimituksissa. Fiskin mukaan monet ilmaisut hiipivät journalistin teksteihin itsesensuurina toimittajan tajuamatta.

"You don't want a row with the editor; you don't want to hear him say you're controversial; you don't want the editor calling you up 'x is saying you're anti-Semitic, how do you account for the fact that you said this and the Telegraph said that', and so on. So what do you do? You call the wall a fence or a barrier, you call occupied territory disputed territory, you call settlements neighborhoods, rather than colonies which is what they are." (Fisk 2009a)

Fiskin kritiikistä käy myös ilmi, miten helposti väärä viesti leviää ympäri maailmaa median toimintatavoista johtuen, kuten kävi Basran tilanteen uutisoinnissa. Fisk valottaa kommentteillaan myös sitä, miten median "osmoottinen" toimintatapa yhtenäistää uutisoinnin ja lopulta kaikkien valtamedioiden pääjuttu on sama. Eikö median moniäänisyys olisi välttämätöntä erityisesti sotatilanteessa? Entä kuka kantaa vastuun väärin tietojen levittämisestä tilanteessa, jolloin ympäri maailmaa levinneen, "yhteisen narratiivin" alkuperää on mahdoton enää selvittää?

Kaikesta kritiikistä huolimatta Fiskillä ei ole tarjota nopeaa lääkettä sotaraportoinnin ongelmiin. Kun Fiskiltä kysyy, mitä toimittajien olisi pitänyt tehdä eri tavalla Irakissa, hän toteaa yksikantaan, ettei asia ole niin yksinkertainen. "Olemme kaikki journalismin historian uhreja. Toinen maailmansota, ensimmäinen maailmansota ... olemme kaikki vuoden 1991 [Persianlahden sodan] raportoinnin uhreja"(Fisk 2009a), Fisk toteaa ja viittaa tapoihin, joilla journalistit ovat tottuneet vuosien saatossa tekemään yhteistyötä sotilaiden kanssa. Hän muistuttaa, että median toimintaa arvioidessa pitää mennä toiseen maailmansotaan asti. Tuolloin reportterit uskoivat sotaan, josta kirjoittivat.

"Now, you can recreate this in Iraq by saying 'are you on Saddam's side or on the side of the freedom-loving America?' Well you may say you're against Bush, but are you on Saddam's side? Well no! Well then, here's your uniform, put on your costume, you're going in with the boys!" (mt.)

5.6 Kanonisia tunnusmerkkejä

Kaanon-kappaleessa puhuttiin toimittajan nöyryydestä ja siitä, että hän suhtautuu sotaan tietynlaisella vastahakoisuudella. Artikkeleissaan Fisk korostaa, miten sodassa on kysymys kärsimyksestä ja siitä, miten sota vaatii aina viattomia uhreja. Irakin sotaa hän kuvaa inhimillisyyden totaaliseksi epäonnistumiseksi. Hän puhuu irakilaiden sotaisasta menneisyydestä ja siitä, miten kansa vaikuttaa turtuneen pommituksiin yli 20 vuoden aikana. Sotaa jollain tavalla ihannoivia piirteitä Fiskin artikkeleista ei löydy. Päinvastoin, Fisk pakottaa lukijansa kerta toisensa jälkeen pohtimaan sodan oikeutusta.

Tässä on herkullista pohtia Fiskin suhdetta sotaan laajemmin. Hän on korostanut olevansa Lähi-idän-kirjeenvaihtaja, ei sotajournalisti. Hän vain sattuu raportoimaan alueelta, jossa on käyty lukemattomia sotia. Hän on uransa aikana nähnyt kidutusta, julmuuksia ja inhimillistä kärsimystä varmasti enemmän kuin yhdelle miehelle on terveellistä. Olisiko Fisk sitten jäänyt yli 30 vuodeksi Lähi-itään, jos alue ei olisi sellainen kuin se on – täynnä konflikteja sekä monimutkaisia poliittisia ja kulttuurisia suhteita, joihin sodat valitettavasti liittyvät? Fisk itse kieltää jyrkästi olevansa sodasta jollain tavalla riippuvainen, mutta kiinnostunut hän siitä on. Fiskin ihailemat journalistit ovat kaikki legendaarisia sotajournalisteja ja hänen omien sanojensa mukaan maailmansodat ovat muokanneet ratkaisevalla tavallaan hänen kirjoitustyyliään. On vaikea arvioida, mikä on syytä ja mikä seurausta. Huhtikuun 12. päivä Fisk kirjoittaa vierailustaan Saddam Husseinin kammottavassa, prameassa palatsissa. Hänen kommenttinsa tämän valtaistuimesta valottaa ehkä laajemminkin Fiskin perusteluja raportoida vuodesta toiseen Lähi-idästä.

”Did I sit on President Saddam’s throne? Of course I did. There is something dark in all our souls that demands an understanding of evil rather than good, because, I suppose, we are more fascinated by the machinery of cruelty and power than we are by angels.” (40)

Toinen journalistisen kaanonin kriteeri on poikkeuksellinen ilmaisuvoima. Vain journalistisesti erittäin lahjakkaiden toimittajien tuotokset pääsevät pääjutuiksi isoissa medioissa. Analyysiosan alussa esitetystä taulukosta on nähtävissä, että Fiskin jutut olivat *Independentin* etusivulla usein. Ehkä yllä olevien kappaleiden sitaateistakin on pääteltävissä, että Fisk osaa kirjoittaa tehokkaasti, napakasti ja kuvaavasti. Hänellä on silmää yksityiskohdille ja taito tuoda lukijansa tapahtumapaikalle. Jotkut vierastavat hänen tapaansa sekoittaa mielipiteellisyyttä raporteihinsa, osoittaa sormella syyllisiä tai toimia juttujensa omaäänisenä todistajana. Mistään tähän tutkimukseen luetusta Fiskiä käsittelevästä artikkelista ei kuitenkaan löytynyt poikkipuolista sanaa hänen reporterintaidoistaan. Parhaimmillaan Fisk on kuvaillessaan tapahtumia, tunnelmaa ja ilmapiiriä. Huhtikuun puolella amerikkalaiset lähettivät Bagdadiin ensimmäisen kauko-ohjattavan, miehittämättömän lentokoneen.

”It buzzed westwards towards the largest and most bombed of the presidential palaces and then wobbled southwards. It seemed so fragile a creature, so tiny a presence in the black, angry sky, that it was possible to forget the all-seeing eye in its belly, the pictures it was showing to the Americans

outside the city perimeter, the choices it was helping to make about which suburbs were to be bombed.” (24)

Kuten edellä todettiin, journalistiseen kaanoniin kuuluvia toimittajia yhdistää myös tietty eettinen ehdottomuus. Tämä tutkimus on osoittanut, että Robert Fisk kirjoittaa juttunsa juuri niin kuin itse näkee oikeaksi välittämättä siitä, voiko yleisö pahoin juttua lukiessaan. Yhtä ehdoton hän on siitä, että sotareportterin tärkein tehtävä on kirjoittaa tapahtumista kärsivän näkökulmasta. Kuten on tullut ilmi, Fiskin mielestä journalismin suurin ongelma on se, etteivät journalistit saa juttujaan ja ajatuksiaan läpi toimituksissa. Hänen mielestään kriitikoiden joillekin toimittajille asettamat leimat eivät saa tulla ”totuudesta” kertomisen tielle:

”...in the Middle East most of the dead and the wounded happen to be Muslims, I’m sorry to say but that’s a fact. Therefore, if you have to be called anti-Semitic or pro-Arab or pro terrorist to be able to tell the truth then so be it. You have to be able to take the sticks and stones, sometimes literally.” (Fisk 2009a)

Lähi-idän analyysi -kappaleesta löytyy esimerkkejä siitä, miten Fisk käyttää analyysissään hyväksi yli 30 vuoden kokemuspohjaa Lähi-idässä. Hänen artikkeleissaan on paljon historiaviittauksia tapahtumiin, joita voi oppia kirjoistakin. Fisk kuitenkin usein viittaa tapahtumiin, joissa hän on ollut läsnä ja tämä pääoma karttuu vain alueella asumalla ja sen tapahtumista raportoimalla. Oman alueen suvereenia tietämystä ei ehkä kuitenkaan voi pitää tiukkana vaatimuksena sotajournalistien kaanoniin pääsulle, koska monet kirjeenvaihtajat kiertävät uransa aikana monissa, toisistaan täysin erilaisissa paikoissa. Moni tällaisista journalisteista, esimerkiksi Martin Bell, ansaitsee paikkansa tässä kaanonissa vaikka onkin aikanaan kiertänyt maailmaa konfliktien perässä. Hyvin harva journalisti pysyy samassa asemapaikassa Fiskin tapaan kymmeniä vuosia.

6. Loppupäätelmät

6.1 Sotajournalismin ytimessä

Tämä tutkimus on piirtänyt kuvan taitavasta reportterista, joka suhtautuu työhönsä intohimolla ja eettisellä ehdottomuudella muiden mielipiteistä välittämättä. Robert Fiskin työssä korostuu journalistin asema todistajana ja kokijana, sodan ”kenttämiehenä” ja tapahtumien autenttisena kuvaajana. Työllään hän haastaa perinteisen käsityksen journalistista objektiivisena ja neutraalina sivustaseuraajana sotatilanteessa. Samassa artikkelissa hän raportoi faktoja, analysoi tapahtumia, haastaa vallanpitäjät ja ilmaisee omat näkemyksensä. Fiskin filosofian mukaan sotatilanteessa ”totuuden” kertominen historialla, olosuhteilla ja Lähi-idän aluetietoudella perustellen ajaa journalistisen objektiivisuuden edelle. Oman objektiivisuutensa rajat hän piirtää kertomalla tarkoin haastattelujen olosuhteista ja tapahtumien taustoista. Hän vastustaa journalistien moraalisia ristiretkiä, mutta on sitä mieltä, että toimittaja saa ilmaista raivonsa viattomille siviileille tapahtuvien julmuuksien äärellä. Fiskin toiminnan ydin on velvollisuus raportoida sodasta kärsivän ja heikon, eli Irakin sodan tapauksessa tavallisen irakilaisiviilin rinnalta.

Fiskin piirtämä sodan kuva ja hänen koko toimintafilosofiansa rakentuu siis yksilöllisen kärsimyksen ja sen lieventämisen kautta. Fisk suhtautuu sotaan äärimmäisen kriittisesti ja haastaa sen oikeutuksen kerta toisensa jälkeen. Hänelle sodassa on aina kysymys kärsimyksestä, ja Irakin sodan hän näki ihmisyyden totaalisenä romahtamisena. Fiskille jokainen viaton ihmishenki on liikaa. Hänen mielestään jokaisesta, yksittäisestäkin kuolemasta pitää nostaa meteli, ravistaa maailma tajuamaan sotastrategioiden todelliset seuraukset. Fiskin artikkeleissa sodan ”välilliset vahingot” (*engl. collateral damage*) ovat verisesti tapettuja, viattomia ihmisiä, joilla oli nimi, perhe, koti ja elämä Irakissa. Fiskin journalistisen toiminnan perusta on eettisesti erittäin kestävä: Fiskin toiminnan ydin on kiistämättä sotajournalismin ydintä.

Kun Fisk on eettisissä näkemyksissään niin ehdoton, miksei hän ole lanseerannut Martin Bellin sitoutuneen journalismin kaltaista teoriaa siitä, miten sodasta pitäisi kirjoittaa? Miksei hän yritä ammattikunnassa käydyn keskustelun kautta vaikuttaa siihen, miten journalistit toimivat sodassa ja käsittävät sodan? Yksi syy saattaa olla se, että Fisk on jo ansainnut paikkansa ammattikunnan ”eliitissä”, eikä hänellä ole tarvetta todistella toimintafilosofiansa oikeellisuutta kenellekään. Yli 30 vuoden ura yksinäisenä sutena Beirutissa on vaatinut uhrauksia, joita harva journalisti on valmis

tekemään. Karttunut tietopohja nostaa Fiskin alueensa asiantuntijaksi ilman erillisiä teorioita tai todistelua, omalla oikeudellaan. Ehkä Fiskille tärkein hetki on se, kun hän sodassa kärsivän kohtalon kautta näyttää kerta toisensa jälkeen, miten sota on väärin, on se perusteltu tai ei. Ehkä hän yrittää työnsä, ja sen ohessa esittämänsä mediakritiikin kautta vaikuttaa journalismin rakenteisiin. Ei myöskään pidä unohtaa, että Fiskin kirjoittamat kirjat hänen urastaan Lähi-idässä valottavat osaltaan hänen toimintafilosofiaansa ja toimivat eräänlaisena testamenttina, perusteluina hänen valitsemalleen työtavalle.

Tämä tutkimus on pakottanut miettimään tapoja kirjoittaa sodasta. Journalistin ensisijainen tehtävä on nähdä asioita ja välittää ne suoraan lukijalle. Tämän Fisk tekee värikkäästi ja analyttisesti kokemuspohjaansa nojaten. On kiehtovaa lukea sodan käännteistä suoraan tapahtumapaikalta, ja Fiskin jutut ovat autenttisuudessaan korvaamattomia. Useimmalle lukijalle tämä ei kuitenkaan riitä. Fisk pystyy vahvalla taustoittamisella ja tapahtumien analyysillä luomaan juttuihinsa melko laajat ulottuvuudet, mutta hänen näkemyksensä rajoittuu kuitenkin kentälle, kokemuksiin ja niiden pohjalta tehtyihin tulkintoihin. Tämän lisäksi tarvitaan isompaa kuvaa, jota ei pystytä kokonaisuudessaan välittämään Fiskin kerrontatavalla. Tarvitaan tietoa päätöksentekoprosesseista, sodan strategioista ja niiden taustoista, sodan etenemisestä, naapurimaiden tilanteesta ja kotiyleisön reaktioista. Tarvitaan toimittajia, jotka katsovat tilannetta kauempaa ja toimitusta, joka pitää langat käsissään ja tarjoaa lukijalle mahdollisimman monipuolisen kattauksen eri elementtejä. Fisk myöntää eri näkökulmien tarpeellisuuden. Hän ei suostu julistautumaan sodan narratiivin luojaksi *Independentissä*, vaan korostaa rooliaan lehden ”hermopäätteenä” tapahtumien ytimessä. Hän huomauttaa, että lehden linja oli sodan vastainen ilman hänen apuaan. Vaikka Fiskin jutut nostettiin lehdessä jalustalle, ne olivat osa suurempaa tarinaa. Juttujen voimakas priorisointi taas kertoo *Independentin* linjasta: voimakas, usein etusivulle painettu ”näkemysuutisointi” on lehden tapa erottautua massasta.

Fiskin toiminnan eettisiä perusteita on vaikea haastaa. Sen sijaan hänen ehdottomuutensa omien toimintatapojensa yliveritaisuudesta antaa tilaa kritiikille. Fisk sortuu usein kritisomaan ammattikuntaansa rankasti yleistäen. Hänen mukaansa monet Lähi-idästä kirjoittavat amerikkalaisjournalistit tietävät paljon ja heidän kanssaan on mielenkiintoista keskustella, mutta ”he kirjoittavat roskaa”. Tällä Fisk ilmeisesti tarkoittaa sitä, että amerikkalaisjournalistit eivät

kirjoita ajatusprosessejaan jutuissaan samalla tavalla auki, ”kuin kirjettä ystävälle”, kuten Fisk tekee. Sodasta kirjoitettaessa Fisk piiskaa kollegoitaan armeijan jargonin käyttämisestä, alistumisesta armeijan luotsaamiin sijoitusoperaatioihin ja siitä, etteivät journalistit luota itseensä tapahtumien todistajina ja analysoijina.

Osa Fiskin kritiikistä osuu varmasti oikeaan. Sodasta kirjoittavien journalistien joukko on kirjava. Joidenkin journalistien valinta toimia eri tavalla kuin Fisk saattaa liittyä ammattitaidottomuuteen, rohkeuden puutteeseen, siihen, että he ovat liian lähellä armeijaa tai siihen, etteivät he ymmärrä paikallisia oloja eivätkä osaa toimia niissä. Fiskin Irakin artikkeleissa vain harva journalisti saa kehuja ja nämä journalistit ovat yleensä niitä, jotka tavalla tai toisella uskaltavat sodan vaarallisimpiin kolkkiin paljastaakseen yleisölleen totuuden sodan kulusta. Irakin sodasta kirjoittaneista journalisteista löytyy kuitenkin myös niitä, jotka tekivät työnsä ammattitaidolla ja vahvoin eettisin perustein mutta eri tavalla kuin Robert Fisk. Näiden journalistien näkemys sodasta saattaa olla etäisempi kuin Fiskin ruohonjuuritason raportointi. Myös heidän kotimaansa journalistinen kulttuuri on saattanut ohjata heitä kirjoittamaan sodasta eri tavalla. Tässä vaikuttavat myös kussakin maassa vallalla olevat objektiivisuuskäsitykset, joiden eroja listattiin teoriakappaleessa. Etäisempi näkemys voi tässä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että journalisti astuu askeleen taaksepäin ja kirjoittaa tapahtumista ilman tunnelatausta, toisin kuin Fisk. Yksilön kärsimyksen sijaan hän saattaa katsoa sotaa kokonaisvaltaisemmin ja piirtää näin erilaisen, mutta yhtä tarpeellisen kuvan meneillään olevasta tapahtumasta. Hän saattaa luottaa vahvemmin virallisiin lähteisiin ja pistää enemmän painoarvoa varmoille faktoille kuin omille näkemyksilleen ja todistajuudelleen. Voi olla, että journalisti valitsee kirjoittaa sodasta näin, koska hän ajattelee sen olevan oikein eikä siksi, että tietää muiden tapojen tulevan hyljättyksi toimituksessa.

On hyvinkin mahdollista, että Fiskin suuri liikkumavara *Independentissä* perustuu hänen rautaisen ammattitaitonsa lisäksi siihen, että lehden suuri toimituskoneisto pystyy tarjoamaan niin laajan skaalan näkökulmia sotaan. Fisk päätti jo uransa aikaisessa vaiheessa, ettei halua vaihtaa asemapaikkaansa viiden vuoden välein ja päätyä lopulta toimituksen esimieheksi. Ei siis ole sattumaa, että näkemyksissään niin ehdoton konkari tekee töitä yksin Beirutissa. Suuren ulkomaantoimituksen journalistinen koneisto vaatii toimiakseen kompromisseja, neuvottelua ja välillä myönnytyksiäkin. Jos tämän koneiston jokainen osa olisi toimintafilosofiassaan yhtä ehdoton

kuin Fisk, *Independent* olisi pulassa. Toisaalta Robert Fisk on äärimmäisyydessään erittäin kiehtova ja on ansainnut paikkansa tutkimuksessa esitetyssä journalistisessa kaanonissa nimenomaan sen takia. Journalistinen ammattikunta tarvitsee ihmistä, joka ei pelkää viedä periaatteitaan ja ajatuksiaan loppuun saakka ja joka haastaa vallalla olevat, yleisinä totuuksina pidetyt normit siitä, miten sodasta pitää kirjoittaa. Fiskin toimintafilosofia ravistaa, haastaa, pysäyttää ja provosoi. Miten moni hänen kollegansa pystyy samaan? Irakin sodan aikaan Fiskin toiminnan ehkä suurin merkitys oli se, että hän sai erittäin runsaan sotautisoinnin keskeltä nostettua esiin melko harvinaisen näkökulman uhreista, joihin pyssyjen piiput osoittivat.

Journalistinen objektiivisuus on ollut tämän tutkimuksen punainen lanka. Valinta oli luonnollinen, koska journalistien erilaiset objektiivisuuskäsitykset valottavat laajemmin, miten toimittajat haluavat sodan esittää. Objektiivisuuden tärkeys toimittajien eettisessä työkalupakissa näkyy siinä, miten poukkoilevia keskusteluja objektiivisuuden haastajat saavat aikaan kollegoidensa keskuudessa. Martin Bellin sitoutuneen journalismin teoria on tästä hyvä esimerkki: vahvimpien kriitikoiden mielestä sitoutunut journalisti on tuomittu puolueelliselle ristiretkelle, kun taas vastapuolen mukaan sitoutunut journalismi saattaa olla tulevaisuuden tapa kirjoittaa sodasta. Teoriakappaleessa esitelty kiivas väittely nostaa esiin kysymyksen, joka ei jätä minua rauhaan: miten relevantti toimintaperiaate objektiivisuus siis on sotautisoinnissa?

Kysymykseen ei arvatukaan ole yksinkertaista vastausta. Kun tutkii objektiivisuutta sotajournalismin kontekstissa, sen monet kasvot paljastuvat konkreettisella tavalla. Pahimmillaan tiukat objektiivisuuden säännöt toimivat ideologisena työkaluna ja tarjoavat journalistille pakokeinon: kun seuraa annettuja objektiivisuussääntöjä tunnollisesti, ei tarvitse itsenäisesti perustella omaa etiikkaansa tai analysoida omia epävarmuuksiaan tai subjektiivisuuttaan. Perinteistä, 50-50 -journalismin objektiivisuutta seuraten sotatilanteen voi pelkistää kahden osapuolen mustavalkoiseksi taisteluksi. Siinä hyvän journalismin tärkeimpänä mittana pidetään sitä, että neutraali, sivusta seuraava journalisti antaa raporteissaan sodan kummallekin osapuolelle tasapuolisesti huomiota. Säännöt voi ottaa niinkin kirjaimellisesti, että esitettyään sodan toisen osapuolen positiivisessa valossa etsimällä etsii positiivisen näkökulman myös toiseen osapuoleen. Ottaen huomioon konfliktien usein monimutkaisen luonteen tämä ei liene paras tapa välittää todellisuutta tiedonjanoisille, kriittisille lukijoille. Faktojen lisäksi tulkinnalle ja analyysille on

todellinen tilaus. Sodan tapahtumiin perehtyneen journalistin tehtävä on selvittää, mitä nämä faktat tarkoittavat ja mihin ne johtavat. Miksi soditaan ja mitkä ovat konfliktin mahdolliset seuraukset?

Keskustelun toisessa ääripäässä objektiivisuus heitetään romukoppaan hyödyttömänä. Tässä keskeinen kysymys on, että mitä silloin jää jäljelle. Kuten objektiivisuuden historiallisessa yleiskatsauksessa todettiin, vastavetona sinänsä ongelmalliselle, vanhakantaiselle objektiivisuudelle arvo hylättiin kokonaan. Tämän jälkeen oltiin eettisesti hieman hukassa. Mikä on se mittapuu, jota vasten journalistisia tuotteita voi arvioida, jos objektiivisuus hylätään? Moni journalisti mieltää totuuden objektiivisuutta tärkeämmäksi arvoksi sotautisoinnissa. Asiat halutaan kertoa ”niin kuin ne ovat”. Mutta jos journalisti määrittää totuuden ilman objektiivisuuden standardeja, eikö hän juuri tuolloin anna vallan omalle subjektiivisuudelleen? Onko tällöin kyse journalistin määrittelemästä totuudesta vai yleisestä totuudesta? Onko yleistä totuutta edes olemassa?

Lienee selvää, että journalistin kirjoittama juttu on tiettyjen valintojen, ajatusprosessin ja löydettyjen tiedonjyvien analysoinnin tulos. Tässä suhteessa jutun kertoma ”totuus” on aina jutun kirjoittaneen journalistin määrittelemä. Kerrottu totuus on riippuvainen näkökulmasta. Fisk kertoo sodasta ruohonjuuritasolta, kokemuspohjalta ja uhrin rinnalta. Fisk hylkää perinteisen objektiivisuuden mutta ei objektiivisuutta kokonaan. Hänelle journalistinen objektiivisuus on ”objektiivisuutta ja ennakkoluulotonta raportointia niiden rinnalla, jotka kärsivät”. Tutkimuksen analyysiosassa pohditut Fiskin juttujen objektiivisuuden rajat valottivat, miten Fisk pitää etiikastaan kiinni: hän analysoi olosuhteita, haastattelujen todenperäisyyttä ja havaintojen oikeellisuutta samalla, kun kertoo niitä lukijalle. Hän antaa siis lukijalle pohjan analysoida sitä totuutta, jonka hän sotatilanteesta esittää.

Toimittajan eettinen vastuu lukijoilleen korostuu sotatilanteessa, jolloin tapahtumista etäällä oleva lukija on täysin mediasta saamiensa tietojen varassa. Tärkeintä siis on, että journalisti määrittelee ja perustelee oman etiikkansa.

Onko sotajournalistin paras eettinen tukijalka sitten objektiivisuus? Vastaus riippuu objektiivisuuden tulkinnasta. Tulkinnan ja analyttisyyden kieltävä objektiivisuus riistää asiantuntevalta kirjeenvaihtajalta hänen parhaan aseensa eli paikallistietouden hyväksikäyttämisen.

Täydellistä etääntymistä vaativa objektiivisuus evää mahdollisuuden kokea tapahtumat journalistin mukana, mikä on sotauutisoinnin suola. Faktojen kunnioittaminen ja ennakkoluulottomuus ovat puolestaan niitä objektiivisuuden piirteitä, joita jokaisen journalistin tulisi kunnioittaa, valitsevat he minkä tahansa näkökulman sotaan. Yhdyn lopuksi Stephen Wardin edellä esitettyyn tulkintaan, jonka mukaan kiehtova sotaraportointi vaatii sekä sitoutuneisuuden intohimoa, että objektiivisuuden tuomaa maltillisuutta. (1998) Sitoutunut journalismi sallii syvemmän, virallisia lähteitä pidemmälle menevän raportoinnin, kokemuksellisuuden ja todistajuuden. Objektiivinen maltillisuus pitää huolta siitä, ettei sotaraportoinnista tule ideologinen projekti tai moraalinen ristiretki.

6.2 Ehdotuksia jatkotutkimukselle

Tämä tutkimus tarjoaa ponnahduslaudan jatkotutkimukselle. Journalistisen kaanonin tutkiminen jäi tässä tilanpuutteen takia vain raapaisuksi, vaikka aihealue olisi jo yksin pro gradu -työn arvoinen. Tässä esitettyjä kaanonin tuntomerkkejä voisi laajentaa ja määritellä tarkemmin. Tutkimus voisi esitellä joukon journalisteja, jotka ovat päässeet tähän kaanoniin eri syistä. Siinä voitaisiin pohtia, mikä tällaisen kaanonin merkitys on; miten paljon vaikutusvaltaa sen jäsenillä on journalistiseen ammattikuntaan, ja miten tämä vaikutusvalta näkyy? Journalistisen kaanonin määritelmää miettiessä on selvinnyt, että journalistit päätyvät tähän arvostettuun joukkoon eri tavoin. Fisk voidaan nähdä journalistina, joka on noussut ammattikuntansa legendaksi oman eettisen ehdottomuutensa takia. Hän on aina toiminut oman päänsä mukaan, eikä ole kokenut tarvetta perustella toimiaan muille. Fisk on siis päätenyt kaanoniin passiivisesti, kun taas Martin Bell voidaan nähdä päätenneen kaanoniin oman aktiivisuutensa takia. Toki Bellin ura antaa jo aihetta arvostukseen, mutta hän nousi ammattikuntansa tietoisuuteen viimeistään Journalism of attachment -teoriaansa myötä, joka haastoi perinteisen objektiivisuusajattelun sotauutisoinnissa ja aiheutti kalabaliikin ammattikunnan ajattelijoiden keskuudessa.

Teoriaosan objektiivisuutta käsittelevän osion pohjalta voisi kehitellä tutkimuksen siitä, miten eri maista tulevat journalistit käsittävät tietyn (sota)tapahtuman ja millaisilla objektiivisuuden standardeilla he toimivat. Alun perin tämän tutkimuksen oli tarkoitus vertailla kolmen eri journalistin, Robert Fiskin, amerikkalaisen Rick Atkinsonin ja suomalaisen Sami Sillanpään uutisointia Irakin sodasta, mutta asetelma kaatui laajuuteensa. Keskittämällä tutkimuksen tiukemmin sotajournalismin objektiivisuuden ympärille tällainen vertailu olisi mahdollinen. Olisi

mielenkiintoista nähdä, miten eri maiden objektiivisuuskulttuurit toteutuvat käytännössä toimittajien työssä ja miten erilaisen kuvan he sodasta piirtävät. Sotareportoinnin erilaiset olosuhteet tuovat toki omat haasteensa vertailun toteuttamiseen käytännössä.

7. Lähteet

Aday, S.; Livingston, S. ja Hebert, M. (2005): "Embedding the truth: A cross-cultural analysis of objectivity and television coverage of the Iraq war" Press/Politics, Vol.10, No.1, s.3-21

Alasuutari, P. (1993): Erinomaista, rakas Watson: Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Alasuutari, P. (1999): Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino

Allan, S. (1997): "News and the Public Sphere: Towards a history of objectivity and impartiality" Bromley, M. & O'Malley, T (toim.): Journalism: A Reader. Lontoo: Routledge. s.296-329

Altheide, D.L. (1996): Qualitative Media Analysis. Lontoo: Sage.

Altheide D.L. ja Jonhson, J.M. (1998): 'Criteria for Assessing Validity in Qualitative Research' Denzin ja Lincoln (toim.) (1996): Collecting and Interpreting Qualitative Materials. Lontoo: Sage. s. 283-312

BBC (2005): Viewpoint: UK war reporter Robert Fisk, julkaistu 3.12.2005. (http://www.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/middle_east/4393358.stm, 7.4.2009)

Behr, R. (2005): "Blogbuster", The Observer, 4.12.2005. (<http://www.guardian.co.uk/books/2005/dec/04/computingandthenet.features>, 8.5.2009)

Bell, M. (1996): In Harms Way: Reflections of a War-zone Thug. Lontoo: Penguin Books.

Bell, M. (1998): "The Journalism of Attachment" teoksessa Kieran, M. (toim.) (1998): Media Ethics. Lontoo: Routledge. s.15-22

Berg, B.L. (2001): Qualitative Research Methods in the Social Sciences. Lontoo: Allyn and Bacon.

Bronner, E. (2005): "A Foreign Correspondent Who Does More Than Report" New York Times, 19.11.2005

Campbell, G. (2008): "Gordon Campbell interviews Robert Fisk", www.scoop.co.nz (<http://www.scoop.nz/stories/HL0809/S00125>., 8.4.2009)

Cooke, R. (2008): "Man of War" The Observer, 13.4.2008

CPJ (2004): "Attacks on the Press 2003: Iraq", Committee to Project Journalists, 11.3.2004. (<http://cpj.org/2004/03/attacks-on-the-press-2003-iraq.php>, 26.10.2009)

Economist (2005): "Bigger Problems" 15.10.2005, vol. 377, No. 8448

Fahmy, S. ja Johnson, T. (2005): "'How we performed': Embedded Journalists' Attitudes

Towards Covering the Iraq War” Journalism and Mass Communication Quarterly, kesä 2005, Vol.82, No.2, s.301-317

Finney, M. (2005): ”Good Embed: How the U.S. military improved favourability of coverage through embedding journalists” Conference papers, International Communication Association, annual meeting 2005, New York, s.1-27

Fisk, R. (2009a): Robert Fiskin haastattelu, Pariisi, 30.6.2009. Litteroitu haastattelumateriaali saatavissa tekijältä.

Fisk, R. (2009b): Puhelinkeskustelu Robert Fiskin kanssa koskien Irakin tulevaisuutta, 30.7.2009. Litteroitu haastattelumateriaali saatavissa tekijältä.

Fisk, R. (2006): The Great War For Civilisation: The Conquest of the Middle East. Lontoo: Harper Perennial.

Gray, D. E. (2004): Doing Research in the Real World. Lontoo: Sage

Hardy, R. (2005): ”In the killing fields” Newstatesman, 24.10.2005

Harshaw, T. (2007): ”Environmentalmania?” New York Times, 15.6.2007 (<http://opinionator.blogs.nytimes.com/2007/06/15/environmentalmania-part-deux/?scp=5&sq=fisking&st=cse>, 8.5.2009)

Hemánus, P. ja Tervonen, I. (1980): Objektiivinen joukkotiedotus. Keuruu: Otava

Holliday, A. (2002): Doing and Writing Qualitative Research. Lontoo: Sage.

Jack, S. (2006): Q & A with Robert Fisk. Libanonilainen Asharq Al-Awsat -sanomalehti, 25.7.2006. (<http://www.asharq-e.com/news.asp?section=5&id=5754>, 8.5.2009)

Keeble, R. (2001): Ethics for journalists. Lontoo: Routledge

Kelner, S. (2010): Päätoimittajan lausunto mainostajille *Independent*-lehden Internetsivuilla. (www.independentonlinesolutions.com/advertisingGuide, 31.1.2010)

Knightley, P. (2004): The First Casualty: The War Correspondent as Hero and Myth-Maker from the Crimea to Iraq. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

Kuypers, J. A. ja Cooper, S. D. (2005): ”A comparative framing analysis of embedded and behind-the-lines reporting on the 2003 Iraq war” Qualitative Research Reports in Communication, Vol.6 No.1, lokakuu 2005, s.1-10

Maluf, R. (2006): ”Review Article: Journalists Frame the World.” European Journal of Communication 2006 Vol 21(3): 397-403.

McIntosh, N. & Perrone, J. (2003): "Weblog glossary" The Guardian, 18.12.2003. (<http://www.guardian.co.uk/technology/2003/dec/18/weblogs13>, 8.5.2009)

McLaughlin, G. (2002): The War Correspondent. Lontoo: Pluto Press.

Marsh, N. (2007): Review article. Journal of Peace Research Vol44(5): 636

Miles, O. (2005): "The Big Picture" The Guardian, 19.11.2005

Norton, A. R. (2006): "Pity the Region" The Nation, 6.2.2006

Orlowski, A. (2005): "How Computers Make Kids Dumb", The Register, 21.3.2005 (http://www.theregister.co.uk/2005/03/21/how_dumb_kids/, 8.5.2009)

Pedelty, M. (1995): War Stories: the Culture of Foreign Correspondents. New York: Routledge.

Pfau, M.; Haigh, M.; Gettle, M.; Donnelly, M.; Scott, G.; Warr, D. ja Wittenberg, E. (2004): "Embedding journalists in military combat units: impact on newspaper story frames and tone" Journalism and Mass Communication Quarterly, Vol.81, No.1, spring 2004, s.74-88

Power, S. (2004): "Reporting Atrocity: War, Neutrality and the Danger of Taking Sides" The Harvard International Journal of Press/Politics 2004 9(3):3-11

Quiggin, J. (2006): "Blogs, Wikis and Creative Innovation" International Journal of Cultural Studies Vol. 9(4):481-496

Raymond, E. S. (2009): Jargon File: fisking (<http://catb.org/~esr/jargon/html/F/fisking.html>, 8.5.2009)

Rothschild, M. (2001): "The Progressive Interview: Robert Fisk". The Progressive, joulukuu 2001, s. 35-39

Schudson, M. (2001): "The objectivity norm in American journalism" Journalism Vol. 2(2): 149-170

Seal, R. (2005): "Lessons from the history man" The Observer, 13.11.2005.

Smith, R. F. (2008): Ethics in Journalism: Sixth Edition. Malden: Blackwell Publishing.

Steyn, M. (2001): "Hate Me Crimes: A Self-loathing multiculturalist gets his due." Wall Street Journal, 15.12.2001. (<http://www.opinionjournal.com/extra/?id=95001602>, 23.10.2009)

Streckfuss, R. (1990): "Objectivity in Journalism: A Search and a Reassessment" Journalism Quarterly Vol. 67(4): 973-983

Tuchman, G. (1972): "Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of Newsmen's Notions of

Objectivity” *American Journal of Sociology* 77: 660-79

Tumber, H. (2006): “The Fear of Living Dangerously: Journalists who Report on Conflict” *International relations* Vol.20(4): 439-451

Tumber, H. & Palmer, J. (2004): *Media at war: The Iraq Crisis*. Lontoo: SAGE

Tumber, H. & Prentoulis, M. (2003): “Journalists Under Fire: Subcultures, Objectivity and Emotional Literacy” teoksessa Thussu & Freedman (toim.) (2003): *Media and War: Reporting Conflict* 24/7, s. 215-203

Tumber, H. & Webster, I. (2006): *Journalists under fire: information war and journalistic practices*. Lontoo: SAGE.

Ward, S. (1998): “An Answer to Martin Bell: Objectivity and Attachment in Journalism.” *The Harvard International Journal of Press/Politics* 1998 Vol.3 s.121-125

Ward, S. (2004): *The Invention of Journalism Ethics: The Path to Objectivity and Beyond*. Québec: McGill-Queen’s University Press.

Wheatcroft, G. (2005): “One Man’s Arabia” *New York Times*, 11.12.2005

8. Liite 1.

Tutkimusartikkelit aikajärjestyksessä

(1): Fisk (2003): “Even as we shop for canned food and painkillers, it is difficult to grasp the reality of what is coming”, The Independent, 20. maaliskuuta 2003.

(2): Fisk (2003): “Bubbles of fire tore into the sky above Baghdad”, The Independent, 21. maaliskuuta 2003.

(3): Fisk (2003): “By first light, the rumbling explosions were already mixed with calls to prayer”, The Independent, 21. maaliskuuta 2003.

(4): Fisk (2003): “Minute after minute the missiles came, with devastating shrieks”, The Independent, 22. maaliskuuta 2003.

(5): Fisk (2003): “Politics in Baghdad: They are the villains. We are fighting against mercenaries and criminals” The Independent, 22. maaliskuuta 2003.

(6): Fisk (2003): “This is the reality of war: We bomb, they suffer”, The Independent, 23. maaliskuuta 2003.

(7): Fisk (2003): “Iraq will become a quagmire for the Americans. Our troops will not surrender”, Independent, 24. maaliskuuta 2003.

(8): Fisk (2003): “The clock said 7.55 – precisely the time the missile struck”, The Independent, 24. maaliskuuta 2003.

(9): Fisk (2003): “Saddam starts to sound more like his hero, Uncle Joe”, The Independent, 25. maaliskuuta 2003.

(10): Fisk (2003): “The Shocking truth about shock and awe”, The Independent, 25. maaliskuuta 2003.

(11): Fisk (2003): “In the long hours of darkness, Baghdad shakes to the constant low rumble of B-52s”, The Independent, 26. maaliskuuta 2003.

(12): Fisk (2003): “Killed by missiles from an American jet”, The Independent, 27. maaliskuuta 2003.

(13): Fisk (2003): “Raw, devastating realities that expose the truth about Basra”, The Independent, 28. maaliskuuta 2003.

(14): Fisk (2003): “Bombing the phone system, another little degradation”, The Independent, 30. maaliskuuta 2003.

- (15): "In Baghdad, blood and bandages for the innocent", The Independent, 30. maaliskuuta 2003.
- (16): Fisk (2003): "Sergeant's suicidal act of war has struck fear into Allied hearts", The Independent, 31. maaliskuuta 2003.
- (17): Fisk (2003): "A quiet Baghdad night of occasional air raids sirens and mysterious explosions", The Independent, 31. maaliskuuta 2003.
- (18): Fisk (2003): "Iraq is littered with graves of Britons killed in another colonial war", The Independent, 1. huhtikuuta 2003.
- (19): Fisk (2003): "The monster of Baghdad is now the hero of Arabia", The Independent, 2. huhtikuuta 2003.
- (20): Fisk (2003): "Cows and armed guards on a college campus. Where is the truth amid all this subterfuge?", The Independent, 2. huhtikuuta 2003.
- (21): Fisk (2003): "Saddam's masters of concealment dig in, ready for battle", The Independent, 3. huhtikuuta 2003.
- (22): Fisk (2003): "Wailing children, the wounded, the dead: victims of the day cluster bombs rained on Babylon", The Independent, 3. huhtikuuta 2003.
- (23): Fisk (2003): "The ministry of mendacity strikes again", The Independent, 4. huhtikuuta 2003.
- (24): Fisk (2003): "Where were the panicking crowds? Where were the food queues? Where were the empty streets?", The Independent, 5. huhtikuuta 2003.
- (25): Fisk (2003): "The Battle of Baghdad", 6. huhtikuuta 2003.
- (26): Fisk (2003): "The allied grip tightens on Baghdad: on the streets, grim evidence of a bloody battle", The Independent, 7. huhtikuuta 2003.
- (27): Fisk (2003): "The twisted language of war that is used to justify the unjustifiable", The Independent, 7. huhtikuuta 2003.
- (28): Fisk (2003): "It seemed as if Baghdad would fall within hours", The Independent, 8. huhtikuuta 2003.
- (29): Fisk (2003): "Amid Allied jubilation, a child lies in agony, clothes soaked in blood", The Independent, 8. huhtikuuta 2003.
- (30): Fisk (2003): "The dogs were yelping. They knew bombs were on their way", The Independent, 9. huhtikuuta 2003.
- (31): Fisk (2003): "Is there some element in the US military that wants to take out journalists?",

The Independent, 9. huhtikuuta 2003.

(32): Fisk (2003): “A day that began with shellfire and ended with a once-oppressed people walking like giants”, The Independent, 10. huhtikuuta 2003.

(33): Fisk (2003): “Final proof that the war is about the failure of the human spirit”, The Independent, 10. huhtikuuta 2003.

(34): Fisk (2003): “Baghdad: the day after”, The Independent, 11. huhtikuuta 2003.

(35): Fisk (2003): “‘We’re here to fight the regime, not civilians, but I had to save my men’”, The Independent, 11. huhtikuuta 2003.

(36): Fisk (2003): “Flames engulf the symbols of power”, The Independent, 12. huhtikuuta 2003.

(37): Fisk (2003): “I sat on Saddam’s throne and surveyed the dark chamber where terror was dispensed”, The Independent, 12. huhtikuuta 2003.

(38): Fisk (2003): “Who is to blame for the collapse in morality that followed the ‘liberation?’”, The Independent, 12. huhtikuuta 2003

(39): Fisk (2003): “A civilisation torn to pieces”, The Independent, 13. huhtikuuta 2003.

(40): Fisk (2003): “Saddam is airbrushed out by the city that bore his name”, The Independent, 14. huhtikuuta 2003.

(41): Fisk (2003): “Americans defend two untouchable ministries from the hordes of looters”, The Independent, 14. huhtikuuta 2003.

(42): Fisk (2003): “Library books, letters and priceless documents are set ablaze in final chapter of the sacking of Baghdad”, The Independent, 15. huhtikuuta 2003.

(43): Fisk (2003): “Would president Assad invite a cruise missile into his palace?”, The Independent, 15 huhtikuuta 2003.

(44): Fisk (2003): “For the people on the street, this is not liberation but a new colonial oppression”, The Independent, 17. huhtikuuta 2003.